

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE

Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Frelesarmeen – en hær i endring

Fra vekkellesbevegelse til trossamfunn og kirke

Thormod Langeland

Veileder

Sverre Dag Mogstad

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5090: Masteroppgave erfaringsbasert master i KRLE / religion og etikk (60 ECTS),
våren 2021

Antall ord: 44 893

Sammendrag

Oppgaven «Frelsesarmeen – en hær i endring» vil analysere utviklingen i Frelsesarmeen fra da de ikke ønsket å være kirke og til i dag hvor den ønsker å være kirke. Endringene analyseres i hovedsak gjennom endringer av praksiser og Frelsesarmeens plass i det økumeniske fellesskapet. Det stilles derfor noen forskerspørsmål som en gjennom oppgaven søker å finne svar på.

Oppgaven faller inn under kirkehistorie og religionsvitenskap, da den omhandler utviklingen av kirkeforståelsen hos en organisasjon. Hovedfokus og analyser av praksiser er på Frelsesarmeen i Norge samtidig som nasjonale problemstillinger må sees i lys av bestemmelser fra Frelsesarmeens internasjonale hovedkvarter. Videre omhandler problemstillingen ekklesiologien i Frelsesarmeen, og det forutsetter kunnskap om ekklesiologi.

For å svare på forskerspørsmålene, som angir en historisk metode, gjør jeg bruk av tre analytiske perspektiv fra kvadrilateralen, praksiser, erfaringer og teologi. Dermed blir oppgaven en historisk systematisk fremstilling som vil analysere utviklingen i forhold ulike praksiser Frelsesarmeen har hatt og har, hvilke erfaringer som finnes og hvordan teologien har utviklet seg med tanke på å forstå seg selv som kirke.

Konklusjonen er at flere konklusjoner kan trekkes. Oppgaven viser at Frelsesarmeen, som ikke ville bli forstått som kirke, men en arme, i dag ønsker å fremstå som kirke. Den viser og den teologiske utvikling som har vært når Frelsesarmeen i dag med en bibelsk begrunnelse forstår seg selv som kirke og med sin historie og natur som en misjonar kirke. For Frelsesarmeen i Norge viser oppgaven at den med sine korps eller nærmiljøkirker at den fremstår som en folkekirke med tilbud om fellesskap og seremonier som er åpne og tilrettelagt for alle som ønsker kirkelige seremonier. Samtidig, med sin sakramentforståelse og praksis, kan en også si at Frelsesarmeen i praksis ikke fremstår som en kirke som favner og møter alle religiøse behov hos dagens mennesker.

Frelsesarmeen – en hær i endring.

Fra vekkellesbevegelse til trossamfunn og kirke.

Innhold

1.	Om oppgaven, valg av metode og historisk bakgrunn	5
1.1.	Bakgrunn - «Neste søndag er vi her igjen»	5
1.2.	Om oppgaven.....	6
1.2.1.	Oppgavens problemstilling	6
1.2.2.	Internasjonalt lys over Frelsesarmeen i Norge	8
1.2.3.	Frelsesarmeen som kirke, spørsmål rundt ekklesiologi.	9
1.3.	Om metode og valg av metoder.....	10
1.4.	Avgrensninger og kilder.	12
2.	Frelsesarmeen - historisk bakgrunn og grunnriss.....	16
2.1.	William Booth og etableringen av The Salvation Army.	16
2.2.	Fra Den kristen misjon til Frelsesarmeen.	28
2.3.	Frelsesarmeen i Norge.	29
3.	Teologi: Ekklesiologi og om å være kirke	36
3.1.	«Hva er da en kirke...?»	36
3.2.	Ekklesiologi	38
3.3.	Kirken som Guds folk i trinitarisk og frelseshistorisk perspektiv	40
3.4.	Den synlige og den usynlige kirke	41
3.5.	En hellig, allmenn kirke og flere kirkesamfunn	43
3.6.	Kirkemodeller og måter å være kirke på	47
4.	Praksiser	50
4.1.	Frelsesarmeens motstrømsvalg og etablering nye praksiser.....	50
4.1.1.	«Fordi kvinner ofte leder bedre enn menn»	50
4.1.2.	En sakramental armé uten sakramenter.....	54
4.2.	«Hellighetsmøter» og «Frelsesmøter» eller «Møter» og «Gudstjenester»	62
4.3.	Seremonier.....	71
4.3.1.	Barnevelsignelse og barneinnvielse	72
4.3.2.	Konfirmasjon (ungdomsvelsignelse).....	74
4.3.3.	Ekteskapsinngåelse.....	76
4.3.4.	Begravelser.....	78
4.3.5.	Innsettelse av korpsledere	81
4.4.	«Du kjenner dem på luene» eller «Du kjente dem på luen».....	83
5.	Erfaringer	85

5.1.	Er Frelsesarmeen en kirke?.....	85
5.2.	Å starte noe nytt, erfaringer knyttet til etableringen av Frelsesarmeen.	88
5.3.	Erfaringsgrunnlag for nye praksiser. (Den pneumatologisk forståelsen)	90
6.	Teologi: Utviklingen av en salvasjonistisk ekklesiologi.....	94
6.1.	Frelsesarmeens troslære og veien til en ekklesiologi	94
6.2.	Frelsesarmeen og opprettelsen av Kirkenes Verdensråd	96
6.2.1.	Frelsesarmeens svar på «Dåp, nattverd og embete» (Lima-dokumentet)	99
6.2.2.	Frelsesarmeens svar på «Kirken - på vei mot en felles visjon»	102
6.3.	Frelsesarmeen – Guds folk	103
6.4.	En del av Kristi kropp.....	105
7.	Spørsmål, drøftelser og sammenfatning.....	107
7.1.	Kirken som ikke ville være kirke	107
7.2.	Frelsesarmeen som kirke i lys av Guds folk og Kristi kropp.	109
7.3.	Frelsesarmeen, kirke i en annen drakt	111
7.4.	Frelsesarmeen, en kirke av sine praksiser	114
7.5.	Frelsesarmeen – hæren som allikevel ville være kirke.....	117
	Bibliografi	120

1. Om oppgaven, valg av metode og historisk bakgrunn

1.1. Bakgrunn - «Neste søndag er vi her igjen»

Hver søndag kl. 14 ble min bror og jeg sendt av sted på Frelsesarmeens søndagsskole. Noen valgte å få med seg to søndagsskoler hver søndag. På Bedehuset kl. 11 og på Frelsesarmeen kl.14. Vi holdt oss til Frelsesarmeens søndagsskole. Foreldrene våre hadde blitt med i Frelsesarmeen i sin ungdom, men det var mor som var den synlige uniformerte salvasjonisten av de to. «Solveig var aktiv med i Frelsesarmeen» står det i bygdeboka.¹ Som tidligere offisers og slumsøster i Frelsesarmeen, var hun en av de lokale soldatene eller medlemmene som brukte uniform. Selv om de var med i Frelsesarmeen, var det like naturlig at bror min og jeg ble døpt i Den norske kirke (Dnk), som da var statskirke. Jeg var to år før de hadde «Barneinnvielse» på meg i Frelsesarmeen. Like naturlig var det at vi ble konfirmert i kirka. De store seremoniene i livet hørte til der. Frelsesarmeen var på mange måter et alternativt til bedehuset og de organisasjonene som holdt til der. Men Frelsesarmeen var en organisasjon med opprinnelse i London, og London var langt unna min barndomsbygd.

På Frelsesarmeene og Bedehuset gikk en på møter og basarer. For ikke å glemme søndagsskole. En støttet arbeidet lokalt og internasjonalt. Frelsesarmeen var en organisasjon, og kirketilhørigheten var i Dnk. Slik var det for de fleste som var med i Frelsesarmeen. Noen unntak har det vært, men majoriteten hadde sin juridiske kirketilhørighet i Dnk. Både «Kirka», Bedehuset, Skolelaget og Frelsesarmeen var en del av min ungdom. Det var bare Pinsemenigheten jeg aldri var innom. Selv om de sang for oss som stod i kinokøen på «Folkets hus», og ville ha oss til å ta et annet valg. Kino på «Folkets hus» var forresten heller ikke like populært i alle deler av bedehusmiljøet. Det var heller ikke musikken jeg gjerne hørte på. Da opplevde jeg større raushet hos en «gammel mor» som var aktiv i Frelsesarmeen. Det ble også der hvor jeg følte meg mest hjemme. Jeg ble soldat og senere kjente jeg og på kallet til heltidstjeneste i Frelsesarmeen. Etter to år på Frelsesarmeens offisersskole ble jeg offiser, og fikk ordre som assistent og medarbeider ved et av Frelsesarmeens korps.

I løpet av min tid som offiser har det skjedd flere større endringer. Da jeg tok min offisersutdanning, hadde Frelsesarmeen ingen offisiell lære om egen kirkeforståelsen. Det har den nå. Måten en tenker om Frelsesarmeen og bevisstheten rundt dette har endret seg.

¹ (Alsvik, 1995, s. 918)

Endringene eller tydeliggjøringene har nok vært nødvendig. Dermed blir oppgaven et dypdykk i den organisasjonen som har blitt min kirke. Tilknytning og nærhet kan brukes som et argument mot en objektiv tilnærming. Men nærhet kan medføre at en ser detaljene på en bedre måte. Skrivearbeidet og analysene krever også at en tar noen skritt til side slik at en i tillegg kan få et større og bedre overblikk over den utvikling som har skjedd.

1.2. Om oppgaven

1.2.1. Oppgavens problemstilling

I oppgaven vil jeg gjøre en analyse av kirkeforståelsen i Frelsesarmeen fra dens opprinnelse som en vekkelsesbevegelse og etablering av virksomhet gjennom korps, til det en i Norge i dag omtaler som korps/menigheter eller nærmiljø-kirke.² Selv om Frelsesarmeen er en internasjonal bevegelse som arbeider i 132 land med internasjonale regler og bestemmelser som legger føringer for alt arbeid, og denne oppgaven med, er det det en analyse av kirkeforståelsen i Norge jeg vil gjøre.³ Frelsesarmeen i Norge kan fremstå som en kompleks størrelse. Juridisk sett er den et konsern og en virksomhet. Samtidig er den også registrert som trossamfunn. Frelsesarmeen favner mer enn tradisjonelt menighetsarbeid. Den fremstår som en sosial aktør med blant annet arbeid innen rusomsorg, fengselsarbeid, barne- og familievern, eldreomsorg, rehabilitering og miljøarbeid gjennom Fretex, og er en større eiendomsaktør i Norge gjennom Frelsesarmeens eiendommer AS (FEAS). Dette er noe av mangfoldet som utgjør Frelsesarmeen i Norge, og som kan medføre at en snakker forbi hverandre hvis en samtaler om hva Frelsesarmeen er.

I Norge har Frelsesarmeen i store deler av sin historie fremstått som en organisasjon. Først i 2005 ble det registrert som trossamfunn. For mange var dette også utfordrende da de så på Dnk som sin hovedkirke da de både var døpt og konfirmert der. Fremdeles har hovedvekten av de som står som medlemmer i Frelsesarmeen sitt kirkemedlemskap i Dnk. Dette kan være en utfordring til ulike livsriteseremonier da en kan ha sin juridiske kirketilhørighet i en kirke, mens kirkelivet og trosengasjementet leves ut en annen menighet som også har til hensikt å være kirke. At Frelsesarmeen i Norge i dag vil fremstå som en kirke er tydelig når det har gått

² Nærmiljø-kirke et nytt ord som brukes om de lokale kirkene/menighetene/korpsene. (Engelske «community church»). Frelsesarmeens nettsider brukes nærmiljøkirke om de lokale menighetene eller korpsene som det heter i armeens terminologi.

³ Jf. <https://www.salvationarmy.org/ihq/zones> (30.06.2021)

fra å omtale det evangeliske arbeidet i den lokale Frelsesarmeen fra «korps» til «korps/menighet» og nå til korps/nærmiljø kirke. En annen endring er at stadig flere korps annonserer med Gudstjeneste. Tidligere annonserte en med møter, og søndagens møter var ofte fordelt mellom Hellighetsmøte og Frelsesmøte. Dette gjenspeiler også noe av Frelsesarmeens røtter som både en vekkellesbevegelse og hellighetsbevegelse.

Spørsmålet om Frelsesarmeen er en kirke dukket ofte opp. Det tyder på intern uenighet og usikkerhet i forhold til hva Frelsesarmeen er. Dette har også blitt sett på som et tegn på identitetskrise. To av Frelsesarmeens generaler illustrerer dette:⁴

Albert Orsborn: «We are, and wish to remain, a Movement for the revival of religion, a permanent mission to the unconverted, one of the world's greatest missionary societies; but not an establishment, not a sect, not a Church, except that we are a part of that body of Christ called "The Church militant" and we shall be there, by His grace, with "The Church triumphant."»⁵

Bramwell Booth: «Om denne store Kirken som tilhører den levende Gud, hevder vi, og har alltid hevdet, at vi i Frelsesarmeen er en integrert del – en levende gren på det sanne vintreet, en gren som bærer frukt».⁶

En forståelse av Frelsesarmeens utvikling og selvforståelse vil være viktig for enhver med tilknytning og tilhørighet til Frelsesarmeen. Ikke minst i forhold til spørsmålene:

Hva er det som tilsier at Frelsesarmeen er en kirke?

Hva vil det si for Frelsesarmeen å være kirke?

Hva innebærer det for Frelsesarmeen å være kirke?

For å komme nærere et svar på disse spørsmålene må en igjen stille noen analytiske spørsmål:

Hvorfor og hvordan oppstod denne verdensvide organisasjonen?

Hva så de som hensikt med den?

Hvordan oppstod praksiser?

Hvordan kan de ha tenkt i forhold til det som de etablerte?

Hvordan har de forstått seg selv i forhold til andre kristne kirker?

⁴ General er tittel på Frelsesarmeens verdensleder

⁵ Albert Orsborn "The World Council of Churches" i (Taylor D. W., 2014, s. 103f) General fra 1946-1954.

⁶ Fra «Echoes and Memories» gjengitt i (Frelsesarmeen, 2013). General fra 1912-1929

Dette kan selvfølgelig virke som et smalt spor som bare vil være av interesse for de med en viss tilknytning til Frelsesarmeen. Jeg vil selvfølgelig hevde at det er det ikke. Tar en på seg økumeniske briller vil Frelsesarmeens syn på dette være relevant og av interesse.

1.2.2. Internasjonalt lys over Frelsesarmeen i Norge

Skal en analysere Frelsesarmeens arbeid og virksomhet i et land, må en også analysere Frelsesarmeen i lys av den internasjonale Frelsesarmeen. Frelsesarmeens ordrer og regler er internasjonale. Dens offisielle lære er godkjent av generalen og gjelder i alle land Frelsesarmeen arbeider i. En analyse av Frelsesarmeens lære og praksiser som ikke tar høyde for Frelsesarmeens internasjonale bestemmelser og føringer vil være umulig. Samme oppdagelse gjorde Lars Stanghelle da han skrev om kommandør Anna Hannevik og Frelsesarmeen.

«Frelsesarmeens praksis og prioriteringer preges sterkt av at dette er en internasjonal bevegelse, selv om den britiske aksenten alltid har vært den dominerende.

Frelsesarmeen er den samme, uansett hvor i verden den operer. Over alt er den verdensvide arméen uniformert med de samme kjennetegnene, og hovedkontoret i London sørger for at frelsesfolket marsjerer i takt. Over alt gjenkjenner frelsesfolket hverandre umiddelbart. Over alt snakker de dypest sett samme språk.»⁷

De øverste lederne for Frelsesarmeen i Norge, utpekes og beordres av Frelsesarmeens general som er den internasjonale valgte leder.⁸ Først i 1941 fikk Norge sin første norske leder i kommandør Joachim Myklebust. Av de tretti lederne som har vært territorialledere frem til og med 2020, har de fleste verken vært norske statsborgere eller norske offiserer.⁹ Andre lederstillinger innen organisasjonen skal også gjennom Frelsesarmeens internasjonale hovedkvarter (IHK) og godkjennes av generalen. De internasjonale føringene er sterke og tydelige i forhold til lederskap og praksiser. Medlemmene eller salvasjonistene i Norge vil

⁷ (Stanghelle, 2002, s. 13f)

⁸ Grunnleggeren, William Booth var armeens første general. Han utpekte sønnen Bramwell som sin etterfølger. Etter Bramwell Booth ble avsatt i 1929 har Frelsesarmeens general blitt valgt. Se (Larsson, 1929 - A crisis that shaped The Salvation Army's future, 2009) og (Larsson, Inside a High Council, 2013)

⁹ Offiserer tilhører det landet som har antatt søkeren for offisersutdanning. Frelsesarmeens nestledere – sjefsekretæren, har i hovedsak vært norske offiserer. Oversikt over territorialledere og sjefsekretærer de første 100 årene, se i (Norum, 1987, s. 259f) eller oppdater oversikt over territorialledere på <https://fahistoriskselskap.bloggnorge.com/2013/06/04/frelsesarmeens-ledere-i-norge-gjennom-125-ar/> (06.12.2020)

også ha en forståelse av å tilhøre en internasjonal bevegelse.¹⁰ Feiringen av Frelsesarmeens 150 års jubileum, «Boundless» i 2015, var en stor internasjonal markering hvor salvasjonister fra hele verden var samlet. Salvasjonistene eller frelsesfolket har både et internasjonalt preg og en internasjonal tilhørighet. Frelsesarmeen i Norge har ikke en egen teologi og lære som er tilpasset norske forhold og som tar utgangspunkt i norsk luthersk tradisjon. En kan derfor ikke se Frelsesarmeen i Norges isolert i fra den internasjonale Frelsesarmeen den tilhører. Helt vanntette skott vil være vanskelig da praksiser og erfaringer kan være resultater av internasjonal inspirasjon og føringer. For å bruke Stanghelles bilde; Frelsesarmeens general og internasjonale hovedkvarter, angir både noter og takten for frelsesfolket uten at det betyr at alle går i takt av den grunn. Nasjonale forhold må tilpasses hvis internasjonale ordrer og regler bryter med nasjonale lover. Dette presiseres i retningslinjene «...Orders and Regulations for Officers som gjelder i alle territorier. Det gjøres unntak fra noen av disse reglene på grunn av norsk lov eller praksis. Dette bemerkes i teksten.»¹¹ Praksiser vil en kunne se store variasjoner av i ulike land. Det gis rom for både ulike rytmer, variasjoner og improvisasjoner, som og Frelsesarmeen internasjonalt også oppmuntrer til.

1.2.3. Frelsesarmeen som kirke, spørsmål rundt ekklesiologi.

Når spørsmål rundt ekklesiologien drøftes, vil kunnskap om de erfaringer og praksiser Frelsesarmeen har og dens måte å tenke rundt disse spørsmålene, kunne gi gode og viktige bidrag. Hva var teologien bak denne hæren og hvilke erfaringer og praksiser har vært med når ny teologi og ekklesiologi utvikles og dannes. I det økumeniske landskapet hvor dialogen er sentral, vil alltid kunnskap om de andre være grunnleggende. I forhold til mange andre kirker og trossamfunn er Frelsesarmeen fremdeles som et barn å regne. Det er en ung gren på det store treet som kirken er og som har sin stamme i Kristus. Skal en analysere Frelsesarmeens kirkeforståelse og utviklingen av den, må det gjøre ut ifra generell ekklesiologi. På den måten vil en ha grunnlag for analysen. Derfor vil oppgaven inneholde et kapittel om generell ekklesiologi slik at Frelsesarmeens ekklesiologi kan sees i lys av den.

Begreper og begrepsforståelser endres gjennom tiden. I oppgaven velger jeg å bruke kirke i vid forstand. Derfor har jeg ikke klare avgrensninger i forhold til kirke, menighet,

¹⁰ Salvasjonister brukes om medlemmer som identifiserer seg med Frelsesarmeens tro og lære. Opprinnelig var det de medlemmene som hadde undertegnet «Soldatpakten» eller «Krigsartiklene» som det tidligere het.

¹¹ «Prinsipper og retningslinjer for offiserer i Frelsesarmeen (2005)» Fra Frelsesarmeens kvalitetssystem Simployer (06.12.2020)

kirkesamfunn, trossamfunn, konfesjoner eller denominasjon. Dette mener jeg også gjenspeiles i dagens økumeniske kirkelandskap. Der hvor en tidligere omtale andre trostradisjoner som dissenterer, trossamfunn eller organisasjoner, omtaler flere av disse seg som kirker. Kirken i norsk sammenheng er ikke lengre ensbetydende med Dnk. Pinsemenigheter omtales som pinsekirken.¹² Innenfor det mangfoldige organisasjonslivet innunder Dnk brukes kirke om det som før var bedehus og hørte organisasjonsarbeidet og lekmannsbevegelsen til.¹³ Den lokale menighet eller forsamling omtaler seg gjerne som kirke og inviterer til Gudstjeneste, og fremstår som et alternativ innenfor det norske kirkelandskapet. Det er da en slik utvidet bruk og forståelse av kirke jeg bruker, og betegnelser som menigheter, trossamfunn og denominasjoner vil derfor brukes som synonymer for kirke.

I norsk sammenheng har Dnk, vært i en særstilling i og med at den frem til 2017 var statskirke etter grunnlovsendringen i 2012.¹⁴ Når jeg velger å bruke begrepet statskirken i oppgaven har dette med den funksjon og stillingen Dnk som statens kirke hadde før endringen i 2017.

1.3. Om metode og valg av metoder.

De analytiske spørsmålene i kap. 1.2 om Frelsesarmeens bakgrunn og utvikling, medfører bruk av historisk metode. En historisk metode handler om å søke spor og kilder i fortiden for å søke innsikt i de forandringer som har funnet sted, som samsvarer med de forskerspørsmålene som alt er stilt. For å finne svar på spørsmålene må en da gå på jakt i gamle dokumenter og skrifter, som igjen medfører dokument og tekstanalyse.

Samtidig innebære problemstillingen en fremstilling av kirkeforståelsen i Frelsesarmeen, og da særlig slik den fremstår i Norge. En slik fremstilling vil da være en systematisk fremstilling. Skal en forstå nåtiden må en og forstå fortiden. Det blir da ved hjelp av en systematisk-historisk metode jeg søker i Frelsesarmeens fortid og historie for å kunne forklare og forstå utviklingen og de praksiser en finner i Frelsesarmeen i dag.

¹² Et raskt søk på nettet viser flere «Pinsekirker» som tidligere ble omtalt som menigheter. For eksempel «Pinsekirken Tabernaklet Bergen» se <https://ptb.no/> (10.02.2021)

¹³ IMI kirken i Stavanger tidligere var Indremisjonsforeningen <https://www.imikirken.no/om-oss> (10.02.2021) og Bedhuskirken på Bryne som tilhører Indremisjonsforbundet og i tradisjonen etter prest og avisredaktør Lars Oftedal. <https://bedhuskirken.no/om-oss/hvem-er-bedhuskirken> (10.02.2021) Indremisjonsforbundet har og markert seg bort i fra Dnk ved og registrer eget trossamfunn.

¹⁴ <https://snl.no/statskirke> (07.07.2021)

Den historisk metode gjør bruk av spørsmål for å finne fakta og forståelse. Den systematisk metode handler om hvordan en kan dele opp helheten i mindre deler slik at en igjen kan få en tydeligere forståelse av helheten og hvilken relevans det har i dagens kulturelle kontekst. Her vil jeg bruke en metode som er relevant når en står i en metodistisk tradisjon og skal arbeide med teologiske spørsmål, kvadrilateralen. Kvadrilateralen er det som fremstilles som de fire sentrale elementene i wesleyansk teologi, skriften, fornuften, tradisjonen og erfaringen.¹⁵

Med kvadrilateralen som bakgrunn vil jeg bruke tre analytisk perspektiv i forhold til teologisering av troslivet i Frelsesarmeens korps. Det er:

1. Praksiser.

Spørsmålet her er hvilke praksiser, religiøse handlingene, riter og symboler som har vært og er en del av gudstjenestefellesskapet i Frelsesarmeen, og hvordan de fremstår i dag.

Praksiser kan være konkret i forhold til hva en gjør og hva en ikke gjør, og hvilke ord og handlinger en bruker for å omtale det en gjør.

2. Erfaringer.

Her blir spørsmålet hvilke religiøse erfaringer og opplevelser har en gjort seg når en praktiserer sin tro i lys av den teologiske bibelforståelsen en finner i Frelsesarmeen.

Erfaringene er også de praktiske erfaringer en gjør seg, og som igjen kan føre til nye handlinger og praksiser.

3. Teologi.

Spørsmålene her handler i første omgang om hvilken kirkeforståelse eller ekklesiologi som vil være en nødvendig forutsetning med tanke på å forstå hva en kirke er og hva det innebærer å være kirke. Deretter vil spørsmålet være i forhold til hvilken teologi Frelsesarmeens har vært og hva som er Frelsesarmeens teologi er i forhold til ekklesiologien.

Teologidannelsen i lys av kvadrilateralen viser at det ikke er vanntette skiller mellom erfaring, tradisjon og fornuften, og at disse influerer hverandre. Det som Bibelen åpenbarer vil for noen

¹⁵ (Wendel, 2018)

være tindrende klart, mens andre ser det hele «som i et speil i en gåte».¹⁶ Religion er bevegelse, og det samme gjelder kristen tro og praksis.¹⁷ Det ville derfor vært underlig om det en la oppi «Frelsesarme-kurven» i 1865 skulle være kurvens innhold i 2021.¹⁸ Meningen er at en skal ha både nytt og gammelt å hente frem fra sitt forråd.¹⁹

1.4. Avgrensninger og kilder.

Jeg ønsker å avgrense min oppgave inn mot det som har å gjøre med korps og kirkeforståelsen til Frelsesarmeen i Norge, hvordan den har utviklet og endret seg gjennom årene og hva som har skjedd med hæren som ble kirke.

Når en skal arbeide historisk må en stille spørsmål rundt fortiden for å prøve å forstå den best mulig. Samtidig må en ta innover seg at Frelsesarmeens opprinnelse i det viktorianske London er annerledes enn London og Norge mer enn 150 år senere. En kan analysere alt som har skjedd i siden starten i London i 1865, eller da Frelsesarmeen etablerte seg i Norge i 1888. Noen perioder og hendelser vil derfor være av større interesse enn andre.

En viktig periode og hendelser er selve etableringen av Frelsesarmeen internasjonalt og nasjonalt. Da oppgaven skrives i en tid med unntakstilstand og reisebegrensningen grunnet Covid-19, er en avhengig av arbeid andre har gjort tidligere og hva som er tilgjengelig på nettet. Verken Frelsesarmeens internasjonale arkiv eller Frelsesarmeens arkiv i Norge har vært mulig å besøke.²⁰ Frelsesarmeens International Heritage Centre har gjort flere tidligere publikasjoner tilgjengelig på nettet, og en finner de tidligste utgavene av «The East London Evangelist magazine» og «The Christian Mission Magazine» fra før Den kristne misjon ble til Frelsesarmeen. I Norge har nasjonalbiblioteket digitalisert flere utgaver av Krigsropet som også vil være av interesse. I forhold til Frelsesarmeens historie er Robert Sandall sine bøker i «The History of The Salvation Army» for perioden 1865-1886 er å regne som et

¹⁶ Jf. 1 Kor. 13,12

¹⁷ (Afdal, 2013) bruker «religion som bevegelse» for å synliggjøre at det religiøse livet og religiøse praksiser stadig er i endring, og at religion formidles og læres gjennom ulike praksiser.

¹⁸ (Hjärpe, 1997) bruker kurven som bilde og bærer av de tradisjoner og praksiser en kan finne i spesifikke religioner. Kurven vi da ha ulike innhold til ulike tider i forhold til hva en har samlet i den, og hva som har forsvunnet ut når nytt har kommet til

¹⁹ Jf. Jesu oppsummerende ord i Matt. 13,52 etter undervisningen om himmelriket i samme kapitel.

²⁰ Frelsesarmeen i Norge har mangler et helhetlig arkiv. Lydholm viser til territorialledernes konfidensielle arkiv som en må ha tillatelse for å få tilgang til se (Lydholm, 2017, s. 59). I tillegg hadde en et serverkrasj som medførte at mange dokumenter gikk tapt som en bare hadde lagret digitalt. Det er ikke urimelig å anta at noen av historisk interesse her gikk tapt.

standardverk.²¹ Det samme er Harold Begbie sin biografi om William Booth.²² Den siste omfattende biografien om William Booth og Frelsesarmeens opprinnelse er Gordon Taylor sin nylige utgivelse.²³

I forhold til Frelsesarmeens teologi vil ulike utgaver av Frelsesarmeens troslære være nyttige, samt ulike utgaver av «Ordrer og regler», da dette er Frelsesarmeens offisielle utgivelser. En som hele sitt teologiske yrkesliv har arbeidet med Frelsesarmeens historie og teologi, er Dr. Roger Green.²⁴ Hans bøker og arbeid med «Word and Deed – A journal of Salvation Army Theology and Ministry» er arbeid som vil være relevant i forhold til både teologi, historie og praksis.²⁵ Det samme er Harold Hill med «Saved to Save and Saved to Serve», som forteller historien gjennom teologi og praksiser.²⁶

En viktig internasjonal hendelse i forhold til utviklingen av Frelsesarmeens ekklesiologi var tilhørighet og tilknytning til Kirkenes Verdensråd (KV) som ble opprettet i 1948. Det økumeniske «Lima-dokument» fra 1982 utfordret til refleksjon rundt dåp, nattverd og embete. Frelsesarmeen ga sin respons på dokumentet og i etterkant av det kom første bokutgivelse som omhandlet Frelsesarmeens ekklesiologi.

I Norge var Sivertsen utvalgets utredning og rapport «Stat og Kirke (NOU 1975:30)» en viktig utredning.²⁷ Flertallsinnstillingen ønsket å avvikle statskirkeordningen og likestille trossamfunnene. På bakgrunn av dette opprettet Frelsesarmeen et utvalg som skulle vurdere om Frelsesarmeen skulle registreres som trossamfunn. Spørsmålet om Frelsesarmeen skulle bli et registrert trossamfunn hadde tidligere blitt løftet, men først i 1975 satte kommandør Karsten Anker Solhaug ned et utvalg som skulle vurdere spørsmålet.²⁸ Denne prosessen og veien videre frem mot endelig etableringen av Frelsesarmeen som trossamfunn i 2005,

²¹ (Sandall, The History of The Salvation Army. Voume I 1865-1878, 1947) og (Sandall, The History of The Salvation Army. Voume II 1878-1886, 1950)

²² (Begbie, Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 1, 1920) og (Begbie, Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 2, 1920)

²³ (Taylor G. , William Booth: The man and his mission. The Life and Legacy of William Booth. Part 1:1829-1878, 2019) og (Taylor G. , William Booth: The General and his Army. The Life and Legacy of William Booth. Part 2:1878-2015, 2019)

²⁴ (Green R. J., William Booth: Founder of The Salvation Army, 2005); (Green R. J., Catherine Booth, 1996) og (Green R. J., War on Two Fronts. William Booths Theology of Redemption, 2017)

²⁵ Word and Deed ble førstegang utgitt november 1998. Utgavene til og med 2018 er tilgjengelig på <https://www.thewarcry.org/word-deed/> (18.10.2020)

²⁶ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectivs on Salvation Army History, 2017)

²⁷ https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2008052804002 (12.12.2020)

²⁸ Kommandør fra 1975-1981

analyserer Gudrun Maria Lydholm i sin doktoravhandling og boken «Lutheran Salvationits?»²⁹

Frelsesarmeen i Norge fikk egen seremonibok først i 1981, som var siste året kommandør Solhaug satt som leder for Frelsesarmeen i Norge. Arbeidet med denne ble kunngjort samtidig som en sendte ut brev om at Frelsesarmeen hadde jordpåkastelsesrett. Selv om seremoniene stod beskrevet i «Ordrer og regler for frelsesoffiserer» ville en ved egen seremonibok tilpasse seremoniene til lokale/nasjonale skikker. De ulike utgavene av seremonibøkene er viktige da de angir sentrale religiøse praksiser i menneskers liv, og de angir hvordan de skal utføres. Frelsesarmeen har også tatt noen valg som fremstår som motstrøms valg, om ikke til tider kjetterske og eksempler på vranglære. Det er Frelsesarmeens syn på kvinners rett til å forkynne, og syn og praksis i forhold til sakramentene. I vår reformerte og lutherske kontekst er det dåp og nattverd. Disse valgene vil jeg også analysere.

Som nevnt så har reiserestriksjonene medført at jeg ikke har fått arkivtilgang og førstehåndsinformasjon om alt en kunne ønske. Jeg har derfor forholdt meg til bøker og publikasjoner som er skrevet og tilgjengelig i bokform eller på nett. Da jeg har hatt tilgang til Frelsesarmeens offisersskole sitt bibliotek har jeg hatt god tilgang til offisielle og interne bøker og hefter.

Kommandør Haakon Dahlstrøm mente at frelsessoldatene i Norge ikke hadde vært et lesende folk.³⁰ Det kan være en årsak til at mange av Frelsesarmeens internasjonale utgivelser aldri har blitt oversatt til norsk og fått samme innflytelse og påvirkningsmulighet som i engelsktalende land. I Norge har Frelsesarmeen sørget for å gi et historisk riss gjennom sine jubileumsbøker. Frelsesarmeens 50 års bok og 75 års bok gir en fremstilling av Frelsesarmeens utbredelse i Norge, sammen med Norums bok som ble utgitt i forbindelse med 100 års jubileet i 1988.³¹ «Suppe såpe frelse siden 1888» gir et bilde av Frelsesarmeens arbeid de siste 25 årene.³² I tillegg gir festskriftet til 40 års feiringen og «Under blods- og ildsfanen» som omfatter Frelsesarmeens første 12 år, noen interessante blikk.³³

²⁹ (Lydholm, 2017)

³⁰ Kommandør fra 1972-1975. Uttalelsen kom da han som pensjonist besøkte Grimstad og Risør. Oppgaveskriveren var korpssleder i Grimstad og sjåfør. Påstanden kom frem under samtale om Frelsesarmeens helligetskrise.

³¹ (Tandberg, Femti års korstog, 1937) (Tandberg & Raubakken, Hæren Gud ga våpen, 1963) (Norum, 1987)

³² (Solevåg, 2013)

³³ (Frelsesarmeen, 1927) (Frelsesarmeen, 1900)

Jubileumbøkene gir nyttig historisk overblikk, men må sees mer på som en festreise enn et kritisk blikk på egen historie. Vitnesbyrdet og de gode fortellingene har på mange måter vært Frelsesarmeens metode i å formidle sitt oppdrag og sin historie på.

Første vil jeg gi en fremstilling av Frelsesarmeens opprinnelse og bakgrunn både internasjonal og nasjonalt før jeg fortsetter med «Teologien» og den generelle ekklesiologien som et grunnlag for å kunne forstå Frelsesarmeen som en kirke. I selve oppgaven vil jeg ha en analyse av forskerspørsmålene i lys av «Praksiser» som skiller Frelsesarmeen fra andre kirkesamfunn, før jeg ser på de «Erfaringer» som igjen bekrefter og gir grunnlag teologiens bevegelse og det syn Frelsesarmeen har rundt sin kirkeforståelse i Norge. Jeg går så tilbake og avslutter med «Teologi» og den utviklingen det har vært i forhold til en salvasjonistisk ekklesiologi. Til slutt vil jeg samle forskerspørsmålene og problemstillingene, og drøfter dem i lys av det historiske og teologiske grunnlaget.

2. Frelsesarmeen - historisk bakgrunn og grunnriss

2.1. William Booth og etableringen av The Salvation Army.

William Booth ble født i Nottingham i 1829. Foreldrene omtales ikke som aktive kirkegjengere, men sørget for at han ble døpt i den anglikanske kirke da han var to dager gammel. Som barn og i tidlig ungdomstid ga det han lite å gå til gudstjeneste. Det var mer en uuttalt forventning som gjorde at han en sjelden gang gikk der. Barndommen omtalte han ikke som god, og han hadde et dårlig forhold til faren. Det var i møte med metodismen som fjortenåring han først kjente at han ble berørt av kristne møter, og han sluttet seg så til Wesley Chapel og begynte på egenhånd med gateevangelisering. Når Samuel Dunn senere spurte unge William om å være klasseleder og hjelpe til i Wesley Chapel, kunne han fortelle at han alt hadde drevet med forkynnelse. Han ble da irettesatt for å ha gjort det uten Dunns godkjenning. Paradokset er at når han blir spurt, så avviser han det med at han er for ung. Når William senere er ferdig som pantelånerlæring gjør Dunn et forsøk på å få han til å bli metodistprest. Denne gangen avviser han det av helsemessige årsaker. Dunn ble samme år utvist av den Wesleyanske konferansen for sine forsøk på reformer. Booth fikk tidlig erfare et miljø hvor uenigheter førte til splittelser. Høsten 1849 flyttet han til London og ble etter hvert forkynner for «Wesleyan Methodists».³⁴

Da William Booth i 1851 møtte Catherine Mumford, som senere skulle bli hans kone i «Methodist Reformed Chapel», blir de kort tid etter utvist av «Wesleyan Methodist» for reformatoriske synspunkter. Han blir da fulltidsforkynner hos «Methodist Reformers». I løpet av denne tiden hadde han nær kontakt med en kongregasjonalist kirke. Taylor viser til at det var Catherine som oppmuntret til en overgang til kongregasjonalisten, mens William fant det læremessig utfordrende ikke minst i forhold til den kalvinistiske predestinasjonslæren.³⁵ Ifølge Hattersley forble Cathrine Booth kongregasjonalist, uten at hun delte det kalvinistiske synet på predestinasjon eller mente at kalvinismen var en grunnleggende del av krikens lære.³⁶ Den wesleyanske påvirkningen på William Booth synes tydelig med uttalelsene: «I worshipped everything that bore the name of Methodist, » og «To me there was one God, and John Wesley was his prophet.»³⁷ Om Booth forlot metodistkirken, så forble han metodist eller

³⁴ (Taylor G. , William Booth: The man and his mission. The Life and Legacy of William Booth. Part 1:1829-1878, 2019, s. 39f)

³⁵ Ibid. s. 62

³⁶ (Hattersley, 1999, ss. 42-54)

³⁷ (Green R. J., William Booth: Founder of The Salvation Army, 2005)

wesleyaner hele livet.³⁸ Dette samsvarer med hva Catherine Booth skrev: «To leave Methodism seemed an impossibility. His love for it at that time amounted almost idolatry.... I had nothing like this blind attachment».³⁹ Samtidig ser en at William Booth ønsker å synliggjøre en endring hos seg selv og den misjon han senere etablerte da den gikk fra Den kristne misjon og ble til Frelsesarmeen i 1878. Armeen var noe nytt og annerledes, og skulle ikke oppfattes som en ny del av metodismen.

«I myself was brought up amongst Wesleyan Methodists, or rather I was not brought up amongst them; but I sought them out because they were the liveliest people about in those days, and I went in heart and soul with them until Methodism became a part of my very blood. I have had much to unlearn, and It Is very difficult to unlearn being a Methodist. But I think I have almost got out of my last skin. I see the land».⁴⁰

Booth forlater «Methodist Reformers» etter to år til fordel for «Methodist New Connexion». Her ble han i 1858 ordinert metodistprest og fikk sin første ordre til Gateshead.⁴¹ Men alt i 1861 forlot Catherine og William «Methodist New Connexion» og ble uavhengige evangelister. Catherine hadde da gitt ut sitt første skrift «Female Teaching»,⁴² og holdt sin første offentlige tale i Gateshead 1860.⁴³

Det er det rastløse og det ustabile som følger dem frem mot etableringen av Øst-London Kristne misjon i 1865. «Finding a denominational home» og «The Road to Freedom» kaller Green denne perioden.⁴⁴ Hattersley omtaler det som en «Gipsy».⁴⁵ Det er tydelig at William hadde ambisjoner for sitt trosliv. Catherine advarer han om å la ambisjonene fører ham i feil retning. Samtidig nærmest formaner hun ham til å bruke de gaver og talenter han har fått. «Your duty to God, to His Church, to me, to yourself, demands as much.»⁴⁶ Når en senere ser hvordan William Booth møter Samuel Logan Brengle, som hadde en teologisk utdannelse før han reist fra USA for å melde seg til tjeneste, viser Brengle en større evne til å ydmyke seg og

³⁸ Ibid. s. 30

³⁹ Brev og notater fra Catherine Booth i (Begbie, Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 1, 1920, s. 139)

⁴⁰ (Booth W. , The Past of the War, 1878)

⁴¹ Metodistprestene søkte ikke stillinger, de ble sendt eller beordret. Booth tok beordringssystemet med seg til i Frelsesarmeen.

⁴² «Female Teaching» ble gitt ut i 1859.

⁴³ For en kronologisk oversikt se (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, s. 4f)

⁴⁴ (Green R. J., William Booth: Founder of The Salvation Army, 2005)

⁴⁵ (Hattersley, 1999)

⁴⁶ (Begbie, Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 1, 1920, s. 136)

innordne seg enn hva Booth selv hadde gjort. Brengle fikk høre at han hørte til en farlig rase, og ble satt til å pusse skoene til de som da skulle utdannes til offiserer.⁴⁷ Da Booth forlot «Reform Society» skrev Catherine:

The discipline of the Reform Society was very unsatisfactory to us both, in denying the Minister what we consider was his proper authority. ... From making the Minister everything, treating him with the profoundest respect, receiving his word as law, putting him almost in the place of God Himself – they went over to regard him as nothing, denying him every shadow of authority, and only allowing him to preside at their meetings when elected for this purpose, and speaking of him in public and in private as their “hired” preacher.»⁴⁸

Booths ønske om kontroll trekkes også frem når The Church of England søkte å få Booths misjon inn under dem.⁴⁹ Hill viser til brev fra erkebiskopen i Canterbury til William Booth i 1882 som en innledning til de samtaler som fant sted mellom 1883-85.⁵⁰ Sandall viser og til spørsmålene om hvilken status offiserene skulle få, og spørsmålene rundt kvinnelig presteskap og sakramenter.⁵¹ Randal Davidson fra The Church of England mente det var tydelig at Booths ønske om kontroll som var det største hinderet. «Booth was determined to keep control, and a very autocratic control, of the Army.»⁵² Det sammenholder med Booth-Tucker sin refleksjon: «but the Army could not submit to the authority of the Church.»⁵³ En annen faktor var at Booth fant det sårende at ikke alle biskopene tidligere hadde tatt avstand fra ryktene om at Frelsesarmeen oppfordret til en form for hysteri som førte til seksuell umoral.⁵⁴ Bramwell Booth mente og at det ikke var reelle forhandlinger da The Church of England la sine premisser til grunn for alt.⁵⁵ Bilde på at samtalen ikke førte frem er sammensatt, men det synes underlig om Booth ville gi fra seg kontrollen og innordne seg en kirke som han knapt hadde hatt noe forhold til. Samtidig hadde Frelsesarmeen alt spred seg til andre land.

⁴⁷ (Rightmire R. , 2003)

⁴⁸ (Begbie, Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 1, 1920, s. 138)

⁴⁹ (Taylor G. , William Booth: The General and his Army. The Life and Legacy of William Booth. Part 2:1878-2015, 2019, ss. 94-118)

⁵⁰ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, s. 75) se og (Begbie, Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 2, 1920, ss. 24-28)

⁵¹ (Sandall, The History of The Salvation Army. Voume II 1878-1886, 1950, ss. 146-153)

⁵² (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, s. 75)

⁵³ (Begbie, Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 2, 1920, s. 13)

⁵⁴ Ibid. ss 14-17

⁵⁵ (Sandall, The History of The Salvation Army. Voume II 1878-1886, 1950, s. 151f)

Foruten påvirkning fra John Wesley, var både Catherine og William Booth påvirket av amerikanske evangelister og deres teologi. Allerede i Nottingham hadde James Caughey gjort inntrykk på Booth. Green sier: «James Caughey was the first of the Americans to shape Booth's thinking and character, and give to Booth a vision for revivalism in England.» og viser til Norman Murdoch som mener at Booths tanke om å vinne mennesker for Kristus gjennom store kampanjemøter, husbesøk og ved vitnesbyrd, var tanker han hadde fra Caughey.⁵⁶ Senere ser vi også påvirkning fra Charles Grandison Finney og ikke minst Phoebe Palmer som også hadde stor betydning for Catherine Booth. Murdoch mener at Booth fulgte metodene til Caughey, Finney og Palmer, og at navneendringen i 1878 og innføringen av kornetter, bannere og tamburiner i hovedsak var en kosmetisk endring da budskapet fremdeles var 1840 tallets vekkelses og fornyelsesbudskap.⁵⁷ Av ekteparet Booth er det gjerne Catherine Booth som fremstilles som teologen av dem. John Read ønsker i sin bok å fremstille Catherine Booth som en mer selvstendig teolog enn hva som har vært vanlig.⁵⁸ Både Green og Rightmire derimot vektlegger mer påvirkning av de amerikanske fornyelses og vekkelsesforkynnerne.⁵⁹ Dette ser en for eksempel gjennom reutgivelser av deres skrifter, hvor reutgivelsen ikke angir hvem som opprinnelig har skrevet det, men det fremstår da utelukkende som en Frelsesarmeutgivelse.

Denne ballasten er det William Booth har med seg når han 2. juni 1865 kommer hjem etter å ha vært med om friluftsmøte og teltmøte i området rundt Whitechapel, og sier til Catrine: «Jeg har funnet min oppgave.»⁶⁰ Når Booth i 1867 skal vise til starten for sin virksomhet, så viser han til august 1865.

«This Mission originated in a week's special religious meetings, held in a tent in Whitechapel, in August, 1865. I was then a complete stranger in the neighbourhood, intending to be away in a few days; but so marked was the blessing given, so overwhelming the claims of the perishing thousands around.»⁶¹

⁵⁶ (Green R. J., William Booth: Founder of The Salvation Army, 2005, s. 17)

⁵⁷ (Murdoch, 1994, s. 115)

⁵⁸ (Read, 2013)

⁵⁹ (Green R. J., Catherine Booth, 1996) (Rightmire R. D., 2016)

⁶⁰ Green viser til at Booth hadde fått invitasjon til å tale på teltmøte på den nedlagte kveker kirkegården, nå Vallance Garden. (Green R. J., William Booth: Founder of The Salvation Army, 2005, s. 107) Taylor viser til at Booth først hadde blitt utfordret av noen gateevangelister til å si noe ord i området rundt The Vine og The Blind Beggar. Booths første møte i denne serien var 2. juli med 400-500 personer tilstede. Det er Railton som gjengir Booths minner og uttalelse O. Kate, I have found my destiny!» (Taylor G. , William Booth: The man and his mission. The Life and Legacy of William Booth. Part 1:1829-1878, 2019, s. 244f)

⁶¹ (Booth W. , Report for The East London Christian Mission, 1867) <https://www.salvationarmy.org.uk/about->

Hattersley er usikker på hvor overbevist Booth egentlig var og at han ikke var helt enig med seg selv da han antydte at han hadde vært uegnet til å arbeide med folk av denne klassen.⁶² Her må en nok se uttalelsen i lys av det religiøse aspektet i kallstanken. Når oppgavene synes å overgå det en makter, er det nærliggende å stille spørsmålet: "Hvem er vel jeg?». ⁶³ Med bibelske forbilder som for eksempel Moses, David og Jesaja, vil en slik religiøs ydmykhet for oppgaven være naturlig.⁶⁴ «Arbeidet overstiger kanskje våre krefter, men så lenge det ikke er bevist, skal det ikke hindre oss i å prøve. Vi holder vårt krutt tørt og stoler på Guds kraft», er et uttrykk for at i seg selv er oppgaven umulig og at den derfor er avhengig av Guds hjelp.⁶⁵ Eller som Booth selv skriver når han lanserer sin sosiale reform:

«The work may prove beyond our powers. But this is not so manifest as to preclude us from wishing to make the attempt. ... Whether we have the power or not, we have, at least, the will, the ambition to do this great thing for the sake of our brethren, and therein lies our first credential for being entrusted with the enterprise. ... our reliance is on the co-working power of God. We keep our powder dry, but we trust in Jehovah. We go not forth in our own strength to this battle, our dependence is upon Him who can influence the heart of man. »⁶⁶

Da William Booth startet det som skulle bli til Frelsesarmeen, hadde han i første omgang ikke noe ønske om å danne en ny kirke. Ikke så ulikt verken Luther eller Wesley.⁶⁷ Han var evangelisten som skulle «forkynne det gode budskap til omvendelse», og planen var da at de nyfrelste skulle finne sin plass i de etablerte menighetene som det var mange av i East End. Mens Catherine var engasjert med forkynneroppdrag på vestkanten, etablerte William seg med teltmøter og friluftsmøter i østkanten som var kjent for sine store sosiale utfordringer. Bare i 1866 døde over fire tusen mennesker av epidemien som følge av forurenset vann i

us/international-heritage-centre/international-heritage-centre-resources/digital-collections/christian-mission (20.09.2020)

⁶² (Hattersley, 1999)

⁶³ Jf. Bibelen, 1 Sam. 18,18, 2011.

⁶⁴ Å vise til sin «ringhet» finner en igjen i flere av kallsfortellingene i Bibelen. Dette kan synes som en reaksjon når det profane mennesket møter det hellige. Jf. Jesus kallelse av Peter: «Gå fra meg Herre for jeg er en syndig mann.» (Luk 5,8)

⁶⁵ (Booth W. , I mørkeste England og veien ut (Redigert og forkortet utgave), 2009, s. 181) Utgaven ble oversatt fra den svenske utgaven fra 1965. Ordene er fra Booth, men selve sitatet er satt sammen og gjengitt som et sitat. Selve uttrykket tyder på å være en omskrivning av ord som er tillagt Oliver Cromwell i diktet "Oliver's Advice" av Fitz Stewart (1834): Put your trust in God, my boys, and keep your powder dry.

⁶⁶ (Booth W. , In Darkest England and the Way Out, 1890, s. 241)

⁶⁷ Jorunn Wendel i (Tjørhom, 2018, s. 151)

Themsen i det område Booth hadde etablert seg.⁶⁸ Green mener at selv om Booth kjente på fortvilelsen hos menneskenes fysiske, psykiske og sosiale tilstander, hadde han ingen sosial plan. Booth var først og fremst evangelisten, og hadde tro på at frelse og en åndelig fornyelse også ville vise seg i bedre stabilitet i det sosiale. Det som drev Booth, var visjonen om frelse for de fortapte i øst-London.⁶⁹

Da Booth allerede i september første året ikke lengre hadde tilgang til teltet, så han seg om etter andre steder å forkynne, og han brukte de lokalene som var tilgjengelige. De kunne være hos Professor Orsons danseskole, et tomt kapell, et snekkerverksted eller hva som helst som var ledig. Først i 1867 fikk de leid et mer fast lokal til møter, «Effingham Theater».

Tanken om ikke å starte en ny misjon, organisasjon eller kirke, ble tidlig endret. Booth tok med seg hva han tidligere hadde vært med om da han skulle holde møter i Cardiff. Møtene der var lagt til et stort sirkus. De skulle bli frelst utenfor kirkebyggene for så å bli sendt til kirkene for å bli opplært og tatt var på der.⁷⁰ For Booth var det tre enkle grunner til at det tvang seg frem en ny misjon:

«My first idea was simply to get people saved, and send them to the churches. This proved at the outset impracticable.

1st. They would not go when sent.

2nd. They were not wanted.

And 3rd. We wanted some of them at least ourselves, to help us in the business of saving others.

We were thus driven to providing for the converts ourselves.»⁷¹

Det synes og utfordrende å finne et navn som var dekkende for arbeidet. «East London Christian Revival Association», «East London Revival Union», og «East London Revival Society» ble brukt før de i 1869 etablerte arbeid i Upper Norwood og tok navnet «The Christian Mission». Sandall beskriver 1867 som et vendepunkt, og da kunne en se at arbeidet

⁶⁸ De sosiale utfordringene i London, og skille mellom øst-kant og vest-kant er godt dokumentert og det vises hyppig til dem når en ser på etableringen av Frelsesarmeen. Disse utfordringene var det William Booth skisserer en plan for i boken *In the Darkest of England and the Way Out* i 1890. Samme skillet i storbyer fant en også i Norge når Frelsesarmeen «åpnet ild» og etablerte seg der.

⁶⁹ (Green R. J., *William Booth: Founder of The Salvation Army*, 2005, ss. 106-113)

⁷⁰ (Railton, *Twenty-one years' Salvation Army. Under the generalship of William Booth*, 1889, s. 15)

⁷¹ *Ibid.* s 22

til «The East London Christian Mission» var blitt etablert på permanent basis.⁷² Året før hadde de et sted de bare kunne forkynne på søndager, nå hadde de seks steder og kunne ha femti møter innendørs eller utendørs hver uke.⁷³ De hadde nå etablert sitt første hovedkvarter, og ansatt lønnede medarbeidere. Arbeidet var etablert og organisert. Sandall bemerker at det var det året Catherine Booth – eller «the Co-founder of The Salvation Army» som Green anser henne som, første gang besøkte en av «misjonsstasjonene».⁷⁴ Hun var lite involvert i selve arbeidet de første årene da hun var opptatt med egne kampanjer. Dette var og en kjærkommen inntekt til familiehusholdningen. Hun hadde samtidig en sterk innflytelse på sin mann, og tok også ansvar for arbeidet når William Booth var syk. Hennes innflytelse synes så åpenbar at Laura Petri brukte bilde på et barns unnfangelse for å beskrive det nødvendige samspillet, det trenger både en far og en mor. Dermed er det nok ikke foruten grunn at William omtalte Catherine som «the Army mother».⁷⁵

I denne sammenheng er det verd å legge merke til «The Evangelisations Society» sin omtale av arbeidet når de da går inn og støtter arbeidet. «Grant of £3 to each of Mr. Booth's five stations where no Church formed».⁷⁶ William Booth ble samtidig omtalt som pastor når de annonserte for sine møter eller når pressen skrev om dem, mens han brukte «superintendence» når han skrev sine rapporter om arbeidet. Sandall viser til en rapport som forteller at i løpet av de første atten månedene hadde 1000 mennesker blitt omvendt, og flere var blitt engasjert i arbeidet siden Booth da hadde nesten 300 hjelpere i sin «Mission».⁷⁷

Markedsføring og pengeinnsamling, var viktige handlinger for å holde arbeidet i gang og videreutvikle det. Booth var avhengig av støttespillere for å fortsette arbeidet og utvikle sin visjon. Etableringen av East London Evangelist med William Booth som redaktør, kan sees i lys av det samtidig som det skulle være til oppbyggelse. Første utgave kom i oktober 1868 og kostet 1 penny.⁷⁸ Her ser vi og at han henvender seg til andre kristne, og oppfordrer til felles innsats for de som lider og som den etablerte kirke har glemt. «break up the slumbers of the

⁷² (Sandall, The History of The Salvation Army. Voume I 1865-1878, 1947, s. 72ff)

⁷³ Når Sandall gjengir hvilken dag, så bruker han «Sabbath». I vår kontekst kan det og forstås som lørdagen, da vi etter kristen kalender feirer søndagen. Sabbaten er her «hvile og gudstjenestedagen. Booth bruker også «sabbaten» når han skriver sin rapport fra East London Christian Mission for 1867. Ut ifra konteksten ser en at Booth da omtaler søndagene når han sammenligner pubbesøk og kirkebesøk i øst-London den dagen.

⁷⁴ (Green R. J., Catherine Booth, 1996)

⁷⁵ Sandal viser til Laura Petri og Willam T. Stead som begge skrev en biografi om Catherine Booth. (Sandall, The History of The Salvation Army. Voume I 1865-1878, 1947, s. 145)

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ibid. s. 76-78

⁷⁸ Ibid. s. 112

professing church, ... belonging to whatever division of the Church of the living God, or engaged in whatever department of Christian effort. » Magasinet gjengir også de som har støttet arbeidet, og hvor mye de har gitt. Alt i november utgaven ser en at gaveinntektene fikk en rask økning.⁷⁹ I tillegg må de ha hatt inntekter for annonsering og reklame, som for eksempel Colman's British Corn-flower som kunne ha en halvside .

Booth beskriver virksomheten i «Report of The East London Christian Mission»:

«so overwhelming the claims of the perishing thousands around, and so urgent the entreaties of the few Christians who came to my help, for the continuance of the work, that I consented to remain in the district, ... The temporal and spiritual destitution of the East of London is appalling. ... here is a vast continent of vice, crime, and misery. ... In the Whitechapel Road alone it has been calculated that 18,600 persons go into the public houses on the Sabbath, while but 2000 enter the church and chapel. The object of our mission is to reach these outlying crowds by extraordinary efforts, seeing that they are thoroughly indifferent, if not actually opposed, to all the ordinary means and ministries of mercy. »⁸⁰

Dette var starten på William Booths livskall, og som hele hans familie mer eller mindre skulle bli engasjert i. Oppdraget og oppgaven var å vinne mennesker for Kristus. Slik som han formante Bramwell som ung gutt da han ble tatt med på øl-bule: «Willie, these are our people; these are the people I want you to live for and bring to Christ.»⁸¹

I «The East London Evangelist» som ble til «The Christian Mission Magazine» i 1870, kunne en fortsette å lese om «Evangelistic work among the People»⁸² og hvordan arbeidet vokste frem og etablerte seg i England – «The Christian Mission in The East of London and Elsewhere.»⁸³ Det evangeliske arbeidet gikk sin gang, som J. Borrill viser i sin rapport fra Croydon i desemberutgaven i 1877:

«Sunday, November 11th, was a good day, our people giving themselves fully to God. All present were determined to go in for souls. One says, I am going in with you for

⁷⁹ Utgavene til The East London Evangelist magazine er tilgjengelige på <https://www.salvationarmy.org.uk/about-us/international-heritage-centre/international-heritage-centre-resources/digital-collections/christian-mission> (20.09.2020)

⁸⁰ (Booth W. , Report for The East London Christian Mission, 1867)

⁸¹ (Sandall, The History of The Salvation Army. Volume I 1865-1878, 1947, s. 115)

⁸² The Christian Mission Magazine, Volume VIII.-1876.

⁸³ The Christian Mission Magazine, Des.1870

God and souls. Another says, I am sick of a half-and-half religion, I am determined to have a full heart. Oh, my God keep them to their proses. »

Eller i rapporten fra Bradford i samme utgave: «Again we are able to report that God has given us success in winning souls. All honour to His holy name! »

Året 1867 regnes som et vendepunkt i forhold til etableringen hvor arbeidet ble strukturert.⁸⁴ Det ble etablert hovedkvarter, en leide teatersaler til møter, en begynte å leie arbeidere og en trykte sine første dokumenter. Sandall konkludere at de underliggende prinsippene for arbeidet var lagt innen 1869, og at de fikk sitt fulle uttrykk gjennom arbeidet som fortsatte gjennom Frelsesarmeen.⁸⁵ Under konferansen i 1873 ble det fremmet et forslag om å etablere «A Christian Mission League», som innebar en forpliktelse og en klassifisering av arbeiderne og medlemmer. Dette ble ikke gjennomført da, men med sitt løfte om avhold fra alkohol og tobakk minner det om det som senere ble krav for offiserer og soldater i Frelsesarmeen. Samtidig ser en at når arbeidet utvides, trengs det en organisering og en plan med tanke på å drive det. Misjonsstasjonen var under sentral ledelse. Forkynnerne ble utnevnt til å ha møter, men ikke noe annet ansvar. Innen 1875 hadde arbeidet blitt organisert med fulltidsarbeider som var utnevnt og lagt inn under Den Kristne Misjons hovedkvarter. Hovedkvarteret var under «The rev. W. and Mrs. Booth», med tre avdelinger: «Treasure», «Hon. Secretary» og «Secretaries». I 1876 utvidet de med avdeling: «For Evangelistic Work» under ledelse av W. Bramwell Booth.⁸⁶

Fra 1867 til 1878 hadde det gått fra 6 faste lokasjoner med fast virksomhet til 57. Selv bruker de «Mission Station» når det omtaler stedene arbeidet drives ut ifra. Hill omtaler dem som «preaching places»⁸⁷

Booth forklarer hva «Mission Station» er, og hva som er evangelistens oppgave i «The Christian Mission Magazine:

«it is not a building, or a chapel, or a hall; it is not even a society, but a band of people united together to mission, to attack, to Christianise an entire town or neighbourhood. When an Evangelist receives an appointment from this Conference, it is not

⁸⁴ (Hill, Leadership in the Salvation Army. A Case Study in Clericalisation, 2006, s. 46)

⁸⁵ (Sandall, The History of The Salvation Army. Voume I 1865-1878, 1947)

⁸⁶ Ibid. S. 164ff

⁸⁷ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectivs on Salvation Army History, 2017, s. 9)

contemplated that he shall deal merely with those who are already within the walls of certain buildings, or with those who may be induced to come inside them; but it is intended that he shall be an apostle of the Gospel to all those who live around. »⁸⁸

Evangelisten se det som et hellig privilegium å være en sjelevinner og få være med om arbeidet. Booth angir 7 punkter til hvordan «Mission station» skal driftes.⁸⁹

1. Magnify it;
2. Love it;
3. You must know it;
4. Teach it (sound doctrines, these cardinal truths: Repentance/Faith/Holiness.);
5. Work it (work yourself... Set your people to work);
6. Nurse your people;
7. Govern it (not mean that you should master it, but manage it.)

Det kan være verd å merke seg ukeprogrammet for disse «misjonsstasjonene», som verken skulle være eller bli oppfattet som en ny kirke. Rapporten fra 1867 er interessant i forhold til dette. For det første så sies det at denne misjonen er nødvendig i forhold til den åndelige situasjonen i øst-London som er forferdelig. Misjonens mål, er ved en ekstraordinær innsats, å nå disse menneskene med nådens tjeneste. Måten å nå dem var med forkynnelse. Forkynnelse både innendørs og utendørs. «The Whitechapel Mission Hall» som lå i hjertet av øst-London er interessant i forhold til fasiliteter og virksomhet. Lokasjonen var et tidligere skjenke- og spillehus. Det var gjort om til «Mission Hall» med seteplass til 300 mennesker. Her var det butikk hvor de solgte Bibler og kristen litteratur. De hadde leserom hvor en og kunne komme når som helst å få noe billig å spise. Det var et konsertrom hvor en hadde møter for kvinner eller mødre, bibelklasser, oppbyggelsesmøter osv. I tillegg hadde en leiligheter for «a Bibel-woman and her husband» og seks andre personer var engasjert i arbeidet.

Selve ukeplanen viser mye aktivitet:⁹⁰

Søndag	08:00	<i>Breakfast meeting</i>
	11:00	<i>Preaching in the Hall, and in the open air.</i>
	15:00	<i>Breaking of bread, or experience meeting, and open-air service.</i>

⁸⁸ (Booth W. , What is a mission Station?, 1876)

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ (Booth W. , Report for The East London Christian Mission, 1867)

	16:30 18:00 19:00	<i>Tea for workers and friends</i> <i>Brethren branch out for open-air meetings.</i> <i>Service for young people and preaching in the theatre.</i>
Mandag	12:30 – 13:30 14:00 – 17:00 17:00 18:30 20:00	<i>Mid-day prayer meeting.</i> <i>Mothers' meeting.</i> <i>Meeting of brethren and sisters engaged in district visitation.</i> <i>Open-air service.</i> <i>Preaching in the Hall.</i>
Tirsdag	12:30 14:00 17:00 18:30 20:00 20:00	<i>Mid-day prayer meeting.</i> <i>Writing, reading, and arithmetic classes</i> <i>Believers' meeting.</i> <i>Open-air meeting</i> <i>Bible-class for young people.</i> <i>Preaching in the Hall.</i>
Onsdag	12:30 19:00 19:00 20:00 20:00	<i>Mid-day prayer meeting.</i> <i>Singing class</i> <i>Open-air meeting</i> <i>Drunkards' Rescue Society</i> <i>Preaching in the Hall to believers.</i>
Torsdag	12:30 19:00 19:00 20:00	<i>Mid-day prayer meeting.</i> <i>Believers meeting</i> <i>Open-air meeting</i> <i>Preaching in the Hall</i>
Fredag	12:30 17:00 20:00 20:00	<i>Mid-day prayer meeting.</i> <i>Tea and conference with helpers</i> <i>Bible-class for workers</i> <i>Preaching in the Hall to believers.</i>
Lørdag	19:00 – 21:00 20:00	<i>Saving bank</i> <i>Prayer meeting</i>

I tillegg til dette besøkte de syke og fattige i området. 120 matkuponger ble delt ut hver uke. Suppe, Såpe, Frelse; var måten og metoden en tok i bruk for å nå «de fortapte sjelene» i øst-London, og det er det som er blitt Frelsesarmeens DNA. Tandberg og Raubakken gjengir Booth slik da de skrev Frelsesarmeens historie: «Armeen kunne ikke fylle sin misjon i verden uten å ta opp dette arbeidet, for Guds befaling om å hjelpe dem som er i nød, er liksom bestemt

som de andre guddommelige befalinger Bibelen inneholder.»⁹¹ For William Booth var det sosiale eller diakonale arbeidet en naturlig konsekvens og et virkemiddel hvis budskapet skulle nå inn til dem.

«How could I hope to impart any spiritual good, if I could not do something to alleviate the dreadful poverty? Would they not call it a mockery to talk about their souls, whilst their bodies were perishing with hunger! But when I give them a loaf of bread or a pound of meat, their hearts are opened, and I can preach Christ with some hope of success. »⁹²

Virksomheten som etableres og vokser frem, var en følge av at både Catherine og William Booth mente de etablerte kirkene ikke gjorde det en skulle forvente av en kirke. Kirken hadde snublet og falt.⁹³ Nøden og forfallet var åpenbar. Medlidenhet og sorg over tingenes tilstand medfører ikke forandring. Det krevdes ekstra innsats for at mennesker skulle bli frelst og få et håp for «begge verdener» som Booth senere skulle omtalte budskapet sitt.⁹⁴ Den organisasjon, det arbeidet han begynner, var det de etablerte kirkene skulle ha tatt innover seg. Ukeprogrammet i Withechapel Mission Hall må sies å være programmet for en svært aktiv arbeidskirke som har en diakonal profil på sin forståelse av å være kirke.

James Pedlar viser i sine artikler: «When did The Salvation Army become a church? », og oppfølgeren: «A brief follow-up on the early Salvation Army as “a church”. », at alt i «1870 Doctrines and Rules of The Christian Mission», hvor det står: «Persons belonging to other churches seeking membership with us shall be admitted on presentation of their note of transfer, if such can be obtained», var det tydelig at «Den Kristne misjon» anså seg selv som en kirke.⁹⁵ Han argumenterte for at Den Kristne misjon/Frelsesarmeen begynte å ha funksjon som kirke fra sine første dager når de nyomvendte og medlemmene sluttet å søke sitt åndelige hjem andre steder. Da var i realiteten Frelsesarmeen en kirke. Pedlar mener at Frelsesarmeens kirkeforståelse bør ses i lys av det han kaller «Ecclesial charisms» som da henger sammen med paulinsk forståelse eller teologi.⁹⁶ «Charism» er nådegaver som er gitt av Gud til kirken/menighetene, til bruk for hverandre og deres tjeneste i verden. Den salvasjonistiske

⁹¹ (Tandberg & Raubakken, Hæren Gud ga våpen, 1963, s. 9)

⁹² (Booth W. , Report for The East London Christian Mission, 1867)

⁹³ Jf. (Read, 2013, ss. 119-151)

⁹⁴ Salvation for both worlds

⁹⁵ <https://jamespedlar.ca/salvation-army-studies/> (04.10.2020)

⁹⁶ (Pedlar, 2015)

nådeustrustningen eller «charism» var sentral i forhold til salvasjonistenes selvforståelse og hva de så på som sitt kall. Nådegavene er sentrale i det organiserte og institusjonaliserte kristenlivet og i ulike fornyelse og vekkellesbevegelser når de i sitt mangfold fordrer et hele og en enhet. Pedlars «Ecclesial charisms» har sin hovedvekt på mangfoldet og hvordan det forholder seg til kirkene som institusjon og den spenning vekkelles og fornyelsesbevegelser kan ha i forhold til det.

Istedenfor å si: «Dette innebære det å være kirke nå», vektla Frelsesarmeen heller at de ikke var noen kirke da de så det som sin oppgave og sitt ansvar å være noe radikalt annet enn en kirke som ikke tok Jesus hele fordring til seg i forhold til åndelige og fysiske behov. Derfor var det mer naturlig å bli en arme enn en kirke. Da Bramwell Booth senere hevdet at Frelsesarmeen alltid har hørt til den stor universelle kirke, så var det på bakgrunn av samtalene med Church of England og at de ikke var mer kirke enn andre kirker. Dette da både den anglikanske og den katolske kirke så på seg selv som «Kirken» og ikke en kirke. For Bramwell er det i den levende Guds ene store kirke Frelsesarmeen hørte hjemme.⁹⁷ Ikke en kirke som en konfesjonalisert og institusjonalisert kirke, men en kirke i Kristus og som er en del av den usynlige kirken som hviler i Ånden.

2.2. Fra Den kristen misjon til Frelsesarmeen.

I 1878 ble Den kristne misjon til Frelsesarmeen. Navnet ble tatt i bruk når en skulle beskrive Den kristne misjon i årsrapporten for 1877. I første utkast het det: «The Christian mission is a Volunteer Army». Bramwell protesterte på at en var en frivillig arme, da en alltid var i tjeneste. William strøk da ut «Volunteer» og satte inn «Salvation». Navnet var i utgangspunktet en beskrivelse av Den kristne misjon. Selv hadde William brukt «The Salvation Army» i en tale til konferansen til Den kristne misjon i august 1877.

Militær metaforene var ikke ukjent. Eiljha Camden hadde omtalt William Booth som general og titulerte seg selv som kaptein. Videre ser en også at «kamp og krig» metaforene var flittig brukt i datidens sanger. «Onward, Christian soldiers!» av Sabine Baring-Gould som ikke hadde noe med Frelsesarmeens å gjøre skrev sangen 1865, eller Francis R. Havergal som skrev om å gå inn i armeen som soldater og kjempe for Herren i «Who is on the Lord's side? Who will serve the King?» fra 1877. Men med sin militære struktur fremstod Frelsesarmeen

⁹⁷ (Booth B. , 1925, s. 65)

som noe helt annet. De skulle ikke utdanne prester eller pastorer, men offiserer ved sin «Training Homes». Flere valg som ble gjort, både praktiske og teologiske, var utfordrende når det gjelder å anerkjenne Frelsesarmeen som en kirke på linje med andre kirker og trossamfunn. Allen Satterlee viser til ni punkter som medførte at Frelsesarmeen fant en annen vei i kirkelandskapet.⁹⁸ Deriblant kvinnens rolle, synet og praksis rundt sakramenter og hvordan en går fra årskonferanse til kommandolinje. Harold Hill peker i tillegg på det klerikale når han skriver om lederskap i Frelsesarmeen.⁹⁹ Målet til William Booth og hans medarbeidere var ikke å etablere en kirke, og det er nok også årsaken til at de ikke hadde en tydelig ekklesiologi.¹⁰⁰ Den misjon som vokste frem etter et friluftsmøte i 1865 var nå blitt til en armé og misjonsstasjonene ble til korps.¹⁰¹ Medlemmene ble soldater, og heltidsarbeidende forkynnere ble offiserer. Møter og gudstjenester ble til Frelsesmøter og Hellighetsmøter. På den måten sa de noe om sitt oppdrag og hvordan en skulle nå det.

Scott Railton var tydelig på at Frelsesarmeen var ment å være noe annet en kirke.

«We are an army of soldiers of Christ, organized as perfectly as we have been able to accomplish, seeking no Church status, avoiding as we would the plague every denominational rut, in order perpetually to reach more and more of those who lie outside every Church boundary.... We only desire to form and to keep up outside every denominational circle a body as large as we can of free-shooters, for the express purpose of assaulting with spiritual weapons those who, like ourselves, are without the church, but who, unlike us, are still in rebellion against God.»¹⁰²

2.3. Frelsesarmeen i Norge.

22. januar 1888 åpnet Frelsesarmeen ild i Norge. Å «åpne ild» brukes når Frelsesarmeen etablerer seg på et nytt sted. Det var en liten gruppe som hadde fått ansvaret for å starte arbeidet. Cathrine Booth hadde innvidd flagget som Hanna Ouchterlony hadde fått med seg fra London.¹⁰³ Det var ingen stor gruppe. Kommandør Ouchterlony hadde med seg

⁹⁸ (Satterlee, 2004)

⁹⁹ (Hill, Leadership in the Salvation Army. A Case Study in Clericalisation, 2006) og (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017)

¹⁰⁰ Jf. (Read, 2013, ss. 120-122.138) som derimot mente Catherin hadde en tydelig kjerne i sin ekklesiologi

¹⁰¹ Korps er av det latinske corpus og betyr legeme/kropp.

¹⁰² (Railton, Heaten England (Third Edition), 1879, s. 145)

¹⁰³ Lucy Booth-Hellberg i forord i (Frelsesarmeen, 1927) Booth-Hellberg var datter av Catherine og William Booth, og leder for arbeidet i Norge fra 1919-1928

kommandør Railton som var på besøk i Sverige, stabsoffiser Segersteen og Amalie Olsen fra Moss som hadde fått beskjed fra London om å slutte seg til gruppen. De hadde med seg fire frivillige til første møte. I tillegg var det sendt en gruppe fra Engeland bestående av stabskapteinene Orsborn, Jeanna Corneliussen og kaptein Ludvig Dybing. Denne gruppen nådde ikke frem til starten av første møte. Til sammen var tre av dem norskfødte. Kommandør Railton hadde lært seg tre ord på norsk, «Er De frelst?», som han visstnok brukt flittig. Railton reiste tilbake til Engeland samme uke, mens Ouchterlony ble værende omtrent tre uker, og etter seks dager kom kaptein Peter Thunell fra Sverige for å overta ledelsen for det første korpset. Det var en liten gruppe som ble satt til å «spre ilden» ut over landet.¹⁰⁴ I de første månedene var arbeidet i Norge underlagt Sverige og det Svenske hovedkvarteret. Alt i mai 1888 kom det første Krigsropet gitt ut på norsk, og etter 6 måneder var det tre korps etablert i Oslo. I august samme år ble grunnsteinen for hovedkvarteret lagt, og 22. desember kunne Templet tas i bruk for 1. korps.

Alle var ikke like begeistret for denne etableringen. Bladet «Til krig mod Frelsesarmeen» ble gitt ut, men kom bare i fire utgaver. Men arbeidet møtte motstand fra forskjellige hold. Vittighetsbladet Vikingen hadde flere satiriske tegninger om Frelsesarmeen.¹⁰⁵ Aviser var negative til den nye virksomheten og Verdens Gang oppfordret til å boikotte all dens møter:

«Udebliv alle fra Frelsesarmeens vanvittige Møder, støt ikkje dens Sag ved at møde frem af Nysgjerrighed og lad den opføre sine Skuespil for de enfoldigste blandt de enfoldige, der gaar til disse Bajasmøder dreven av religiøs Anfægtelse, saa vil vi snart se Bevægelsen tabe sig af sig selv til Held for de mange Hjem, den nu bringer Ulykke over ved at udsaa Splid mellem Forældre og Børn, Mand og Kone og Søskende.»¹⁰⁶

Typografisk Meddelelser kunne og fortelle om «en naiv sjel» som hadde meldt seg ut av foreningen da han hadde funnet en ny og bedre forening, nemlig Frelsesarmeen. Bladets kommentar til denne naive sjels handling er «Hellige enfoldighet!»¹⁰⁷

Større betydning var nok motstanden som ble reist fra kirkelig hold. Elstad viser til den motstand som biskoper og prester innen Dnk hadde mot denne sekten som hadde til hensikt å

¹⁰⁴ (Tandberg, Femti års korstog, 1937)

¹⁰⁵ Ibid. har tegninger fra Vikingen som ble utgitt fra 1862 – 1932

¹⁰⁶ Verdens Gang 30 april 1888 i (Elstad, 2008)

¹⁰⁷ (Norsk Centralforening for bogtrykkere, 1890, s. 27)

få medlemmer over fra statskirken. Professor Gisle Johnsen, som var sterkt involvert med å fremme vekkelser og fornyelse i norsk kristenliv, viser sin skepsis når han skriver forordet til Theodor Koldes bok om Frelsesarmeen. Johnson-vekkelsen, som var en typisk botsvekkelse førte også med seg økt innsats innen misjon og diakoni.¹⁰⁸ Ut ifra dette fokuset kunne det vært en større sannsynlighet for å finne en viss sympati for den nye bevegelsen som inntok hovedstaden. Johnsen derimot så det som viktig å få ut informasjon om «den saakaldte «Frelshær» ... sine Operationer»¹⁰⁹ når den etablerte seg i Norge. Den kirkelige kritikken ble rettet mot arbeidsmetode og dens lære. I en Luthersk kontekst var Frelsesarmeens lære sett på som vranglære. Elstad viser og til presten Frank Brun som mente at læren ville føre til:

«Foragt for og Forkastelse af Jesu Sakramenter Daab og Nadverd» og hvis Frelsesarmeens syn ville vinne igjennom ville «Kristi Menighed miste de dyrebare Sakramenter, Dab og Nadverd». Videre så var også kvinnelige offiserer eller «Hallelujah Lasses» som de og kaltes, sett på som en praksis som en ikke hadde tolkningsgrunnlag i Bibelen for.»¹¹⁰

Det er naturlig som Elstad gjør, å se Frelsesarmeen i lys av de religiøse retninger som kom til Norge etter dissenterloven av 1845. I visitasmeldinga for 1889 tar biskop C. P. Essendrop i Kristiania opp utfordringen med at tidligere kirkegjengere heller oppsøker Frelsesarmeen, samtidig som han påpeker at det er få av dem som av den grunn har meldt seg ut av Dnk.¹¹¹ Denne praksis har vært gjennomgående i Frelsesarmeens historie i Norge. Hovedvekten av frelssoldatene beholdt sitt medlemskap Dnk eller statskirken som det fremdeles var da Frelsesarmeen registrerte eget trossamfunn i 2005 og kunne tilby sine medlemmer en juridisk kirketilhørighet. Modellen Frelsesarmeen valgte ga medlemmene valgfrihet i forhold til om en ønsker å stå tilknyttet Frelsesarmeens trossamfunn.

Frelsesarmeen etablerte seg raskt i landet. I løpet av 1888 var det åpnet 10 korps og 17 korps året etter.¹¹² Når Tandberg oppsummerer de tre første årene, så skal det ha blitt åpnet i alt 48

¹⁰⁸ (Oftestad, Rasmussen, & Schumacher, 2005, s. 205f)

¹⁰⁹ Gisle Johnson, forord i (Kolde, 1888)

¹¹⁰ (Elstad, 2008)

¹¹¹ Ibid.

¹¹² 1888: Kristiania 1, Arendal, Kongsberg, Kristiania 2, Kristiania 3, Horten, Drøbak, Hønefoss, Drammen og Kongsvinger.

1889: Korpsene: Moss, Fredrikstad, Lillestrøm, Tønsberg, Kristiania 4 korps, Tvedestrand, Sandefjord og Sarpsborg, Fredrikshald (Halden), Kristiania 5, Bamble, Bergen I, Kragerø, Larvik, Risør, Egersund og Kristiansand

korps.¹¹³ Det er vanskelig å følge ham i hvilke korps det skal være. En ser allikevel en rask utbredelse av arbeidet, og i løpet av de 5 første årene hadde Frelsesarmeen etablert seg med over 60 korps fra Vadsø i nord og hele veien langs kysten til Halden og grensen mot Sverige.¹¹⁴ Innen århundreskiftet var Frelsesarmeen godt etablert med 76 korps, og det var startet et organisert arbeid blant barn og unge. Det sosiale arbeidet var alt organisert i kvinner og menns sosiale arbeid. En hadde åpnet 12 slumstasjoner, 4 barnekrybber, et redningshjem for kvinner og 2 herberger for menn. De første norske offiserene hadde og meldt seg til misjonstjeneste. Innen århundreskiftet var det 279 offiserer og kadetter, 930 underoffiserer, 3628 soldater og rekrutter som hadde sluttet seg til Frelsesarmeen i Norge.¹¹⁵ Selv om det var en sterk vekst de første årene, gikk ikke alt på skinner. I 1892 oppstod det som omtales som «Helligetskrisen» og ifølge Tandberg trakk flere offiserer seg fra tjenesten etter årsfesten i februar, og arbeidet ved korpsene var preget av dette i flere år.¹¹⁶

Frelsesarmeen ble etter hvert anerkjent for sin praktiske kristendomsforståelse. Ikke minst igjennom Othilie Tønning sin innsats og organisering av det sosiale arbeidet. Tønning satt bl.a. i bystyret i Oslo/Kristiania fra 1908–16 og var også politisk engasjert. Alt i 1910 mottok hun kong Haakons fortjenestemedalje for sitt arbeid i Frelsesarmeen. Annerkjennelsen av Frelsesarmeen ser en og når statsminister Gunnar Knutsen, i 1914 skrev:

«Frelsesarmeen er en av de merkeligste fremtoninger, som det forrige århundrede har bragt menneskeheten, og den avdøde general Booth, som er denne institutions skaper, maa vistnok ansees som en av sin tids meste fremskudte personligheter. Armeen har ved sin gjerning erobret alle samfundsklassers sympati og dens virksomhet ompænder nu praktisk talt hele jorden. Det vil være at ønske og haabe, at denne virksomhet maa være saa sterk organisert at den fremdeles, trods den store generals bortgang, maa kunne trives og utvikles navnlig til gavn og glæde for de mange, som lever paa livets skyggeside.»¹¹⁷

Også fra kirkelig side ser en at oppfatningen av Frelsesarmeen raskt endrer seg. Når

¹¹³ (Tandberg, Femti års korstog, 1937, s. 163)

¹¹⁴ Ibid. Ingen av jubileumbøkene har fullstendig oversikt over etableringene. De har en gjennomgang av hvor Frelsesarmeen etablerte seg og hvordan arbeidet spredte seg. Enkelte korps ble lagt ned etter kort tid. Noen ble lagt som «utposter» til et annet korps som hadde møter der, før en kanskje prøvd å gjenoppta fast tilstedeværelse.

¹¹⁵ (Frelsesarmeen, 1900)

¹¹⁶ (Tandberg, Femti års korstog, 1937, s. 179f)

¹¹⁷ Brevet fra statsminister Gunnar Knutsen er datert Kristiania, 14 januar, 1914 er mottatt Frelsesarmeen og stemplet «Chefsekretærens kontor 15. jan. 1914. (Mottatt kopi av brevet fra Frelsesarmeens arkiv 12.11.2020)

misjonspresten Gisle Johnson gjør sine betraktninger om den religiøse fremtiden i lys av endringene etter første verdenskrig, trekker han frem Frelsesarmeen som eksempel.¹¹⁸ Johnsen erkjenner at tiden, der en skal fortelle folket hva de skal tro er forbi. Menneskets tro vil ikke være noe som overlates til andre å fylle med innhold og forståelse. Det vil selv være en aktiv deltaker i eget trosliv. Det ligger en erkjennelse når de fikentrær, som etter hans mening ikke skulle være i stand til å bære frukt, nettopp gjør det. Når han etterlyste «Kristne fuldblodsmennesker» og en tro som skal fungere innenfor den protestantiske delen av den «legitime kristenhet» så er det «Frelsesarmeen som gaar foran.» Den enkle væremåten, hengivelsen og muligheten en får i Frelsesarmeens tjeneste, åpner for å «gjøre det mest mulige ud af sine evner og anlæg.».

Eivind Berggrav så også på den kirkelig motstand og skepsis som uttrykk for frykten for noe nytt og annerledes, og den folkefrigjørelsen det også medførte i forhold til den lutherske arbeidskirken som «knurret» over alle som begynte for seg selv og på nye måter. Der hvor en tidligere så motsetningsforholdet, ser Berggravs et «entente cordiale», et uttrykket hentet fra det britisk-franske samarbeidet før og etter første verdenskrig. Denne «hjertelige overenskomsten» er det Berggrav mente var et dekkende uttrykk på relasjonen mellom den lutherske kirke og Frelsesarmeen. Berggrav så på metoder og ulikheter som smaksforskjeller, og at det vokste frem en erkjennelse av det. Samtidig påpekte han den utvikling som hadde funnet sted i Frelsesarmeen. Det startet med en ungdommelig pågang og iver da en mente at kirken ikke fullførte sitt oppdrag og var «som en tom gammel innretning», men holdningen hadde endret seg da en så at «kirken gjør et arbeid som armeen aldri kunde make.» Slik Berggrav leste kirkebilde hadde det vokst frem «en naturlig og gjensidig respekt», som etter hans syn er mye bedre enn noen «enhetsavtale».¹¹⁹

Frelsesarmeen har gjennom tiden blitt en anerkjent del av det kirkelige landskapet i Norge for sitt arbeid og i det økumeniske fellesskapet. Selv om Frelsesarmeen i Norge ikke har vært et registrert tros eller kirkesamfunn, har det vært en størrelse det har vært naturlig å regne med i de sammenhenger. Da Sivertsen-utvalget la frem sin rapport hadde det også valg å ta med Frelsesarmeen når de skulle gi et bilde av trossamfunnene i Norge, selv om de ikke var et juridisk trossamfunn, men en organisasjon.¹²⁰ Tilsvarende ser en i Ommund Rolfsens analyse

¹¹⁸ (Johnson G. , 1922)

¹¹⁹ (Berggrav, Redaksjonelle noter: Frelsesarmeen, 1927)

¹²⁰ (Norges Offentlige Utredninger, 1975)

«Kirkevekst i Nord? Frikirkenes medlemsutvikling i Nord-Norge 1960 – 1980». Han valgte også å trekke inn Frelsesarmeen med begrunnelsen: «Frelsesarmeen regner seg ikke som eget kirkesamfunn i Norge. Likevel har Frelsesarmeen mange av frikirkenes sosiologiske kjennetegn og er interessant i vår sammenheng.»¹²¹

I økumenisk sammenheng er det interessant å se hvordan Frelsesarmeen i Norge både har knyttet seg opp mot det økumeniske arbeidet og at kirker og trossamfunn har sett Frelsesarmeen som en naturlig del av det økumeniske landskapet. Under opprettelsen av Norges Frikirkeråd i 1966, som var en fortsettelse av Norges Dissentering fra 1902, var Frelsesarmeen i begynnelsen assosiert medlem. Frelsesarmeen var et av trossamfunnene som var med i «Norsk fellesråd av evangeliske trossamfunn» som ble stiftet i 1977 og som gikk inn i Norges kristne råd da det ble dannet i 1992. Da Norges Frikirkeråd og Norges Kristne råd i 2006 fusjonert til Norges Kristne Råd var Frelsesarmeen et av de 20 kirkesamfunnene og organisasjoner som var samlet i et økumenisk råd. Gamle råd som fusjonere inn i nye råd viser i senere tid en økumenisk utvikling og anerkjennelse av hverandres trostradisjoner. I dag har Frelsesarmeen 91 korps eller Nærmiljø kirker i Norge.¹²² En har hatt et stadig synkende medlemstall og antall korps rundt i landet, noe som er synlig i Frelsesarmeens internasjonale Year Book:¹²³

Year Book	Antall Korps	Antall Soldater	Antall Tilhørige	Antall Offiserer	
2020	103	4249	1759	147	Medlemstallene i forhold til Soldater oppgis ikke i de eldste bøkene. Tilbudet om Tilhørige bli innført på 90-tallet. Antall offiserer vil derimot antyde noe av medlemsutviklingen når en går fra 650 aktive offiserer i 1960 til 147 i 2020. ¹²⁴ Denne utvikling ser vi finner sted når
2010	111	5515	1139	182	
2000	119	7135	637	226	
1990	128	Ikke oppgitt	Ikke innført	328	
1980	131	Ikke oppgitt	Ikke innført	408	
1970	145	Ikke oppgitt	Ikke innført	542	
1960	141	Ikke oppgitt	Ikke innført	650	

¹²¹ (Rolfesen, 1985)

¹²² Tallet for Norge fra «Disposisjon 2020/2021 Adressebok for Frelsesarmeen i Norge, Island og Færøyene».

¹²³ Tallene fra Year Book er fra inngangen til forrige år. 2000 er tallen pr. 31.12.1998. (The Salvation Army, 1959); (The Salvation Army, 1969); (The Salvation Army, 1979); (The Salvation Army, 1989); (The Salvation Army, 1999); (The Salvation Army, 2009); (The Salvation Army, 2019)

¹²⁴ De tallmessige endringene bør sees i forhold til de demografiske endringer i Norge siden 1960 og

Frelsesarmeen er vel etablert og anerkjent for sitt arbeid. Noe som medførte til TV-aksjonen i 1995 og at Frelsesarmeen i både 2003 og 2006 ble tildelt omdømmeprisen. Heller ikke etableringen av trossamfunn i 2005 synes å ha demmet opp for utviklingen. Samtidig har stadig flere fått hjelp av Frelsesarmeen gjennom julegryter og det sosiale og diakonale arbeidet. I løpet av drøye 125 år har det skjedd mye med hæren som ikke ville være kirke, som nå velger presentere sine korps som Nærmiljøkirker som en «tilbyr et åpent fellesskap for alle - uavhengig om du har en formell tilknytning til Frelsesarmeen eller ikke.»¹²⁵

befolkningsendringen. Det var ca. 3,6 mill. innbyggere i Norge i 1960 mot ca. 5,4 mill i 2020.
<https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen> (09.01.2021). 0,18% av Norges befolkning var offiserer i Frelsesarmeen i 1960 mens det er 0,027% i 2020.

¹²⁵ <https://frelsesarmeen.no/korps> (27.04.2021)

3. Teologi: Ekklesiologi og om å være kirke

3.1. «Hva er da en kirke....?»

Utfordringen er at denne undringen eller spørsmålet vil ha blitt besvart på ulike måter gjennom historien. Når SNL gir forklaringen: «En kirke er en bygning som brukes til å holde kristne gudstjenester.», er det en kort forklaring som angir svaret uti i fra en fysisk og konkret størrelse hva en gitt bygningen er ment å romme.¹²⁶ Kirken forstås da som en bygning eller bygninger som hører Herren til. Det kan minne om Grundtvigs salme: «Kirken den er et gammelt hus».¹²⁷ Den kan umiddelbart forstås i samme retning, at kirken er en fysisk bygning. Følger en derimot teksten videre, ser vi at den gamle fysiske bygning blir en metafor for noe som er større og mer slitesterkt enn alt annet som legges i grus. Når han kommer til «Vi er hans hus og kirke nu», er det mennesket som ved sin Jesu tro som forener og utgjør kirkens innerste vesen.

Kirken som bygning må sies å være en forenklet forklaring. Dette kommer frem når det vises til *kyriakos*, som kirke kommer fra og forstås som «Det som hører Herren til». Ordet brukes bare to steder i NT.¹²⁸ Den ene gangen er når Paulus skriver til «Guds menighet i Korint», og angir retningslinjer for hvordan menigheten skal oppføre seg når de samles og feirer Herrens måltid.¹²⁹ Paulus omtaler dem som de «som er helliget» og som er «kalt til å være hellige», sammen med alle de andre som bekjenner Jesus Kristus. Han trekker linjene tilbake til Moses og Hellighetesloven i 3 Mosebok kap. 17-26. Alt her kan en fornemme noe som er mer kompleks enn en bygning bygd for et spesielt formål. Neste gang ordet brukes er i Åpenbaringsboken hvor det står i en eskatologisk kontekst om Herrens dag, hvor de syv menigheten og brevene som skal sendes dem står sentralt.¹³⁰

NT bruker forskjellig måter å omtale Guds folk på. Navnene er også med å definere og beskrive ulike oppgaver og egenskaper hos de som omtales som kristne. Det kan være: «Veien», «Guds medarbeidere», «Guds åkerland», «Guds bygning», «Guds brev», «hellige medborgere og Guds familie», «Guds flokk», «Kristi kropp», «Kristi brud» og «Guds vingård», for å nevne noen. Det er mange ulike måter som beskriver og forklarer de kristnes

¹²⁶ <https://snl.no/kirke> (15.06.2020)

¹²⁷ [https://liturgi.info/Kirken den er et gammelt hus \(LH531\)](https://liturgi.info/Kirken%20er%20et%20gammelt%20hus%20(LH531)) (15.06.2020)

¹²⁸ (Grip, 1986, s. 663; 219)

¹²⁹ Bibelen, 1 Kor 11,20, 2011

¹³⁰ Ibid. Åp.1,10

tilhørighet og oppdrag på.¹³¹ McGrath viser til fem ulike beskrivelser eller modeller som NT gir oss for å forstå kirkens teologiske identitet:¹³²

1. Kirken som Guds folk.
2. Kirken som et fellesskap av frelse
3. Kirken som Kristi kropp
4. Kirken som et tjenende folk
5. Kirken som Åndens fellesskap

Når en snakker om kirke i dag og læren om kirken - ekklesiologi, ligger det greske ordet *ekklēsia* (ἐκκλησία) til grunn. Når Paulus så hilser menighetene, er det *ekklēsia* han bruker. Ordet brukes om en forsamling av mennesker. Opprinnelig var *ekklēsia* navnet på folkeforsamlingen i Athen og ble forstått i betydningen av «de som er kalt ut av». I Apostelgjerningene bruker Lukas ordet om den gruppen demonstranter som igangsetter et opprør mot Paulus og hans virksomhet, og det oversettes med forsamling.¹³³ I vår kontekst forstås det som de som er kalt ut av verden for å tilhøre Gud, som er noe annet enn en «tilfeldig» samling av mennesker. Dermed blir det kirken en bygning som hører Gud til, selv om kirkebygg både innvies og vigsles. Kirken er det folk, «en bestemt gruppe mennesker» som hører Gud til.¹³⁴ Bibelselskapets oversetter i hovedsak *ekklēsia* med menighet. Noen ganger oversettes det og med kirke. Slik det brukes kan menighet og kirke forstås som synonyme. De betegner begge «Herrens forsamling».¹³⁵

Et annet ord som brukes i forhold til de kristne fellesskapene er det greske ordet *koinonia* (κοινωνία). Ordet betyr kommunion eller fellesskap, og «betegner et nært og deltakende fellesskap, som er preget av stor grad av generøsitet deltakerne imellom». Det blir da et trefoldig fellesskap. Menneskets fellesskap med Gud, Guds fellesskap med mennesket og det medmenneskelige fellesskap. Derfor forstås det som et nådens fellesskap da det har sitt opphav i den treenige Guds inngripen som Mestad omtaler som: «Den hellige ånds inngripen som de troendes fellesskap til koninonia.»¹³⁶

¹³¹ Bibelen, Apg 9,2; 1 Kor 3,9; 2 Kor 3,3; Ef 2,19; 1 Pet 5,2; 1 Kor 12,27, 2011. Brudgom/brud og vingård er metaforer som Jesus bruker i sin forkynnelse og var kjente for Israel i GT.

¹³² (McGrath, 2017, s. 355f)

¹³³ Bibelen, Apg 19,32.40, 2011

¹³⁴ Jf. (Hegstad, 2009, s. 17)

¹³⁵ Jf. (Skarsaune, Etterlyst: Bergprekenes Jesus - Har folkekirken glemt ham?, 2018)

¹³⁶ (Mestad, 1992, s. 357)

3.2. Ekklesiologi

Når oppstod kirken? For mange har det spørsmålet et opplagt svar. Kirkens fødselsdag er pinsedag. Men en fødsel innebærer en forutgående prosess. I «The Book of Discipline» knytter metodistene sin historie tilbake til Guds kallelse av Abraham og den tråd som går videre gjennom inkarnasjonen og Jesusfortellingen og åndsutgytelsen på pinsedag.¹³⁷ Skjevesland mener og at kirkens forutsetning og utgangspunkt ligger i Jahves utvelgelse.¹³⁸ Jahves kall av Abraham hadde et mye lengre og større perspektiv enn Abrahams samtid, det var løfte om land og et stort folk som skulle bli til velsignelse for hele verden.¹³⁹ Kallet, utvelgelsen og løftene som ble knyttet til Israel har gjennom gamlestamentets fortellinger hatt et større perspektiv og en universell utforming da utvelgelse har hele verden og alle folkeslag som mål. Salme 24 uttrykker tydelig at hele verden hører Herren til, ikke bare Israel.¹⁴⁰ Sangene om «Herrens tjener» i Jesaja forteller også at målet er alle folkeslagene.¹⁴¹ GTs historie kan fremstilles på ulike måter. En kan blant annet se på fortellingene frelseshistorie eller troshistorie.¹⁴² Abraham fortellingen blir en sentral markør i overgangen fra ur-historien til fedrefortellingen, hvor Abraham er bilde på en ny mennesketype som er bevist på at livet må stå i respons til Gud kall, og ved den bevisstgjøringen er en ny tro født; en tro som er ansvarliggjort.¹⁴³ Samtidig kommer Abraham fortellingen innunder Tarahs slektshistorie eller *tholedoth*. Dermed må Abraham fortellingen sees i lys av den litterære strukturen som 1. Mosebok gjør bruk av.¹⁴⁴

I en kristen kontekst vil det være naturlig å se fortsettelsen av den inn i NT. Selv om vi kan fascineres over fortellingen om Pinsedagen i Apgj.2, mener jeg Skjevesland viser til noe viktig når han skriver at «kirkens tilblivelse har dypest sett sin forutsetning i Jahwes [sic] egen utvelgelse».¹⁴⁵ Det er tydelig at de som var til stede under Peters tale pinsedag var klar over at de opplevde noe nytt og grensesprengende, men det er lite som tyder på at de hadde opplevelsen av at i dag har vi vært med om at kirken ble startet. Det er og stor enighet i dag blant teologer at de første kristne fortsatt så på seg selv som jøder. De hadde ikke startet et

¹³⁷ <https://www.cokesbury.com/book-of-discipline-book-of-resolutions-free-versions> (11.09.2020)

¹³⁸ (Skjevesland, 1998)

¹³⁹ Abraham fortellingen, se 1 Mos. 11,27-25,11.

¹⁴⁰ Jf. (Hagelia, 2017)

¹⁴¹ Ibid. Tjenersangene Jes.42,1-4; 49,1-6 hvor Jahve vil være Gud for alle folkeslag og Israels kall er å være lys for dem.

¹⁴² (Kvanvig, Historisk Bibel og bibelsk historie, 1999) viser ti ulike måter å lese GT på. Frelshistorisk og troshistorie er to av dem.

¹⁴³ Jf. (Sacks, 2009)

¹⁴⁴ (Hagelia, 2017, s. 50f)

¹⁴⁵ (Skjevesland, 1998, s. 26)

nytt trossamfunn, en ny verdensreligion. De forkynte «Ordet for jøder»¹⁴⁶ og fortsatte nok med å oppsøke fellesskapet i synagogene til det ble lagt til en fordømmelse i synagogebedønn mot denne nye sekten.¹⁴⁷ De første kristne omtaltes som følgere av «Veien»¹⁴⁸, og de første Jesus-troende jødene fremstod mer som en reformbevegelse innen jødedommen.

Apostelgjerningen viser også til at det er i Antiokia benevnelsen «de kristne» oppstår.¹⁴⁹ Sanders mener det er først ved Galaterbrevet at Paulus separere den kristne bevegelsen fra judaismen, og barnet, som da alt er født, forlater sine foreldre.¹⁵⁰

De eldste skriftlige kildene i NT er Paulus brev. Bare i Korinterbrevene finner en *ekklēsia* hele 31 ganger. Schnelle ser på Paulus sine brev som kirkebrev siden Paulus oppdrag innebar å grunnlegge kirker.¹⁵¹ Det er da ensbetydende for Paulus at han som kristen også tilhører kirken. I sin forståelse og utleggelse av ekklesiologien gjorde Paulus også flittig bruk av gammeltestamentlige bilder og begrep i sin utleggelse. Ekklesia var både de hellige og de utvalgte. Samtidig er det ifølge Schnelle tre grunnleggende metaforer Paulus bruker i forhold til ekklesiologien. Det er «i Kristus», «Kristi kropp» og «Guds folk»¹⁵².

En annen interessant bemerkning er at *ekklēsia* bare brukes to ganger i evangeliene. Paulus er en flittig bruker av ordet, og hans brev er eldre kilder enn evangeliene.¹⁵³ Alle de anerkjente paulinske brev er skrevet før det er rimelig å anta at det første evangeliet, Markus evangeliet, ble skrevet.¹⁵⁴ Lukas bruker *ekklēsia* flere ganger i Apostlenes gjerninger, men ikke i evangeliet.¹⁵⁵ Matteus bruker det i 16,18 hvor Jesus sier han vil bygge sin kirke på Peter, som bør forstås som den universelle kirke og ikke den lokale,¹⁵⁶ og i 18,17 om menighetens ansvar når det gjelder å rettlede de medlemmer som måtte synde. Det tyder at *ekklēsia* ikke er et begrep evangelistene aktivt bruker i sin formidling av Jesu liv. Dunn mener en bør anta at ordene hos Matteus er en del av en senere redaksjonell utvikling.¹⁵⁷ Samtidig vet en også at ekklesiologien ikke var et av de viktigste temaer i oldkirken.¹⁵⁸ Schnelle på sin side mener at

¹⁴⁶ Apg. 11,19

¹⁴⁷ (Kvalbein, Bibelverket: Matteusevangeliet Bind 1, 1989, s. 36)

¹⁴⁸ Bibelen, Apg. 9,2, 2011

¹⁴⁹ Bibelen, Apg. 11,26, 2011

¹⁵⁰ (Sanders, 2016, s. 453)

¹⁵¹ (Schnelle, 2009, ss. 328-342)

¹⁵² Ibid. s. 562

¹⁵³ (Sandnes, 1996)

¹⁵⁴ Paulus skrev 1 Tessaloniker brev rundt år 50 (Moxnes, 2015, s. 26f), mens en antar at Markusevangeliet ble skrevet rundt år 60 – 70 (Lane, 1974, s. 17ff)

¹⁵⁵ 21 ganger (Grip, 1986, s. 346)

¹⁵⁶ Jf. (Bauckham, 1998, s. 31)

¹⁵⁷ (Dunn, 2003, s. 513)

¹⁵⁸ (McGrath, 2017, s. 356)

en finner en tydelig ekklesiologi i Johannesevangeliet, selv om Johannes ikke gjør bruk av *ekklēsia*. Hvis en tar på alvor det hermeneutiske perspektivet og de grunnleggende konseptene i johannesisk teologi vil en finne en ekklesiologisk dimensjon først i Talsmannen (parakleten) som skulle minne om dem om Jesu ord. Deretter hos «den disippelen Jesus hadde kjær», som var disippelen som ikke sviktet, men stod ved Jesu kors og blir eksempel på den trofaste Jesus etterfølger. Schnelle mener derfor at det er ved Jesus død på korset kirken har sin fødsel og ikke pinsedag.¹⁵⁹

Om kirken i sitt egentlige vesen ikke oppstod på pinsedag, er dagen og hendelsen en viktig markør i forhold til Guds løfter, kallet og utvelgelse av sitt folk. Dagen sprengte tidligere rammer når Den hellige ånd kommer over dem og Guds ord tales til ulike folkeslag på deres eget språk og gjør dem til et folk, Guds folk. De opplever og erfarer at Gud er Far, Sønn og Helligånd – den treenige Gud. Dette på tross av at treenighetslæren ennå ikke var blitt lære.

3.3. Kirken som Guds folk i trinitarisk og frelseshistorisk perspektiv

Sannes viser til treenighetsperspektivet når han vil si noe om hva kirken er.¹⁶⁰ Grunnen er den dominans hver enkelt av personene i guddommen kan ha og har hatt i ulike kirker. En får da som Stevens viser til, enten en Father-denominations, Son-denominations eller Spirit-denominations.¹⁶¹ Et viktig anliggende kan være å se kirken i lys av et trinitarisk perspektiv. I lys av pinsedagen kan en forstå kirkens opprinnelse og oppbyggelse som trinitarisk. Kirken er grunnlagt i Guds vesen og en utfordres da til å se kirken i det indre gudsforholdet, slik Gud er i seg selv: Forholdet mellom Far, Sønn og Ånd i guddommen.

Treenigheten fremstår som det fullkomne fellesskap, og treenighets indre liv som mønster for kirkens liv og det trinitariske fellesskap er da som en modell for fellesskapet mellom de troende.

Når kirken forstår seg i lys av den treenige Gud, forstår den seg og i lys av Jesus Kristus og Den hellige Ånd. Kristus blir og et veiskille når han som en ny gudsåpenbaring bringer den messianske tiden nær og forkynner ordet om Gudsrike eller Himmeleriket. Brunner viser til at kirken er stedet hvor proklamasjonen av denne Gudshendelsen og menneskets del i den finner

¹⁵⁹ (Schnelle, 2009, s. 734ff)

¹⁶⁰ (Engelsviken & Sannes, 2004)

¹⁶¹ Stevens sitert i Ibid. s. 15f

sted.¹⁶² Kirken har da ifølge Brunner en proklamerende eksistens for å la historien om den nye åpenbaringen som Gud har gitt i Kristus fortsette, samtidig som kirken er et sted hvor Kristus er virksom og til stede. Stedet hvor Gud selv-representerer seg: «The Church is every form of historical life which has its origin in Jesus Christ and acknowledges in Him its foundation and supreme norm.»¹⁶³ Kirken er ifølge Brunner fellesskap av mennesker, som har det til felles at de har fellesskap med Jesus Kristus som er et fellesskap av Ånden (*koinōnia pneumatōs*) og av Kristus (*koinōnia Christou*).¹⁶⁴

Åndsutgytelsen på pinsedag er som sagt et sentralt veiskille i Bibelens frelseshistoriske perspektiv. At de Jesus-troende fikk Helligånden, må en forstå i lys av at Gud også identifiserte seg med dem som sitt folk. I lys av dette mener Sannes det er riktig å kalle pinsedag for kirkens fødselsdag.¹⁶⁵ Kirken er derfor Guds folk, og Guds folk er Guds barn. De troende, Guds folk eller Guds barn, er også Kristi legeme, Åndens bolig og Tempel. Kirken er Den tre-ene Guds folk, det som lever i samfunn (*koinonia*) med hver og en av de tre personene i Gud og den tre-ene Gud.

Fellesskapets fylde i lys av treenigheten, forutsetter forståelsen av den pneumatologisk funksjonen Ånden bringer. Hegertun argumentere for pneumatologiens betydning i forhold til kirken da kirkens eksistens er en gave fra Ånden og en åndelig realitet som har tatt ulike former gjennom menneskelig aktivitet.¹⁶⁶ Derfor vil en pneumatisk ekklesiologi gjøre oss oppmerksom på hvordan Ånden virker, og vil bidra til en økumenisk forståelse av hva det vil si å fremme et åpent og nådig fellesskap, elsket av treenigheten. Kirken som drevet av Ånden, vil være en ny realitet og et tegn på Guds nådige nærvær.

3.4. Den synlige og den usynlige kirke

Kirken oppleves og erfares som en synlig og fysisk størrelse. Den er konkret, den er nærværende, den er et sted hvor mennesker samles. Kirken i sin fysiske størrelse, med sine aktiviteter, ritualer og seremonier er på mange måter noe en gjør og er en synlig størrelse både for de som deltar og de som observerer. Den fremstår i mange ulike konfesjoner,

¹⁶² (Brunner, 1960, s. 4f)

¹⁶³ Ibid. s. 6

¹⁶⁴ Ibid. ss. 19-22

¹⁶⁵ (Engelsviken & Sannes, 2004, s. 20)

¹⁶⁶ (Hegertun, 2017)

trostradisjoner, denominasjoner eller kirkesamfunn.

Når de ulike kirkesamfunnene holder seg til de oldkirkelige bekjennelsene, synes det underlig å snakke om «Én hellig, allmenn kirke». Enheten ligger da ikke i det ytre, men i det usynlige bånd som «troens øye ser».

Sokneprest Reiulf Pedersen har en noe mer romslig forståelse av «den usynlig kirke»:

«Vi har et begrep vi kaller «den usynlige kirke». Det er den kirken som bærer alle de som skulle ønske de var mer religiøse, de som tror men ikke vet helt på hva, de som ikke vil vises i forsamlinger, de som bare har en lengsel etter en nådig Gud, og mange grunner til at de ikke er aktive kirkegjengere, eller aktive i sitt religiøse liv.»¹⁶⁷

Dette får «den usynlig kirke» til å minne om Karl Rahner og religionene som «anonyme kristne» - de er kristne, men har ennå ikke blitt realisert som kristne.¹⁶⁸

I denne sammenhengen må en se på den usynlige kirke, som de som bekjenner troen på Jesus Kristus og er gjenfødt ved Den Hellig Ånd og har vitnesbyrdet om det i seg selv. Det bånd som gjør at en kan snakke om å være søsken i troen, selv om en lever milevis unna hverandre og heller aldri har sett hverandre eller er i slekt. Den som ber bønnen Vår Far, har på samme tid erkjent at en har søsken. Jf. Matt 12,50 og Hebr 2,11.

Brunner nevner tre ting når han angir kirkens grunnlag. Disse bruker han også når han viser til utfordringen med den synlige og usynlige kirke eller *ekklesia*.¹⁶⁹

1. Fellesskapet av de utvalgte.

Som ligger i den evige utvelgelse som har sin basis i Guds evige kjærlige vilje.

Fellesskapet har sitt opphav fra evigheten.

2. Kristi kropp (Korpus Christi).

Fellesskapet gjennom den historiske Jesus, som åpenbarte Guds evige vilje for mennesket.

3. De helliges samfunn. (Communio sanctorum). Det fellesskap har sitt grunnlag i hvert enkelt menneskes tro. Den tro som Helligånden skaper i hver enkelt person.

¹⁶⁷ <https://kirken.no/nb-NO/fellesrad/bodo/menigheter/innstranden-menighet/oppslagstavle/ord%20til%20tr%C3%B8st%20og%20h%C3%A5p/> (03.10.2020)

¹⁶⁸ (Berntsen, 1994, ss. 50-55)

¹⁶⁹ (Brunner, 1960, ss. 19-36)

I kirkens natur finnes et åndelig teologisk aspekt som «troens øye» ser. «Vi har ikke det synlige for øye, men det usynlige. For det synlige tar slutt, det usynlige er evig.» (2 Kor 4,18).

Å skille mellom den synlige og den usynlige kirke vokste frem av den sosiologiske utvikling kirken fikk som institusjon. Når Augustin (354 – 430), gjør sine bemerkninger om det som hadde skjedd siden ny-testamentlig tid, hadde kristendommen blitt tillat religion under keiser Konstantin, og Romerrikets offisielle religion under keiser Theodosius i 380.¹⁷⁰ Brunner viser også til at begrepet var sentralt for både Zwingli og Calvin da de ville reformere kirken slik at den synlige kirke igjen skulle være i samsvar slik de forstod kirken i NT. Calvin derimot så dette i lys av sin dobbelte predestinasjonslære. Det er bare en Kirke eller *Ekklesia*, som på en og samme tid er både åndelig og usynlig (eller synlig for troen), og kroppslig (gjenkjennbar og synlig for alle). Når Brunner snakker om kirkens essens, så viser han til den usynlige kirke da den synlige kirkens institusjonaliserte form ikke handler om essens. Kirkens synlige form forklarte han som et skall og som et instrument.¹⁷¹

Kirken er i lys av Kristus, den usynlige Gud som ble mennesket. Den er troens folk som blir kirke gjennom fellesskapet i Kristi kropp.

3.5. En hellig, allmenn kirke og flere kirkesamfunn

I forhold til evangeliene har det blitt hevdet at evangelistene skrev til sine egne miljøer og forsamlinger, som for eksempel at Markus skrev sitt evangelium i Roma for menigheten der. Ut ifra et slikt synspunkt har kirken og menighetene fremstått som separate og selvstendige enheter. Nyere forskning, som hos Bauckham, viser at de første menighetene hadde forholdsvis mye kontakt med hverandre gjennom reisevirksomhet og brevskrivning.¹⁷² Det nye testamentes brever og evangelier hadde derfor en større og videre målgruppe. Fellesskapet dem imellom må ha vært tettere, som igjen tyder på de hadde pastoral omsorg for hverandre.

Fra aposteltid og frem til vår tid har kirkens historie vært full av uenigheter og stridigheter. Uenighet trenger ikke gå på bekostning av enhet, men den kan gjøre det. Allerede i

¹⁷⁰ (Skarsaune, Fra Jerusalem til Rom og Bysants, 1987, s. 104). Kirkens posisjon forsterkes videre når offerkulten ble forbudt i 391 (Rasmussen & Thomassen, 2002, s. 98)

¹⁷¹ (Brunner, 1960, s. 129)

¹⁷² (Bauckham, 1998)

apostelmøte i Apostelgjerningen 15 ser vi uenigheten. Paulus legger heller ikke så mye imellom når han beskriver uenigheten med Peter i Galaterbrevet. Samtidig ser vi hvordan uenigheten driver kirken videre. Historien viser uenighet og strid når fastsettelsen av hvilke skrifter som skulle være normative og utgjøre den kristne kanon. Vi ser uenighet i læren om kristologien og Kristi to naturer, og hvordan trosbekjennelsene vokste frem som viktige læresetninger for kirkens enhet og den kristne tro. Alt rundt år 140 ankom Marikon Roma etter å ha blitt avvist som vranglærer i Lilleasia. Han skjelnet mellom Jesu Kristi Far, og den Gud som en kjente fra GT. Han lanserte en egen kanon, og etter å bli ekskludert fra menigheten i Roma dannet han sin egen kirke. En møter retninger som doketismen, som vektla Jesus guddom og avviste hans menneskelighet. Ebjonittene som fremstår som en motsats til doketismen da de avviser Jesu guddommelighet og fremmer han som et religiøst overmenneske. Videre vokste gnostisismen frem, som blir fellesnavn for flere religiøse system som vektla gnosis eller kunnskap, og med påvirkning fra Østens religioner fremstod det som en synkretisme. Irenaeus (ca.125 – 200) var en av dem som aktivt bekjempet gnostisismen. For ham var det tydelig at kirken i Rom var grunnlagt av Peter og Paulus, og den kristne tro ble synliggjort gjennom tradisjonene fra apostlene gjennom menighetene og forsamlingene. Dermed kommer idegrunnet for den katolske (allmenn) kirke frem, og fra 100 tallet vant også prinsippet om en biskop frem.¹⁷³

I to av de oldkirkelige trosbekjennelsene ser vi hvordan kirken bekjennes som en. I den apostoliske trosbekjennelse: «Jeg tror på Den hellige ånd, en hellig, allmenn kirke, de helliges samfunn,» og i den nikenske trosbekjennelse: «Vi tror på én hellig, allmenn og apostolisk kirke.» Det gir da mening å si at Gud har bare en kirke på jorden selv om en som et resultat av praktiske og læremessige uenigheter har ulike konfesjoner og trostradisjoner. Utfordringen møter en når ulike syn møtes i forhold til hva sannheten innebærer. Når en da skal lage nye definisjoner på læren, ser en at en definerer noe innenfor mens andre da defineres utenfor. Når uenighet og ulike syn gjøres til lærespørsmål, blir det gjerne enten eller.

Det første store skisma var i 1054, hvor skillet mellom østkirken og vestkirken, eller den ortodokse og den katolske kirke fant sted. Dette var også et kulturelt skille som hadde utviklet seg siden keiser Konstantin flyttet sete fra Roma til Konstantinopel. Både språk (greks/latin), pavedømmet, sølibatet og utelatelsen av *filioque* læren som omhandlet at Helligånden utgår

¹⁷³ (Rasmussen & Thomassen, 2002)

både fra Faderen og Sønnen og ikke bare Faderen, var blant årsakene til skillet.¹⁷⁴

Kardinal Dulles viser til Bellarmine når han gir en snever og avgrenset forståelse av kriterier for å være en sann kirke innenfor den katolske kirke:

«The only and true Church, is the community of men brought together by the profession of the same Christian faith and conjoined in the same communion of the same sacraments, under the government of the legitimate pastors and especially the one vicar of Christ on earth, the Roman pontiff.»¹⁷⁵

Forståelsen Bellarmine legger til grunn for den ene og sanne kirke, gjør i realiteten andre konfesjoner og kirkesamfunn kjetterske. Enheten de felles oldkirkelige bekjennelsene dannet, settes til side av sakramentsyn og synet på apostolisk suksisjon i forhold til prestelig ordinasjon. Det annet vatikankonsil tar et oppgjør med disse holdningene i lys av den enhet de ser Jesus fordrer av sine i lyset av Jesu ord i Joh.17,21 når de ser på «Katolske prinsipper for det økumeniske arbeid».¹⁷⁶

«Et av de viktigste spørsmålene Det annet vatikankonsil har satt seg, er å gjenopprette enheten mellom alle kristne. Kristus har nemlig grunnlagt sin Kirke som den ene og eneste, og allikevel fremstiller flere kristne samfunn seg for menneskene som Jesu Kristi sanne arv. Alle erklærer at de er Herrens disipler, men de har allikevel ulike anskuelser og følger forskjellige veier, som om Kristus selv var delt. Det er ikke tvil om at denne splittelsen er i åpenbar strid med Kristi vilje, at den er verden til forargelse og at den skader en så hellig sak som Evangeliets forkynnelse for all skapning.»¹⁷⁷

Også i Lutherske tradisjonen finner en at rett lære og rett forvaltning av sakramentene er forutsetning for å være en sann kirke.

«Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett. Og til sann enhet i kirken er det nok å være enig om evangeliets lære og om forvaltningen av sakramentene.»¹⁷⁸

¹⁷⁴ (Grande, 2009, ss. 61-69)

¹⁷⁵ Bellarmine i (Dulles, 2002, s. 9)

¹⁷⁶ (Hansen, 2013, ss. 215-221)

¹⁷⁷ Ibid. s. 231

¹⁷⁸ Den Augsburske bekjennelse, artikkel VII. Om kirken. (Mæland, 1985, s. 31f)

Både katolske, lutherske og reformerte kirke definerte sin kirkeforståelse innenfra. De så på seg selv som den ene sanne kirke, som igjen innebar at de andre ble regnet som kjettere. Det er her Brunner mener at den katolske kirke og den reformerte kirke tar feil når de tingliggjør kirken og gjør den til en institusjon. Kirken er som nevnt ifølge Brunner fellesskap - *koinōnia pneumatos* og *koinōnia Christou*.¹⁷⁹

I norsk kontekst er det etter at reformasjonen ble innført, den Lutherske lære som har lagt premissene for «sann kristendom». I grunnloven av 1814 var den offisielle religion i riket også konfesjonsbestemt.¹⁸⁰

«§ 2. Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpligtede til at opdrage sine Børn i samme. Jesuitter og Munkeordener maae ikke taales. Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget.»

Dette var i samsvar med Kongeloven av 1665 hvor bekjennelsen til den kristne religion måtte være i tråd med Confessio Augustana og forordningen av 1655 som begrenset konfesjonelle religionsutøvelse. Konventikkelplakaten av 1741 forbød også religiøse møter i privat regi. Hans Nilsen Hauge ble dømt etter den og fengslet flere ganger, siste gang han ble dømt etter den var i 1814. Loven ble opphevet i 1842.¹⁸¹ Selv om det hadde vært gitt særlige religionsprivilegier, så var de gjerne av politiske årsaker. En annen viktig lov som åpnet opp for et større mangfold var dissenterloven av 1845.¹⁸² En tillot medlemskap i andre kristne trossamfunn enn Statskirken.¹⁸³

«Da kirken var en. Ja, det er den i alle fall ikke nå!» skrev Bloch-Holl og gledet seg ikke over de mange kirkesamfunn og deres manglende evne til økumenisk enhet.¹⁸⁴ Mangfoldet har ikke blitt mindre, og kirkesamfunn, trossamfunn, denominasjoner eller konfesjoner er ord som har blir brukt for å tilkjenne forskjeller og mangfoldet av kirker.

¹⁷⁹ (Brunner, 1960, ss. 19-22)

¹⁸⁰ <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Lover-og-instrukser/Grunnloven-fra-1814/> (08.09.2020)

¹⁸¹ (Oftestad, Rasmussen, & Schumacher, 2005, ss. 128-177)

¹⁸² «Lov angaaende dem der bekjende sig til den Christelige Religion, uden at være medlemmer af Statskirken» I «Lov om trudomssamfunn og ymist anna» (1969) ble dissenterbegrepet avskaffet i norsk rett; denne gir alle rett til å drive religionsvirksomhet og danne trossamfunn <https://snl.no/dissenter> (08.09.2020)

¹⁸³ (Oftestad, Rasmussen, & Schumacher, 2005, s. 191ff)

¹⁸⁴ (Bloch-Holl, 1986)

3.6. Kirkemodeller og måter å være kirke på

En kan se på kirken ut ifra sosiologisk bestemmelser og da skjelne mellom sekt og kirke, eller kirke, denominasjon og sekt. Det vil være vanskelig å finne noe i rendyrket form da praksiser viser at ting går over i hverandre. Helje Kringlebotn Sødal viser til at sosiologisk sett er sekt nøytralt, selv om det for mange har en negativ klang.¹⁸⁵ NRK sin serie, «Brennpunkt: Guds utvalde» viste det.¹⁸⁶ Sosiologisk vil det vært naturlig å bruke benevnelsen sekt, men for å unngå stigmatisering og fordommer valgte de bevisst å ikke bruke det.¹⁸⁷ Sekt har i sin eksklusive natur sin årsak i mennesker som frivillig har sluttet seg til dem, samtidig som den stiller krav til medlemmene. En sekt fremstår slik som Max Weber og Ernst Troeltsch formulerte det, som et motstykke til de etablerte allmenne kirkene og dens organisasjonsform som favner majoriteten i et samfunn.¹⁸⁸ Utfordringen her vil selvfølgelig være den religiøse makt og det maktspråk som kan brukes. Kringlebotn Sødal viser til Frelsesarmeen, som hun mener startet som en sekt som var i konflikt med samfunnet, men i dag er allment akseptert. Også Hill viser til utfordringer rundt det som kan være begrepsforvirringer.¹⁸⁹ Når William Booth brukte begrepet sekt var det i forhold til det som en i dag vil omtale som denominasjon. Samtidig ser en at Booth ikke var konsekvent i forhold til hvordan han brukte begrepene. Sektbegrepet innebærer en form for adskillelse fra samfunnet, men samtidig som en tar avstand fra en gudløs verden så omfavner en godene i storsamfunnet. H. Richard Niebuhr viser til at denne inkonsekvensen henger sammen med en religiøs gruppes behov og forsvar for sin atskillelse fra verden.¹⁹⁰ Det er da utfordrende å bruke begrepet som en beskrivelse for kirkesamfunn eller denominasjoner som har som mål å engasjere seg i verden og for verden!¹⁹¹

Kirkelige modeller som for eksempel Dulles kirkemodeller, kan være til hjelp for å rubrisere eller typologisere ulike måter å være kirke på.¹⁹² Modellene til Dulles stod i forhold til de ulike syn og visjoner en hadde for kirken, og den utfordring det da var å finne en enighet om

¹⁸⁵ (Kringelebotn Sødal, 2002, s. 17f)

¹⁸⁶ Serien ble sendt på NRK høsten 2020

¹⁸⁷ <https://www.vl.no/religion/2020/12/08/lukkede-trossamfunn-er-preget-av-skambelagt-seksualitet/> (06.01.2021)

¹⁸⁸ Gordon Marshall sin oppsummering om Weber og Troeltsch i (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, s. 53)

¹⁸⁹ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, s. 56ff)

¹⁹⁰ (Niebuhr, 2001)

¹⁹¹ (Eason A. M., The Salvation Army in Late-Victorian Britain: The Convergence of Church and Sect, 2003)

¹⁹² (Tjørhom, 2018, s. 27f)

hva kirken egentlig er.¹⁹³ Dulles sine modeller er:¹⁹⁴

- Kirken som institusjon. De strukturer og hierarki som har etablerte seg.
- Kirken som mysteriums fellesskap. Hvor kirken har både en åndelig og materiell side.
- Kirken som et sakrament. Den har et sakramentalt oppdrag for verden.
- Kirken som herold. Den skal da være med å bringe kirkens budskap videre, slik som misjonsbefalingen pålegger de troende.
- Kirken som tjener. Den er da sendt til verden for å tjene verden.

En kan ha en modell fra ulike perspektiver:¹⁹⁵

- Kirke ovenfra (den institusjonelle kirkemodell) som har sin autoritet fra Gud.
- Kirke nedenfra (konventikkelen som kirkemodell) som konstitueres av de «sanne troende».
- Kirke innenfra (som den usynlige kirke)
- Kirke utenfra (den uavgrensbare kirke) som skal omfatte alle og som fungere som en folkekirke.

Spørsmålene rundt hva den egentlige kirke er, og hva den innebærer ser vi også er satt på dagsorden i Dnk. Et nyere begrep er den misjonale kirke, som handler om at kirken må finne tilbake til sin opprinnelige egenart og natur da den ifølge Roxburg har lidd skipbrudd og ikke helt vet hva den skal gjøre.¹⁹⁶ Utfordringen er ikke ny da det igjen handler om en bevisstgjøring om å ta inn over seg «kirkens natur som sendt av Gud til verden.»¹⁹⁷ Et annet fokus som har blitt tydeligere er den diakonale utfordringen. Heller ikke diakoni er noe nytt eller ukjent, men det er en forskjell om det er noe en gjøre eller om det er noe er – at kirken skal være diakonal.¹⁹⁸

Jesus forkynte ordet om Guds rike og ba om at det måtte komme. En kan se kirken som et paradoks i forhold til dette. Den institusjonelle kirke må ikke forstås som et annet uttrykk for Guds rike. Når Oskar Skarsaune etterlyser «Bergprekenens Jesus» i folkekirken, vektlegger han betydningen av Guds rike eller Himmelrike i Jesu forkynnelse og da i forståelsen av det

¹⁹³ (Dulles, 2002)

¹⁹⁴ Se (Tjørhom, 2018, s. 28) eller (Dulles, 2002, ss. 7-94)

¹⁹⁵ (Lønning, 1989, ss. 204-214)

¹⁹⁶ Roxburg gjengitt i (Engelsviken & Sannes, 2004)

¹⁹⁷ Ibid. s. 51

¹⁹⁸ (Dietrich, Dokka, & Hegstad, 2011, s. 153)

som et kongerike.¹⁹⁹ Dette kongeriket er et rike som skal bringe frelse og fred, og dette er det Jesus disipler skal forkynne, for igjen å vinne nye disipler for Guds rike. Eller for å si det med Thestrup Pedersen sine ord:

«Kirken trer ikke inn i rikets sted, men den er det sted hvor riket forkynnes med budskapet om Guds gjerning for verden i den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. ... I NT betyr «kirke» aldri en menneskelig institusjon. Den er alltid å betrakte som en organisme med Kristus som levende midtpunkt. Den er alltid mer enn summen av dens enkelte medlemmer.»²⁰⁰

I en Frelsesarme kontekst bør en ha et blick til arven etter Wesley og wesleyansk kirkeforståelse som kan oppsummeres med følgende trekk:²⁰¹

- Medlemskapet er den troendes pakt med Gud og lydighet til Jesus Kristus.
- Fellesskapet uttrykkes gjennom disiplin, hengivelse og tjeneste.
- Kirken er et forum for tjeneste med fokus på indre og ytre helliget eller personlig og sosial hellighet
- Bibelen er kirkens autoritet.
- Kirkes oppgave er å virkeliggjøre ur-kristendommens liv.
- Kirken er Kristi legeme som er universell. Ikke noe kirkesamfunn har derfor monopol på hele sannheten. Den er ingen enhet, men et fellesskap.
- Kirken er et mysterium. Den har en guddommelig og menneskelig side, er stedet hvor Gud åpenbarer sin kraft i menneskelig fellesskap fylt av svakhet.
- Kirken er universell og det er derfor bare én Kirke, den er apostolisk da den skal være i harmoni med Urkirken. Den lokal størrelse kan aldri bli kirke i seg selv, bare en avgrenset manifestasjon av den universelle kirken.
- Kirken er hellig og ufullkommen. Det ufullkomne er demonstrert gjennom dens historie. Samtidig som Gud vedkjenner det ufullkomne har og kirken sitt håp. Kirkens hellighet har med Guds forvandlende kraft å gjøre.

¹⁹⁹ (Skarsaune, Etterlyst: Bergprekenes Jesus - Har folkekirken glemt ham?, 2018)

²⁰⁰ Thestrup Pedersen gjengitt i (Bloch-Holl, 1986, s. 14)

²⁰¹ Jf. (Mestad, 1992, ss. 353-388)

4. Praksiser

4.1. Frelsesarmeens motstrømsvalg og etablering nye praksiser

Da Frelsesarmeen etablerte seg i Norge kom den med andre praksiser enn det som var vanlig innen de etablerte kirkene. Uniformering og strukturelle organisering var en synlig ting. Sangvalg, møter og møteform uten en fast liturgi en annen. Frelsesarmeen var både synlig og hørbar. I tillegg hadde de kvinnelige ledere og forkynnere, og en lære og praksis rundt sakramentene som var helt annerledes enn den lutherske. Kvinnens rolle er ikke like kontroversiell lengre. Synet på sakramentene og Frelsesarmeens praksis fremstår fremdeles veldig annerledes sammenlignet med andre tros og kirkesamfunn Frelsesarmeen deler økumenisk fellesskap med.

4.1.1. «Fordi kvinner ofte leder bedre enn menn»

Før Frelsesarmeen etablerte seg, kunne norske avislesere få innblikk i den nye bevegelsen som gjorde sitt inntog i Europa. I 1883 trykket Dagbladet artikkelen «Frelsesarmeen og dens Virksomhet paa Kontinentet», som tok utgangspunkt i teologens E. d. Pressensé artikkel om Frelsesarmeen i hefte «Revue politique et littéraire».²⁰² Når han sammenlignet Frelsesarmeen og jesuittene, fremstår det som en tydelig advarsel.²⁰³ Det som her er interessant er oppmerksomhet artikkelen gir kvinnens plass og posisjon.

«En af Frelsesarmeens Orginaliteter er den meget vigtie Plads, den indrømmer Kvinderne, allerede fra den spædste Ungdom... I Frelsesarmeen er Kvinden overalt; hun fiurerer i første Række på Estraden, og de heftigste Taler udgaar af hendes Mund. Det er hende, som synger de meste glødende og extatiske Sange.... Kvinden er også bekædt med Retten til at forvalte Nadverden; thi Frelsesarmeen er ikke i nogen Henseende noget Annex under Kirken, men en storartet Missjonær-Institution, der er best til at fornye og omskifte alt.»²⁰⁴

Artikkelen har en negativ fremstilling av William Booth. «Han har ganske visst Gaven til at kommandere, men han har heller ingen anden. Han er en af de middelmaadigste Talere, man kan hører». Derimot løftes både Catherine Booth og datteren Catherine, som fikk tilnavnet

²⁰² (Pressensé, 1883)

²⁰³ I § 2 i grunnloven av 1814 stod det: «Jesuitter og Munkeordener maae ikke taaes». Det måtte tre forsøk til før den ble fjernet i 1956

²⁰⁴ Dagbladet (1883, 9. mars). Frelsesarmeen og dens Virksomhet paa Kontinentet.

Marsjalen, frem for deres veltalenhet og innflytelse. Catherine Booths innflytelse i sin samtid tydeliggjøres i minneordene om henne. I Manchester Guardian løftes hun frem som den som hadde gjort mest for kvinners rett til å forkynne evangeliet, mens Daily News anerkjente hennes innsats for åndelige og intellektuell likhet mellom kjønnene. For journalist og redaktøren William T. Stead var Catherine Booth en de mest markante kvinnene i Viktoriatiden etter dronningen som satte sitt navn på perioden.²⁰⁵

Frelsesarmeens teologi står helt klart i en wesleyansk tradisjon.²⁰⁶ John Wesley hadde latt kvinner be og vitne i sine møter før han begynte å la kvinner få tale i blandede forsamlinger. Innen hans død var et antall kvinner anerkjent som forkynnere av Metodistenes konferanse. Tidlig på 1850 tallet møtte kvinnelige forkynnere igjen mer motstand, og nye stemmer stod opp for kvinnens rett til å forkynne. I denne «frigjøringskampen» var det tre tekstavsnitt som gjerne ble brukt. Apg 2,17-21, Ef 5,22-24 og Gal 3,28. En av disse kvinnene som stod opp for retten til å forkynne, var Catherine Booth. I sin «Female Teaching» (1861) refererte hun bare til Gal 3,28, mens i utgivelsen «Female Ministry» (1870) utdype hun det. Catherine hevdet at teksten angir en slutt på alle kulturelle og kjønnsmessige forskjeller innen kirken og at kjønn ikke diskvalifiserte en til å ha en offentlig tjeneste innen Kristi kropp.²⁰⁷ Hun viser hvordan hun resepsjonshistorisk tolker og bruker teksten som i utgangspunktet er en dåpstekst og omhandler hva den dømte er i Kristus.²⁰⁸ Alt i 1860, da William Booths måtte på rekonvalesens da helsen sviktet, overtok Catherine hans forkynneroppdrag. Vissheten om å gå inn i disse oppgavene hadde sammenheng med hennes åndelig liv og totale overgivelse til Gud, og må sees i lys av hennes opplevelse av hellighet. Erfaringene i det åndelige livet ga frimodighet til å tre inn i nye oppgaver og fremme kvinners rett å forkynne.²⁰⁹

Kvinnen fikk ikke bare «rett til å forkynne». De ble også ansatt til å lede arbeidet på «stasjonene». William Booth siteres ofte med: «Noen av mine beste menn er kvinner». Dette er nok et utsagn som er tillagt han. Det kan henge sammen med svaret Booth gav da han i New York i 1886 ble spurt om hvorfor han hadde kvinnelige ledere. Svaret var: «Because

²⁰⁵ Manchester Guardian og Daily News sitert i (Read, 2013, s. 1f)

²⁰⁶ Jf. John R. Remick og hvordan Frelsesarmeens lære var utviklet av metodistisk lære og tanker. (Remick, 1984)

²⁰⁷ (Eason & Green, 2017)

²⁰⁸ En eksegesi av Gal. 3,26-29 med vers 28 kan kreve en lang utlegning med tanke på tolkning og resepsjonshistorie som en ikke vil gå inn på her. Se for eksempel James D.G Dunn eller Douglas J. Moo sin kommentar på Galaterbrevet og Dunn, Udo Schnelle, J.M Barclay sine bøker om paulinsk teologi.

²⁰⁹ (Read, 2013, ss. 14-17; 60-66)

they often lead better than men.»²¹⁰ Florence Soper Booth fikk i 1884 ansvar for det første redningshjemmet og ble leder for «Kvinneres sosiale arbeid».²¹¹ Hun underbygger dette når hun sier: «we know no distinction, because of sex, which is calculated to limit either a woman's influence or her authority, or her opportunity to serv, by sacrifice, the Kingdom of God.»²¹² Horridge mener at Booths annerkjennelse og hvordan kvinner ble sendt til å lede korpene samtidig, også var en måte å få blest om armeen på.²¹³ Arbeidet de gjorde ble lagt merke til, og «Darlington and Richmod Herald» skrev etter seks måneders arbeid til to av «Hallelujah Lasses» i Darlington:

«It is incredible that two girls without friend, without learning, without any of the elaborate machinery which the church regards as almost indispensable for its operation... should raise out of the gutter and dram shop a vigorous working church of nearly 200 members. The bishop of Durham could not do it! All the ministers of the town could not do it.»²¹⁴

Når det fremdeles pågår debatt om kvinnelige prester i Dnk, viser det den tids radikalitet i Frelsesarmeens syn og praksis.²¹⁵ Dette også med bakgrunn at kvinner fikk stemmerett i 1913 og Ingrid Bjerkås ble som første kvinne som ble ordinert til prest i 1961 i statskirken. Dermed kan en forstå den skepsis og motstand Frelsesarmeen ble møtt med når en startet arbeidet i Norge i 1888. Følger en Tandbergs gjennomgang av de korpene som ble åpnet i Norge, er det en tydelig at kvinnene spilte en stor og viktig rolle da Frelsesarmeen etablerte sine korps rundt i landet.²¹⁶ En finner det samme i Norge som Laura Petri viser til i Sverige hvor etableringene de fire første årene ledes av kvinner.²¹⁷ Det var kvinner som ledet an og etablerte Frelsesarmeens arbeid og korps rundt i Norges land.

Erfaringer viser at teori og praksis ikke alltid samsvarer. Det bør og bemerkes i forhold til

²¹⁰ (Hill, *Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History*, 2017, s. 124)

²¹¹ Green (2005:152)

²¹² Florence Booth sitter i (Hill, *Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History*, 2017, s. 125)

²¹³ (Horridge, 2015, s. 42)

²¹⁴ (Sandall, *The History of The Salvation Army. Volume II 1878-1886*, 1950, s. 11)

²¹⁵ Temaet rundt kvinnelige prester og samarbeid mellom mannlige prester har flere ganger i løpet av 2020 vært et tema i bl.a avisen *Vårt Land*. Bispemøte fastslo 16. november 2020 at det ikke er adgang for mannlige prester til å reservere seg mot samarbeid med kvinnelige kolleger <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/-%20det%20finnes%20ingen%20reservasjonsrett%20i%20den%20norske%20kirke/> (23.01.2021)

²¹⁶ (Tandberg, *Femti års korstog*, 1937) I 1888 var det i hovedsak kvinner som åpnet korps. Året etter og fem til åpningen av Tromsø korps i 20. november 1891 var det i hovedsak kvinner. 43 korps åpnes av kvinner, 13 av menn, 1 av ekteparet Hansen og 1 korps av H.W. Iversen og A. Jensen.

²¹⁷ (Petri, 1924, s. 146ff)

Frelsesarmeens syn på kvinner og de praksiser som utviklet seg. Ikke minst i forhold til gifte kvinner. Fra 1878 til ca. 1885 var det mannen som fikk offisersutdannelsen mens kvinnen kunne være hjemme.²¹⁸ Frelsesarmeens radikalitet i forhold til kvinnens rettigheter og muligheter forsvant når hun ble gift. Det var mannen som fikk lønn og den kvinnelige offiseren ble frue, hvor ektepar ble omtalt som for eksempel «kaptein Arne Arnesen og fru» eller «kaptein Arne Arnesen og fru kaptein Arnhild Arnesen».²¹⁹ Samtidig var det heller ikke likhet i forhold til lønn. Når en enslig mannlig kaptein fikk 21s. i lønn i 1882, fikk en enslig kvinnelig kaptein 15s i lønn.²²⁰ Det etablerte seg en praksis hvor den gifte kvinnen fulgte sin manns offisersgrad og pensjonsalder, selv om hun hadde lengre tjenesteansiennitet.²²¹ Videre var det også ulik pensjonsalder på menn og enslig kvinne. I dag har en rang etter egen tjenestetid og individuell pensjonsalder.²²²

Hvorvidt Frelsesarmeens internasjonale ledere i ettertiden har vært av samme oppfatning som William Booth, at kvinner ofte leder bedre enn menn, gjenspeiles ikke når en ser antall kvinner i topplederstillinger. En kan vise til kvinnelige verdensledere, og alt i 1934 ble Evangeline Booth valgt som Frelsesarmeens fjerde general. Senere har Eva Burrows og Linda Bond blitt valgt til general.²²³ Det viser at 3 av Frelsesarmeens 21 generaler siden 1865 har vært kvinner.²²⁴ I løpet av Frelsesarmeens år i Norge, har det vært 2 kvinnelige ledere, Hanna Ouchterlony fra 1894 - 1900 og Lucy Booth-Hellberg fra 1919-1928. Oversikten over avdelingssjefer og divisjonssjefer fra 1888-1988 gjenspeiler heller ikke en kjønnsmessig fordeling mellom kvinnelige og mannlige offiserer i Norge.²²⁵

Et av de kontroversielle forholdene rundt kvinnens inntog som ledere av korps, var knyttet til praksisen rundt sakramentene. En ting var som Wesley hadde gjort, at noen kvinner først fikk delta med vitnesbyrd og bønn, og deretter med forkynnelse, men å la kvinnen forvalte

²¹⁸ Jf. (Horridge, 2015)

²¹⁹ Navnene er forhåpentligvis uten referanse til noen nåværende eller tidligere offiserer.

²²⁰ (Horridge, 2015, s. 70)

²²¹ Offisersgradene har stadig vært endret og det har blitt gjort ulike forsøk på å forenkle systemet. Løytnant, kaptein og major følger tjenesteansiennitet. Høyere grader følger tjenesten og arbeidsoppgaven en er beordret til.

²²² Disse endringene fant sted rundt år 2000.

²²³ Evangeline Booth fra 1934-1939 ;Eva Burrows fra 1986-1993; Linda Bond fra 2011-2013

²²⁴ Andrew Mark Eason viser hvordan kvinner var underrepresentert i Frelsesarmeens høyere lederskap fra 1880-1930 (Eason A. M., Women in God's Army: Gender and Equality in the Early Salvation army, 2003, ss. 146-152) Eason påpeker hvordan en tross all sin radikalitet lot kvinnelige forkynnere og ledere tilpasse seg det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret. Den kvinnelige offiseren gikk fra være korpsleder til frue og mor med ansvar for hjem og familie. Når Frelsesarmeen viser til tre kvinnelige generaler, bør det påpekes at alle var ugifte.

²²⁵ (Norum, 1987, ss. 259-279)

sakramentene var for mange å strekke den strikken litt i lengste laget. Å innføre en ordning der bare menn skulle forvalte sakramenter, var sett på som en uaktuell problemstilling. Kvinnens likeverd i «hver eneste av Kristi rike virksomheter» var en av faktorene i avgjørelse som medførte at Frelsesarmeen valgte å slutte å forvalte sakramenter.²²⁶

4.1.2. En sakramental armé uten sakramenter.

Frelsesarmeens museum i London har utstilt et nattverdssett som ble bruk i Frelsesarmeens første dager. I *The Salvationist* fra 1879 refereres det fra det som må omtales som et salig møte Mountain Ash i Wales, hvor de «nøt sakramentet sammen, og med Gud som vår prest, lovet å elske hverandre, og være tro mot Gud og Armeen til enden. Halleluja!».²²⁷ Samtidig ser en at nattverdspraksisen og forholdet til elementene var av pragmatisk art og det de fremstår som symboler. Alkoholholdig vin var utfordrende for nyomvendte som hadde et alkoholproblem, og den kunne byttes ut med vann uten at det ble sett på som problematisk.

«The usual unintoxicating wine not having been prepared for sacrament, we managed uncommonly well with water, and, in fact, everybody seemed to have got into a condition in which outward circumstances are scarcely noticed, and the soul feasts on God, no matter what passes outside. We had been drinking the best wine for hours.»²²⁸

Frem til 1883 ble sakramentene brukt i Frelsesarmeen. Bramwell Booth forteller at i begynnelsen var det nattverd en gang i måneden og at han selv hadde døpt så mange som 30 barn i et møte.²²⁹ Året 1883 ble innledet med at William Booth 2. januar gav en nyttårshilsen til sine offiserer hvor han tok opp spørsmålet rundt sakramentene.²³⁰ Avgjørelsen bør og ses i lys av samtale med den anglikanske kirke som hadde startet året før, og denne beslutningen kan heller ikke ha ført dem nærere. Bestemmelsen ble offentliggjort i *The War Cry* 13. januar.²³¹ Booth understrekte at sakramentene ikke må betraktes som en tilstand eller nødvendighet for frelse. Ved å hevde sakramentenes nødvendighet for frelse og evigheten, vil en samtidig stenge ute alle de kvinner og menn som er trofaste Jesu Kristi etterfølger og tror

²²⁶ (Frelsesarmeen, u.å) Norsk utgivelse av «The Sacraments – The Salvationist’s Viewpoint. London, IHK 1960

²²⁷ Ibid.

²²⁸ (The Salvation Army, 1878, s. 251f)

²²⁹ (Booth B. , 1925)

²³⁰ (Frelsesarmeen, u.å, s. 7)

²³¹ The General’s New Year address to officers’ – *The War Cry* 17 January 1883 i (Street, 1999, s. 113f)

og stoler på hans ord. Et slik syn ville være en stor ulykke og må ikke under noen omstendighet aksepteres.

Booth gjør sine betraktninger rundt uenigheten innen ulike kirkesamfunn og trostradisjoner om hva sakramentene er og hvordan de skal forvalters, og det paradokset at spørsmålene rundt dem førte til mer uenighet enn enighet. Konklusjonen er at sakramentene ikke er et vilkår for frelse. De er et ytre tegn på en indre åndelig nåde.²³² Frelsesarmeen hadde da ikke til hensikt å gå i retning av å bekjenne seg som en kirke eller et ønske om å bli det. Den vil være «a force for aggressiv salvation purposes» og ser det hensiktsmessig å overlate spørsmålene rundt dette til fremtiden. Da har en muligens et annet lys over saken og ser bilde annerledes. Den sakramentsløse praksis som innføres er dermed en åpen avgjørelse. Booth ønsket at noe annet skulle binde salvasjonistene sammen, samtidig som han heller ikke avviste at salvasjonister kunne ta del i sakramentene i andre kirker.

«Meanwhile, we do not prohibit our own people in any shape or form from taking the Sacraments. We say, ‘If this is a matter of your conscience, by all means break bread.’ The churches and chapels all round about will welcome you for this, but in our own ranks let us be united, and go on our way, and mind our own business. Let us remember him who died for us continually. Let us remember his love every hour of our lives, and continually feed on him – not on Sundays only, and then forget him all the week, but let us by faith eat his flesh and drink his blood continually; and ‘whatsoever you do, whether you eat or drink, do all to the glory of God’ .».²³³

Dette valget skiller Frelsesarmeen mest i fra andre kirkesamfunn. Å henvise til samme praksis hos kvekerne, bekrefter bare hvor marginal denne ikke-praksis av sakramenter er.²³⁴

Rightmire mener at valget også henger sammen med William Booths pragmatiske syn i forhold til Frelsesarmeens oppdrag, som best kunne realiseres som en misjon eller en arme, og ikke som en kirke.²³⁵ Frelsesarmeens teologi var derfor en teologi av handling og ikke en teologi av refleksjon. Armeens trosartikler var heller ikke beregnet for en kirke, men for en arme på felttog med frelse og helliggjørelse.

²³² Beskrivelsen er hentet fra «Catechism of the Church of England» og har blitt brukt av Frelsesarmeen for å beskrive sakramentene. Jf. (Frelsesarmeen, 2013, s. 299ff)

²³³ (Street, 1999, s. 114)

²³⁴ Antall kvekere på verdensplan anslås til 400.000. I forhold til kirkelige strukturer så avviser de alle avviser alle ytre autoriteter. De har ikke noe presteskap, ingen kirkelære og ingen sakramenter jf. <https://snl.no/kvekere> (25.01.2021)

²³⁵ (Rightmire R. D., 2016, ss. 57-80)

Frelsesarmeen viser selv til den grunnleggende pneumatisk forståelse Catherine Booth hadde i forhold til praktisk helliggjørelse, det som fremstår som en frykt for at ytre ting skal komme imellom den hellige liv.²³⁶ Paradokset er at det som for andre er praksiser som uttrykker en åndelig virkelighet kan for salvasjonister bli et mulig hinder for indre nåde og helliggjørelse:

«Bruken av ytre hjelpemidler medfører fare for at religionen blir overfladisk og rettet mot de rent ytre ting. Ved å ta del i sakramentene kan en uvilkårlig ble ledet til den antakelse at det som skjer i det indre liv, er avhending av det som skjer i det ytre.»²³⁷

Argumentet for ikke å bruke sakramenter er faren for en «religiøs materialisme» og et «passivt» kristenliv.²³⁸ Helliggjørelsen krever et «aktivt» kristenliv hvor Gud har første plass og en søker å være fylt av Ånden.²³⁹ Frelsesarmeens hellighetssyn har påvirket valget om ikke å forvalte sakramentene: «Gjennom erfaringen av hellighet har den troende Kristi åndelige nærvær i hjerte ... det virkelige Kristi nærvær formidles til den troende gjennom helliggjørelse uavhengig av ytre former.»²⁴⁰

Boken «En sakramental armé», viser at Frelsesarmeen har en sakramental levemåte uten å forvalte sakramentene. Det synet som en viste til hos kvekerne, videreføres: «Vi gjør ikke bruk av de ytre ritualene dåp og nattverd, men vi tror på den erfaring de symboliserer. Vårt vitnesbyrd er at vi virkelig eier denne erfaringen uten det ytre ritualer.»²⁴¹ Det viderefører det general Orsborn formidlet i sin sang:²⁴²

*My life must be Christ's broken bread,
My love His outpoured wine;
A cup o'erfilled, a table spread
Beneath His name and sign,
That other souls, refreshed and fed,*

²³⁶ (Frelsesarmeen, u.å, s. 6)

²³⁷ Ibid. s. 11

²³⁸ Ibid. s. 9

²³⁹ Å bli fylt av Ånden innebærer at Gud må ha førsteplassen i livet, eller har han ingen plass i det hele tatt. Jf. (Booth C. , 1976, s. 114ff)

²⁴⁰ (Frelsesarmeen, 2013, s. 301)

²⁴¹ (Frelsesarmeen, u.å, s. 11)

²⁴² Sangen ble skrevet i 1947 da Orsborn besøkte Berlin for officersmøter Sangen vokste frem fra hans bønn om å bygge en bro som kunne bringe dem sammen. Skal en være til velsignelse for andre, må eget liv være en del av Jesu sakramentale innvielse. <https://www.dickkrommenhoek.com/my-life-must-be-christs-broken-bread> (26.01.2021)

May share His life through mine.

En viktig hendelse som fremkalte et behov for å si noe om Frelsesarmeens sakramentsyn og i forlengelsen ekklesiologien, var Kirkenes Verdensråds (KV) dokument: «Dåp, Nattverd og Embete» kjent som Lima-dokumentet.²⁴³ Frelsesarmeen var medlem av KV fra starten av i 1948, men trakk seg og fikk observatørstatus fra 1981. Årsaken til at Frelsesarmeen trakk seg var KV sin økonomisk støtte til afrikanske frigjøringsbevegelser og at deres kamp ble en voldelig kamp hvor flere salvasjonister mistet livet.²⁴⁴ Rightmire antyder at KV sitt arbeid med Lima-dokumentet og et stadig press fra dem på Frelsesarmeens syn på sakramenter og embete også var en medvirkende årsak.²⁴⁵ Denne påstanden kan være vanskelig å følge når en ser det arbeid Frelsesarmeen la ned etter Lima-dokumentet. Med «One Fait, One Church – The Salvation Army’s response to Baptism, Eucharist & Ministry» ga Frelsesarmeen et grundig svar. Videre fikk Phil Needham i oppgave å gjøre rede for en salvasjonistisk forståelse av ekklesiologien som en respons til Lima-dokumentet.²⁴⁶ Dermed var tiden kommet til å gjøre rede for en salvasjonistisk ekklesiologi. Ikke fordi en hadde bedre tid, men Lima-dokumentet medførte et behov for å sette ord på Frelsesarmeens selvforståelse som kirke blant andre kirker. Boken ble skrevet for å gi et grunnlag for teologisk refleksjon for salvasjonistene. Samtidig gjør general Eva Burrows en reserverasjon når hun i forordet skriver at boken ikke er en teologisk uttalelse eller et resultat av en offisiell gruppes arbeid. Boken må sees på som en positiv uttalelse fra en dedikert salvasjonist som har arbeidet med dette ut ifra et bibelsk og erfaringsmessig perspektiv.

I Norge oppstod en mer forenklet forklaring på hvorfor Frelsesarmeen ikke hadde sakramenter. I festskriftet for 40 års jubileum står der: «Da Armeen ikke er noen sekt og ikke danner noe dissentersamfund (dens fleste medlemmer står i statskirken), faller det av sig selv at den heller ikke forvalter sakramenter.»²⁴⁷ I Norsk kirkelivkontekst fremstiller Frelsesarmeen seg selv som et annerledes alternativ til organisasjonslivet innen Dnk, et syn som også bekreftes av FA-utvalget:

«I Norge har statskirken hatt god plass til mange lekmannsbevegelser innenfor sin ramme. I stor grad har arméen fungert som en slik organisasjon, uten å dele den

²⁴³ Etter Kirkenes Verdensråd sitt møte i Lima, 1982 (Kirkenes Verdensråd, 1983)

²⁴⁴ Jf. (Lydholm, 2017, s. 111)

²⁴⁵ (Rightmire R. D., 2016, s. 179ff)

²⁴⁶ (Needham P. , 1987)

²⁴⁷ (Frelsesarmeen, 1927, s. 60)

lutherske bekjennelsen som de andre organisasjoner og uten å bryte kontakten med den internasjonale Frelsesarmeen på noen måte.»²⁴⁸

Salvasjonisten var oftest døpt, konfirmert, gift og begravet i statskirkens regi, mens det religiøse liv fant sitt sted i Frelsesarmeen. Organisasjonsformen brukes da som forklaring for ikke å forvalte sakramentene.

Lydholm viser i sin avhandling om registreringen av Frelsesarmeen i Norge som trossamfunn, til de første oversettelsene av Frelsesarmeens troselærebøker og det sakramentsyn som de formidler. I den første boka som ble utgitt 1900/1901 valgte en å ta med Frelsesarmeens syn på sakramentene før 1883 avgjørelsen. I sin katekismefremstilling står det om dåp og nattverden:

«Hvad lærer Armeen angaaende barnedaab?» - «Den betragdes som en form, under hvilken forældre eller værger til børn kan indvie og udskille disse og erklære det som sin hensigt at opdrage dem for Gud og Armeen.»

«Hvad lærer Armeen om Herrens nadvere? - Om dens anvendelse kan hjælpe vores soldaters tro, anbefaler vi den.»²⁴⁹

Lydholm ser på dette som et mulig valg i forhold til den kritikk Frelsesarmeen møtte. Hun ser og på statskirketilhørigheten via dåp som en nasjonalt identiteten. Når kirke departementet i 1902 skriver at det ikke er grunnlag for å nekte nattverd til medlemmer i statskirken som tilhører Frelsesarmeen, så viser dette noe av spenningsforholdet Frelsesarmeens lære kunne møte i forhold til den lutherske. Oversettelsen fra 1881 utgaven fremstår som mindre kontroversiell i forhold til 1883 utgaven og hun ser på det som et strategisk valg for å vise at Frelsesarmeen ikke var motstandere av sakramenter.²⁵⁰ Spørsmålet da blir hvorfor Frelsesarmeens ledere i Norge ikke valgte å gå i takt med London. Med internasjonale ledere skulle en anta at Frelsesarmeen i Norge fulgte dens internasjonale lære og retningslinjer. Lydholm viser til Hanna Ouchterlony²⁵¹ som løftet Frelsesarmeens hellighetslære når den ble

²⁴⁸. (Frelsesarmeen, 1978, s. 45)

²⁴⁹ (Frelsesarmeen, 1900, s. 113f). I Krigsropet nr. 7 1900 viser stabskaptein Tandberg til «F.As læresætninger» som noe alle korpskadettene snarest mulig bør skaffe seg. (Korpskadetter var opplæringsprogram for ungdommer.) Lydholm viser boken ble reklamert for i Krigsropet i 1901 og ser det som sannsynlig utgivelsesår. i (Lydholm, 2017) Tandbergs referanse tyder på 1900.

²⁵⁰ (Lydholm, 2017)

²⁵¹ Kommandør Ouchterlony var leder for Norge fra 1894-1900. I tillegg hadde hun det formelle ansvaret fra starten i 1888 til 1892. Jf. (Petri, 1924, s. 347) og (Lydholm, 2017, s. 37)

kritisert.²⁵² Med hennes relasjon til Booth familien,²⁵³ skulle en anta at hun også skulle være en bærer av Frelsesarmeens sakramentsyn og praksis. Samtidig er heller ikke sakramentspørsmålet prioritert i alle utgaven av troslærhåndbøkene etter 1883. I «The Doctrines of The Salvation Army – Prepared for the Training Homes» av 1893 nevnes ikke artikkelen om sakramentene.²⁵⁴

Frelsesarmeen i Norge valgte å gjøre sakramentspørsmålet til et ikke-tema da tillegget om sakramentene ble utelatt da troslæreboken fra 1923 ble oversatt.²⁵⁵ Norge valgte en annen tilnærming enn Danmark som gjorde et selektivt utvalg i forhold til hva de oversatte.²⁵⁶ Senere leder for Frelsesarmeen i Norge, kommandør T.I. Øgrim merket seg dette.²⁵⁷ Hans private eksemplar av den engelske boken har understreket noe av det som ikke ble oversatt i den danske utgaven.²⁵⁸ I biografi om Øgrim bemerker Holm at Øgrim hadde studert Frelsesarmeens virksomhet både i England, Japan, Danmark og Norge, og at han var svært lojal og pliktoppfyllende.²⁵⁹ Hva han har tenk med sine understrekninger vet en ikke, men når «Håndbok i Troslære» kom i nytt opplag i 1946 var Øgrim territorialleder i Norge. Tillegget var fremdeles ikke tatt med.

Et fullstendig ikke-tema har sakramentsynet ikke vært. Under utdanningen hadde offiserene blitt opplært i Frelsesarmeens sakramentsyn. I «Leksjoner i Frelsesarmeens læresetninger for kadetterne» som var oversatt fra «International Training College – Summary of Cadets Doctrine Lessons» (u.å) fremkommer Frelsesarmeen lærte om sakramentene tydelig.²⁶⁰ Argumentene for praksisen er at ordet «sakrament» ikke finnes i bibelen, det er ingen enhetlig sakramentlære blant kirkene, de er ikke nødvendige for frelse. «Daaben kan ikke virke nogen hjerteforandring, det formaar alene Gud»²⁶¹. I stedet for å bli til hjelp kan de bli til hinder, og «Gud mente de ikke skulle være bindende for alle tider».²⁶² Skulle Frelsesarmeen derimot

²⁵² (Lydholm, 2017, s. 38)

²⁵³ (Petri, 1924) referer til brevskrivning mellom Ouchterlony og Bramwell Booth som og skrev forordet i biografien.

²⁵⁴ Artiklene om Dåp og Ledelse i den norske utgaven, er ikke nevnt i 1893 utgaven. (The Salvation Army - By the General, 1893) Om utgivelser av troslærebøke, se (Frelsesarmeen, 2013, s. 12f)

²⁵⁵ (Frelsesarmeen, 1946)

²⁵⁶ (Frelsens Hær, 1924) hvor en valgte å ikke oversette setninger som viser en større distansere i forhold til sakramenter og den praksis Frelsesarmeen valgte.

²⁵⁷ Kommandør fra 1945-1948

²⁵⁸ (The Salvation Army, 1927) T.I. Øgrim sin bok er overdratt til Frelsesarmeens offisersskole sitt bibliotek.

²⁵⁹ (Holm, 1967)

²⁶⁰ (Frelsesarmeen, 1918, ss. 87-91)

²⁶¹ Ibid.

²⁶² Ibid.

gjeninnføre dem, fryktet en splittelse fremfor enhet. Istedenfor ytre tegn som dåpen da er, så Frelsesarmeen på soldatinnvielse, avlegge vitnesbyrd og å bære uniform, som «ytre tegn» som var mer «tilfredsstillende». Det argumenteres også at Frelsesarmeens barnevelsignelse er mer «skriftsmæssig end vanddaaben». Argumentasjonen rundt nattverden er at det grunnes på Luk. 12,19 og at det var en befaling som skulle brukes slik. At det vers fra lignelsen i Luk.12,13-34 trekkes inn og brukes som et argument kan virke underlig.²⁶³ Videre argumenteres det med at «Herrens nadverd med sine dicipler, ... er kun nævnt fem ganger i det nye testamentet.», og «Nogen religiøs ceremoni av denne art er ikke nævnt i Apostlenes gjerninger; den «brødsbrydelse» som der tales om, er kun et almindelig fællesmaaltid som alle de kristne deltok i.». Frelsesarmeens internasjonale syn var både oversatt og undervist i. Offiserene var derfor godt kjent med Frelsesarmeens sakramentsyn og hvorfor en ikke skulle forvaltet dem - «Folk er tilbøielige til at tenke mere paa brødet og vinen end paa Kristus.»²⁶⁴

Da troselærehåndbok av 1969 ble oversatt og utgitt i Norge i 1975, var tillegget «Vår læres forhold til seremoniene kjent som sakramenter» med.²⁶⁵ Samtidig med utgivelsen hadde territorialleder Solhaug satt ned FA-Utvalget for å utrede spørsmålet om Frelsesarmeen skulle registreres som eget tros- eller kirkesamfunn. Etter «Lov om trdomssamfunn og ymist anna» av 13.juni 1969 ble der i 1971 satt ned et statlig utvalg for å utrede forholdet Kirke og stat. Utvalget fremla rapporten i 1975 med flertallet som anbefalte at statskirken skulle blir en selvstyrt folkekirke. Når de norske salvasjonistene blir introdusert med Frelsesarmeens syn på sakramentene i Troselæreboken, er allerede en større debatt på gang. Tidligere har vi sett at Frelsesarmeen som en organisasjon og ikke som et kirkesamfunn er brukt som argument for ens sakramentsyn og praksis. FA-utvalget hadde og et spørreskjema som 2576 hadde svart på. Et av spørsmålene var «Går du til nattverd?» 7% svarte at de gikk regelmessig, 54% sjeldent og 35% aldri.

FA-Utvalget inviterte bl.a. professor Nils E. Bloch-Hoell til et foredrag.²⁶⁶ Han viser til Frelsesarmeens grunnleggere og argumentasjon som ble brukt i forhold til sakramenter, og deres bevissthet at Frelsesarmeen ikke skulle være en kirke. Bloch-Holl så på sakrament forvaltning som en avgjørende faktor i forhold til om en kan regnes som kirke eller ikke. Med

²⁶³ Se for eksempel gjennomgang av Luk. 12,13-34 hos (Green J. B., 1997) og (Johnson L. T., 1991)

²⁶⁴ (Frelsesarmeen, 1918, ss. 87-91)

²⁶⁵ (Frelsesarmeen, 1975)

²⁶⁶ Innlegget var publisert i Kirke og Kultur (Bloch-Hoell, 1977) i tillegg til FA-utvalgets utredning av 6. mai 1978 (Frelsesarmeen, 1978, ss. 31-35)

Frelsesarmeen syn og praksis var det naturlig at Frelsesarmeen forble en organisasjon. Den pneumatologiske forståelsen gir og Bloch-Hoell uttrykk for når han ser Frelsesarmeens kristendomsforståelse og sakramentsyn som spiritualistisk. Utvalget konkluderte med at «Frelsesarmeens sakramentsløse praksis har liten betydning i den nåværende situasjon», og vekter heller sitt forhold til Dnk som en viktigere faktor når en vil forbli en vekkesbevegelse. Frelsesarmeen er heller ikke spesielt opptatt av teologiske temaer og dens medlemmer er heller ikke videre interessert i armens troslære.²⁶⁷

Sakramentspørsmålet, da i hovedsak nattverdsspørsmålet, er jevnlig opp til drøfting i Frelsesarmeen internasjonalt. I Norge var spørsmålet oppe med arbeidet om å bli registrert trossamfunn. Den store debatten ble det ikke, heller synspunkter som er blitt luftet og drøftet. For en armé som skal gå i takt, vil en eventuell endring komme fra generalen og det internasjonale hovedkvarteret.

General Paul A. Rader satt i 1996 ned gruppen «The International Spiritual Life Commission».²⁶⁸ Gruppen skulle se på hvordan tro og tilbedelse kom til uttrykk internasjonalt og da se hva som måtte klargjøres eller om en gjennomtenke ulike aspekt og praksiser som var knyttet til Frelsesarmeens åndelige liv. Målet var enhet og videre fremgang, samt en sunn åndelig helse for bevegelsen.²⁶⁹ Kommisjonen mente det ikke var grunn for Frelsesarmeen å endre syn da «ingen spesifikk ytre handling er nødvendig for opplevelsen av en indre nåde, og at Guds nåde er fri og tilgjengelig for alle mennesker til alle tider og på hvert sted».²⁷⁰

Kommisjonen kom så med en uttalelse om dåpen, som de ser i forhold til soldatinnvielse. De understreker at i Kristus er en i Ånden døpt til å være én kropp. Dermed knyttes Frelsesarmeens forståelse til at den som er i Kristus, er døpt med en dåp i Den hellige ånd, som igjen knyttes i forhold til forståelsen av kirken og ekklesiologien, om å være Kristi kropp (1 Kor.12,13; Ef. 4,5-6). I den engelske seremonien for «Innvielse av soldater» understrekes det ved innvielsen «They desire to fulfil their membership of his Church as a soldier of The Salvation Army» eller «membership of his Church on earth...».²⁷¹

²⁶⁷ (Frelsesarmeen, 1978, s. 36f)

²⁶⁸ Rapporten er tillegg i Frelsesarmeens troslærebok (Frelsesarmeen, 2013, ss. 325-339)

²⁶⁹ (Street, 1999) Selve rapporten er tatt med som tillegg i troslæreboka (Frelsesarmeen, 2013, ss. 325-339).

²⁷⁰ (Frelsesarmeen, 2013, s. 326f)

²⁷¹ (The Salvation Army - By Authority of The General, 2018) og (The Salvation Army - By Authority of The General, 1989)

Om nattverden kom kommisjonen med oppfordring til å feire Kristi reelle nærvær ved alle måltider og «utforske betydningen av de enkle måltidene som Jesus og vennene hans delte, og som ble videreført av de første kristne.» Derimot oppfordret kommisjonen salvasjonistene til å bruke kjærlighetsmåltid, til å «utvikle kreative uttrykk for måltidsfellesskap i hjem, og på korpset til minne om Herrens selvoppofrende kjærlighet.»²⁷² Oppfordringen til kjærlighetsmåltid viser også at tidligere praksis har forsvunnet da kjærlighetsmåltid (som var kjeks og vann) tidligere ble anbefalt som en mulighet.²⁷³ I forbindelse med arbeidet med ny seremonibok ble det drøftet om å få en seremoni for kjærlighetsmåltid eller fellesskapsmåltider.²⁷⁴ Det ble med drøftingen. Et slik vurdering viser både et ønske om noe, samtidig som en holder fast på at en ikke vil «ritualisere ord eller handling». Sakramentet og mysteriet er Jesus Kristus som ved Den hellige ånd danner kjernen for salvasjonistenes tro.²⁷⁵ En sann kirke innenfor salvasjonistisk teologi, er ikke hvor sakramentene rett forvaltes, men hvor det sakramentale livet leves.

4.2. «Hellighetsmøter» og «Frelsesmøter» eller «Møter» og «Gudstjenester» «Å komme sammen» har vært en naturlig del av det å være kirke. Det åndelige fellesskapet som ikke har geografisk avstand som hinder, tar samtidig ikke bort viktigheten av det fysiske fellesskapet. Jesu ord og løfte om sitt nærvær hvor to eller tre samles i hans navn, har fulgt de kristne og den kristen kirke.²⁷⁶ Ordet gudstjeneste har samtidig vært knyttet opp til Statskirken, mens kristne organisasjoner og frikirker inviterte til møter. Ved at møtene ikke hadde noen fast liturgi kunne gudstjenestebegrepet bli forstått ut ifra det liturgiske. Når en i dag forstår «Gudstjeneste» som en samling i Jesu navn, har det åpnet for en vid bruk og forståelse av begrepet.²⁷⁷

I søndagenes gudstjeneste feirer kirkene den oppstandne Kristus, og knytter fellesskap og identitet i trobekjennelser og bønn. I bønnen «Vår Far i himmelen» bekjenner menigheten eller forsamlingen felles tro og felles tilhørighet til den samme Gud og Far. Tilbedelse, tilhørighet, tro og tjeneste er noen av de funksjonene gudstjenestene har.

²⁷² (Frelsesarmeen, 2013)

²⁷³ (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, s. 426)

²⁷⁴ Se (Frelsesarmeen, 2013, s. 338f) for eksempler på fellesskapsmåltider se

²⁷⁵ Ibid. s. 335

²⁷⁶ Bibelen, Matt 18,20, 2011

²⁷⁷ Hegstad bruker Gudstjeneste om det å samles i Jesu navn. (Hegstad, 2009, ss. 149-175)

Gudstjenestefellesskapet har derfor vært en viktig identitetsmarkør for kristen tro. Når Paulus gir råd til menigheten i Korint, gis det eksempler på det mangfoldet og uttrykk trosfellesskapet kan romme. Formaningen er at alt må tjene til å bygge opp.²⁷⁸ Det var råd og veiledning Paulus gav urkirkens forsamlinger, og verken han eller de andre nytestamentlige forfatterne anga en fast forskrift eller liturgi for samlingene. Likevel oppstod det etter hvert en mer ensartet liturgi for gudstjenestefellesskapet. Det greske ordet for liturgi ser en i LXX brukes om tjenesten knyttet til telthelligdommen og tempeltjenesten. Det knyttes da til tjenesten og ikke en gitt beskrivelse.²⁷⁹ I NT ser vi hvordan det brukes om å feire gudstjeneste.²⁸⁰ Bruk favner mer enn «det liturgiske» når det knyttes til prestens tjeneste med alteret med hovedvekt på forvaltningen av sakramentene som for eksempel i den katolske kirke.²⁸¹

«Å komme sammen» til ulike møter og samlinger har vært en sentral del Frelsesarmeens virke. Samtidig må Frelsesarmeens opprinnelse sees som en kritikk av samtidens kirker, og derfor et ønske om ikke å bli noen kirke. Det er da ikke overraskende at Frelsesarmeen utviklet sin egen form, og satt egne ord på sine møter og gudstjenestelignende samlinger. Oversikten over ukens aktivitet fra 1867 viser at møter og samlinger var en sentral del da organisasjonen etablerte seg og tok form. Som vekkelsesbevegelse ønsket de friere og åpnere rammer for sine møter og forkynnelse enn de føringer som lå i kirkelige liturgier. Dermed har Frelsesarmeen ikke hatt noe ønske om faste forskrifter eller liturgi for sine møter og samlinger. Den pneumatologisk forståelsen som har preget Frelsesarmeens teologi har også preget møter og samlinger i armeens regi. Ytre ritualer, seremonier eller noen form for liturgi har derfor ikke blitt sett på som en nødvendighet for gudsnærværet og åndelig opplevelse. Når «vinden blåser dit den vil» har en liturgisk form blitt sett på som en mulig begrensning av ånden samtidig med en skepsis og frykt at ytre former kunne gi falsk trygghet.²⁸²

På tross av den åndelige frihet synes struktur og disiplin som viktige elementer i Frelsesarmeens identitetsbygging. Med ordrer og regler som Frelsesarmeen hadde for sine offentlige møter, kan en godt si de utarbeidet egen alternative liturgi eller i det minste

²⁷⁸ Bibelen, 1 Kor 14,26, 2011

²⁷⁹ Se G3310; G3311; G3312; G3313 i (Kohlenberg III, 2015)

²⁸⁰ Apgj. 13,2. Witherington III (Witherington III, 1998, s. 393) påpeker at dette er eneste gangen Lukas-Acta bruker ordet i den formen mens det brukes som substantiv i Luk.1,23

²⁸¹ <https://www.katolsk.no/praksis/kirkearet> (06.02.2021)

²⁸² Jf. Joh. 3,8

praktiske råd og veiledninger i forhold til planlegning og gjennomføring av møter.²⁸³ I «Almindelige regler for møder» var det første pålegg punktlighet. Uansett hvilket møte en hadde, så skulle en begynne presist med sin sang! Navn på de ulike møtene og samlingene i Frelsesarmeens første dager viser de ulike funksjonene møtene var ment å ha. Når en inviterte til «Frelsesmøte» var det tydelig at det var vekkesbevegelsen som slo på stortromma. Målet med Frelsesmøte er fremdeles å invitere til et møte «som har som formål å forkynne budskapet om frelse.»²⁸⁴ Var det «Hellighetsmøte» så var fokuset undervisning og soldatenes helliggjørelse. Soldatmøter som skulle motivere til «deres hengivenhed og entusiasme for frelseskrigen.»

Møtene skulle ha et formål, men også av en slik karakter at de hadde lyst til å komme igjen. De skulle være interessante, ikke kjedelige. Dette fordi Frelsesarmeens målgruppe heller ikke hørte hjemme i den gruppe som ellers gikk til kirker og bedehus. Møtene måtte derfor være tilpasset et møtefremmed publikum, som gjerne kunne forlate møte før det var slutt hvis det ikke traff noe i dem. Innholdet måtte derfor være kort og fult av liv:

«Selv om de kommer, vil man kun med vanskelighed kunne tvinge dem til at overvære et kjedelig møde helt til det er slut. Om deres sind ikke opvækkes og deres hjerter ikke røres, er det temmelig sikkert, at de vil staa op og gaa ud.»²⁸⁵

Livlighet eller liv var første nødvendige betingelse da antonymet død ikke har noe tiltrekkende ved seg, og kun Gud ved Den hellige ånd kan skape slikt liv. Et interessant møte må være fullt av er følelser. Følelser og liv knyttes da sammen og det er livet og følelsene som responderer. «Hvor der ikke er noget liv, vil der heller ikke være nogen følelse. Ingen vil hverken le, raabe eller juble, undtagen etter ordre.»²⁸⁶ Samtidig som slike tilstander kan minne om kaos og møter ut av kontroll, er en tydelig på at alle offentlige møter skal være ledet av en offiser.

Hvis ikke noe annet var avtalt og godkjent av divisjonssjefen, skulle en ha «et bønnemøte og tre offentlige møter om søndagen, samt et soldatmøte og fem offentlige møter om hverdagen».²⁸⁷ Søndagen inneholde disse: Bønnemøte, Hellighetsmøte, Jubelmøte og

²⁸³Om «Offentlige møder» i (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, ss. 394-471)

²⁸⁴ (Frelsesarmeen, 2005)

²⁸⁵ (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, s. 397)

²⁸⁶ Ibid. s. 398

²⁸⁷ (Frelsesarmeen, u.å) Tilgjengelig utgave var signert 17.6.10 og stemplet Kristiana divisjon. Det var gjort håndskrevne rettinger som var datert 29.11.10. Boken var laget for å lime inn nye instruksjoner.

Frelsesmøte. I forkant av Frelsesmøte var det og gjerne et friluftsmøte hvor målet var å få med utenforstående inn til lokalet og møtet.

Om møtene ikke følger en fast liturgi, så ble det tidlig laget en felles mal for ulike møter. I anvisning for hellighetsmøte var det anbefalt:²⁸⁸

- «Åpningssang» med hellighet som tema
- «Bønn» skulle bygge på åpningssangen og hellighet eller «full frelse»²⁸⁹. Det skulle da være fri bønn, som da sees på som «virkelig bønn» og som ble regnet som «alvorlig, brændende, gribende bøn.» Skrevne formelle bønner ble sett på som «kolde, formelle fremførelser af nogen faa begjeringer.»²⁹⁰
- «Sang» i tråd med temaet. Sang og musikk var et viktig redskap og virkemiddel til å formidle budskapet, både til frelse og helliggjørelse. Med krigersanger og hallelujarop bidro sangen til å skape en frelsesarmeidentitet.
- «Bibellesning» – helst en tekst som fremmet Frelsesarmeens lære om helliggjørelse. I tillegg til teksten skulle en og si noen ord som kunne forklare og belyse bibelteksten.
- «Kollekt» hørte med, og en kunne gjerne synge mens en tok opp kollekten.
- «Vitnesbyrd» med personlige erfaringer om hva Gud har gjort i den troendes liv. I hellighetsmøte skulle og vitnesbyrdet handle om personlig helliggjørelse.

I tillegg var det selvfølgelig forkynnelse. Den skulle tilpasses de ulike møtene. I hellighetsmøter skulle Frelsesarmeens lære vektlegges, mens i frelsesmøter var det «frelsens fryd og goder».

Malen for møtene var noenlunde lik for de fleste møtene. I et jubelmøte ville en vektlegger mer sang og musikk, og flere korte vitnesbyrd. I Frelsesarmeens tidlige dager fremstod sang- og musikkvalget som svært annerledes enn i andre kirker og forsamlinger. Verdslige viser fikk ny tekst, korte sangkor bruktes under bønn og ved vitnesbyrd, og andre musikkinstrumenter ble bruk til å akkompagnere.

Praksiser å legge merke til fra møteanbefalingene i tidligere dager, er anbefalinger med å bøye kne og bruken av botsbenken. Med bibelen som rettesnor, vil det å bøye kne sees på som et

²⁸⁸ (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, s. 439ff)

²⁸⁹ Begrep for å tolke hellighetserfaring se (Frelsesarmeen, 2013, s. 230ff)

²⁹⁰ (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, s. 421)

tegn på en ydmyk holdning og en overgivelse til den allmektige Gud.²⁹¹ Det anbefales da en religiøs praksis i møtesammenheng. I tillegg til å bøye kne og be, kunne bønnekor være til hjelp under tilbedelse og bønner. Senere utgave av «Ordre og regler for offiserer i Frelsesarmeen» anbefalte at salvasjonistene «bør i ærbødighet bøye hode og lukke øynene» og at en alltid bør bøye kne så sant ikke sykdom eller annet hindrer en.²⁹²

Botsbenken eller «Mercy Seat» ble tidlig tatt i bruk som bønnested i Frelsesarmeens lokaler. Det er krav at den skal finnes i alle Frelsesarmeens lokaler og at en botsbenk skal være tilgjengelig i alle Frelsesarmeens møter.²⁹³ Med det engelske navnet som bakgrunn, skulle en kanskje tenke at dette var et hellig sted for salvasjonistene. Men botsbenken kan like gjerne være en stol en kneler ved som en spesiallaget benk eller alter. Stortromma kunne og fungere som botsbenk. I seg selv er den ikke et åndelig sted eller redskap. I tråd med Frelsesarmeens teologi, heter det:

«Frelsesarmeen har intet alter uten det som er åndelig. Selv om det er blitt skikk å inngjerde en benk, som gjør tjeneste som botsbenk ved foten av plattformen, betyr ikke dette at denne benken er mer hellig enn hvilken som helst annen benk.»²⁹⁴

Når det oppfordres til å søke Gud ved botsbenken, enten til helliggjørelse eller frelse, ligger det ingen tro på benken som et hellig sted. Gud kan møte folk hvor som helst. «Botsbenkens betydning ligger at når en kneler der, så bekjenner en Kristus offentlig.» Det blir da søkenes vandring og handling som går frem og bøyer kne, som er det avgjørende og som forstås som «et ytre og synlig uttrykk for hjertes indre svar på Den Hellige Ånds kall.»²⁹⁵ Botsbenken blir et fysisk hjelpemiddel for å uttrykke en søken og en tro som bekjenner Jesus som frelser og herre. Mens bønn og tilbedelse på kne synes å ha forsvunnet fra Frelsesarmeens møter, har botsbenken bestått som et fast fysisk element i Frelsesarmeens lokale. Kommisjonen for åndelig livsutvikling, stadfester botsbenken som et symbol på «Guds uopphørlige kall til sitt folk om å møte ham» og som et sted hvor en kan «oppleve Guds grenseløse nåde og prise hans bunnløse frelse.»²⁹⁶ Boken «En sakramental armé» var et prosjekt som ville sette

²⁹¹ Jf. Frelsesarmeens 1 trosartikkel (Frelsesarmeen, 2013, s. 16) og hvordan Daniels bok fremstiller Daniels troskap og lydighet til Gud med at han fulgte jødiske bønnetider og bøyde kne mens han tilba og lovpriste.

²⁹² (Frelsesarmeen - autorisert av generalen, 1950, s. 242ff)

²⁹³ (Frelsesarmeen, 2005, s. 56)

²⁹⁴ (Burrows, uå) Norske utgaven har forord av Wycliffe Booth som var territorialleder fra 1951-54. Den engelske utgave kom i 1951

²⁹⁵ (Frelsesarmeen, 2005, s. 59)

²⁹⁶ (Frelsesarmeen, 2013, s. 335)

søkelys på en sakramental livstil i den nordiske konteksten.²⁹⁷ Her omtales botsbenken og nådestolen fysisk som et alter, og symbolsk da den «symboliserer ethvert sted hvor en som søker etter Gud, kommer i bønn.»²⁹⁸ Den har en ytre form, men det har ingen funksjon eller betydning å knele der hvis ikke sjelen også bøyer kne.²⁹⁹ Responsen og bruken av den i dagens gudstjenester og møter vil nok være svært variabel selv om en stadig kan oppfordres til å bruke den. Tidligere førte en også statistikk over antall møtebesøkenede og hvor mange som søkte til hellighet eller frelse. Med innføring av nytt statistikkprogram fører en ikke lengre frelses eller hellighetssøkende. Botsbenkens bruk og betydning har endret seg fra da Frelsesarmeen var en vekkelsesbevegelse hvor en ba med mennesker til frelse ved botsbenken, til at den i hovedsak blir et sted for innvielse og bønn. Som vi skal se, så har andre praksiser i forhold til bønn og forbønn vokst frem.

Anbefalingene om «knedrill» eller bønn og tilbedelse på kne, synes stille å ha forsvunnet som en praksis.³⁰⁰ Det betyr ikke at bønn og bønnelivet ansees som mindre viktig. Når Åndelig liv kommisjonen oppfordrer til bruk av botsbenken og dens betydning, så ligger det en forventning at det er et sted en kneler. Men som en handling som naturlig kan gjøres der en sitter eller står, så er det ikke noen oppfordring og forventning til en slik praksis. Når kallet til salvasjonister over hele verden går ut «til å tilbe og forkynne den levende Gud», oppfordres en til å finne uttrykksformer og språk som er relevant i sin egen kultur.³⁰¹ «En Arme på kne» minner frelsessoldaten på at det er en åndelig kamp, i en åndelig arme og denne armeen trenger å marsjere på sine knær.³⁰² Boken handler mer om det spirituelle og åndelig bevisstgjøring av bønnens makt og dens grunnprinsipper, enn gjeninnføring av «knedrill» som bønnepraksis.

Søndagens offentlige møter i Frelsesarmeens lokaler var i hovedsak Bønnemøte, Hellighetsmøte om formiddagen og Frelsesmøte på kvelden. I mindre korps kunne en bare ha Bønnemøte og Frelsesmøte. Korpsenes ukeplan var fast, og frem til ca. 1990 hadde korpsene sin ukeplan som var signert og godkjent av divisjonssjefen. Også i siste norske utgave av «Orders and regulations for officers» som er gjeldende for hele den internasjonale Frelsesarmeen, er det de klassiske Frelsesarme benevnelsene som brukes på ulike typer møter.

²⁹⁷ (Krommenhoek, Kleman, & Puotiniemi, 2011)

²⁹⁸ Ibid.

²⁹⁹ Jf Needham i Ibid. s 43

³⁰⁰ «knee drills» omtales som et av særpregene etter navneendringen i 1878 (Walker, 2001)

³⁰¹ (Frelsesarmeen, 2013, s. 331f)

³⁰² (Munn & Court, 2012)

Frelsesmøte, Hellighetsmøte, Vitne- og Lovsangsmøte, Bønnemøte, Soldatmøte og Friluftsmøter. Også her vises det til hva et møte bør inneholde. Bønn, bibellesning, vitnesbyrd, tale, sang og musikk og kollekt er kjente programposter i ulike kristne møter. Samtidig som en møteplan skal være i «samsvar med Frelsesarmeens ånd, vanlig praksis og retningslinjer» understrekes både frihet og bruk av kreativitet når møte forberedes da en ikke har en fast møteform eller liturgi.³⁰³

Et tydelig trekk i Frelsesarmeens utvikling har vært nedgang i soldater og møtebesøkende. Samtidig har også samfunnssituasjonen og sivilsamfunnet endre seg. Når Lorentzen viser til det han mener er det sterkeste utviklingstrekket i det moderne samfunn, er det individualiseringen hvor «enhver av oss blir mer opptatt av å realiser oss selv som selvstendige individer enn å stille oss til disposisjon for den gode sak».³⁰⁴ Om soldater og medlemmer i Frelsesarmeen ikke har blitt fullstendig individualister, kan en ikke se bort fra at individualiseringens hybride varianter også har påvirket evne, vilje og mengde i forhold til å stille seg til «disposisjon for den gode sak.»

Endringen i medlemsmassen og antall møtebesøkenede må også ha vært årsak til at møter, antall møter og navn på møter har blitt endret. I stedet for Soldatmøter har korpse «Medlemsmøter» da medlemsmassen kan være både soldater, tilhørige, medlemmer av trossamfunnet, eller medlemmer av korpsets grupper. Når en ønsker å involvere og inkludere faste møtebesøkende blir Soldatmøte et lite egnet navn hvis en ønsker å favne en mer sammensatt gruppe. Soldat- eller medlemsmøte har og blitt et mer forretningsmessig møte hvor en kan ta opp «saker som berører korpset liv og virksomhet» i tillegg til årsregnskap.³⁰⁵ Soldatmøter med de endringer av saker som bør tas opp og hvem som møtet bør være åpent for, bærer da mer preg av menighetsmøter enn et møte som skulle «lad dem faa en klar forstaaelse af, hvad som menes med at være en frellessoldat.»³⁰⁶

Når tidens endringer medførte at Frelsesmøtet ble møte nummer to for de som tidligere på dagen har vært på Hellighetsmøte og møtefremmende ble en sjeldenhet, er det naturlig at det

³⁰³ (Frelsesarmeen, 2005, s. 59)

³⁰⁴ (Loentzen, 2004)

³⁰⁵ (Frelsesarmeen, 2005, s. 57)

³⁰⁶ (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, s. 179)

vokste frem et ønske og behov for endringer.³⁰⁷ Flere av de korpserne som hadde to møter om søndagen samlet seg om et.³⁰⁸ Det var heller ingen føringer på hva det ene møte skulle hete. Det kunne være Formiddagsmøte eller Kveldsmøte. Med en økt bevissthet om at Frelsesarmeen også er en menighet eller kirke, ser en og at søndagens møte gjerne blir annonsert som Gudstjeneste. Ved å la Hellighetsmøte og Frelsesmøte blir til «Søndagsmøte» eller Gudstjeneste, har en og valgt bort betoningen av Frelsesarmeen som har blitt sett på som ens kall og oppdrag – hellighet og frelse. I en brevveksling mellom William og Bramwell Booth var det nettopp læren om helliggjørelsens velsignelse som ble oppfattet som DNAet i Frelsesarmeen.³⁰⁹ Vibeke Krommenhoek viser til den utfordringen når et møte skal ivareta funksjonene til de ulike møtene en tidligere hadde.³¹⁰

«I søndagens eneste gudstjeneste må innholdet appellere til alle aldre og til både hellige og syndere. Utfordringen ved denne utviklingen er å ikke miste «vår» teologiske egenart, som i de «gode gamle dager» var tydelig gjennom de mange ulike typer søndags møter og aktiviteter.»³¹¹

Ved å invitere til Gudstjeneste, har en tatt ordet som hørte kirkens søndagssamlinger til. På den måte signaliserer Frelsesarmeens korps at de også er en menighet og kirke. I Frelsesarmeens «Mål og Strategier for feltavdelingen» fra 2002 omtales de lokale korpserne som menighet. I tillegg omtales det sosiale arbeidet som korpserne har gjort nå som diakonalt arbeid. Tradisjonelt hadde Frelsesarmeen organisert arbeidet innen Felt (korps) og Sosial.³¹² Når en så lar slumstasjoners arbeid gå fra Frelsesarmeens sosialtjeneste til Frelsesarmeens feltavdeling endres navnet fra sosialt til diakonalt arbeid. Slik velger en å bruke kirkelige uttrykket for det sosiale arbeidet som gjøres gjennom korpserne eller menighetene. Et annet

³⁰⁷ En endring vil gjerne har sin årsak i flere elementer. Bl.a vil det være naturlig å anta at «FA-utvalget» og spørsmål rund kirketilhørighet som førte til en satte ned «FA-Kirkeutvalget» i 1993 også har bidratt til en større bevissthet og tenkning om hva Frelsesarmeen og korpset er for ens medlemmer, samtidig som det viser noen av prosessene som ligger bak. I 1989 innførte og Frelsesarmeens «Tilhørig» som medlemsform. Det varet tilbud til de som ikke ønsket å gå inn som soldater med løfter som soldatpakten inneholder. Det var heller ikke noe krav om tro og bekjennelse når medlemsformen «Tilhørig» ble innført. Senere er det lagt inn en endring hvor den som søker om å bli tilhørig må bekrefte og bekjenner sin kristne.

³⁰⁸ (Krommenhoek, Kleman, & Puotiniemi, 2011, s. 39f)

³⁰⁹ Se Ibid. s. 29 eller (Yuill, 1988)

³¹⁰ Kommandør Vibeke Krommenhoek var sammen med sin mann Dick Krommenhoek territorialledere i Norge, Island og Færøyene fra 2013-2016

³¹¹ (Krommenhoek, Kleman, & Puotiniemi, 2011, s. 40)

³¹² Alt på 1890 tallet organiserte Frelsesarmeen arbeidet sitt med å la korpserne tilhøre Feltavdelingen (1898) og det sosiale arbeidet i Kvinners sosialarbeid (1897) og Menns sosialarbeid (1904) Fra 1976 ble Kvinners sosialarbeid og Menns sosialarbeid slått sammen til Sosialtjenesten. Flere av Slumstasjonene som lå inn under Sosialtjenesten ble da gjort om til Velferdssenter og lagt inn under korps. Det som Frelsesarmeen omtalte som sosialt arbeid når det lå inn under sosialtjenesten ble så omtalt som diakonalt arbeid når det ble lagt inn under korpserne.

redskap strategiplanen anbefaler er programmet «Naturlig kirkevekst». Strategiplanen nevner at en skal ha åpne menighetsmøter/allmannamøter, og signaliserer at tiden for tradisjonelle soldatmøter er historie. Strategiplanen innlemmer et mer allment kirkelig språk da Frelsesarmeen skal synliggjøre og tydeliggjøre sin plan for å «Være! Vokse! Vinne!» Den tradisjonelle Frelsesarme terminologien viker da plass for den tradisjonelle kirkelige. Denne utviklingen ser en fra kommunikasjonsavdeling og Frelsesarmeens kommunikasjonsplattform fra 2006. I plattformen skulle korpene forklares som menighet. Senere innførtes benevnelsen nærmiljøkirke. For menigheter og kirker er søndagens gudstjeneste et naturlig samlingspunkt. Frelsesarmeens terminologi byttes ut med en kirkelig terminologi, og Frelsesarmeens korps og den funksjon det har for sine medlemmer blir formidlet utad som en kirke. Et korps er en menighet eller en nærmiljøkirke, og skal ikke lengre forveksles med et musikkorps! Nærmiljøkirken skal som nevnt kjennetegnes med et «åpent fellesskap for alle - uavhengig om du har en formell tilknytning til Frelsesarmeen eller ikke». Korpene eller nærmiljøkirkene får da et «Kirke utenfra» perspektiv hvor alle i nedslagsområde skal favnes, og fremstår da som alternativ folkekirke.

Besøker en et av Frelsesarmeens korps eller nærmiljøkirke en gudstjeneste søndag formiddag, vil fremdeles elementer fra malen for møter fra «Ordre og regler» være gjenkjennbare i gudstjenesten. Sang, musikk, vitnesbyrd og forkynnelse er fremdeles viktige elementer i fellesskapet. Bønn og forbønn gis det og rom for, og det er fremdeles ikke utarbeidet en liturgi som skal brukes under gudstjenestesamlinger i Frelsesarmeen. En står fri til å velge de bibeltekster og de sanger en selv ønsker og er ikke bundet eller forpliktet til å følge en tekstrekke eller tema. Frelsesarmeen har derimot en egen tekstrekke med utgangspunkt i «Håndbok for troslære» som også tar med kirkeårets høytider og spesielle Frelsesarmemarkeringer. I tillegg har Frelsesarmeen i Norge i samarbeid med Verbum-forlag en egen bibelleseplan som følger kirkeårets tekster.

Nye praksiser har som nevnt blitt introdusert og innført i flere korps. En finner bønnekrukker hvor bønneemner kan skrives og legges i. Flere har også lagt til rette for lystenning i lysglobe eller tilsvarende. Nye praksiser og fysiske ting tas i bruk i forhold til bønnens åndelige dimensjon. Lysets symboleffekt illustreres gjennom den nye sangen «Lyset mitt er som en bønn vi kan se».³¹³ Den blir et eksempel på lystenningens teologi i Frelsesarmeen. Lysets

³¹³ Frelsesarmeens sangbok nr. 401

bønn rommer en lengsel, det det synliggjør det tause ropet, når en ikke selv finner ord så er lyset symbolet for det tause ropet som når frem til Guds hjerte. Lystenningen blir en handling som gir uttrykk for lystennerens håp og tro som legger alt i den allmektiges Gud hender. På denne måten har nye praksiser fått innpass i gudstjenester. Dette uten at det er gitt noen formell føring verken nasjonalt eller internasjonalt. På den måten har en tatt i bruk andre symboler og gitt rom for at nye praksiser har fått vokse frem i en Norsk kontekst. En ser da en åpenhet for å tenke annerledes og bruke nye og andre ord og uttrykk i forhold sitt oppdrag, og en har gjort bruk av den frihet og kreativitet som Frelsesarmeen oppfordrer til for å «vokse som disipler og menigheter».

4.3. Seremonier

Hadde Frelsesarmeen fulgt den pneumatologiske overbevisning helt ut, burde den ha fulgt den spirituelle friheten til ikke å ha noen seremonier som George Scott Railton ønsket.³¹⁴ Det ville vært naturlig at samme argumentasjon som ble brukt i frykt for at sakramentene skulle bli en ytre og falsk trygghet for det åndelige livet, også ble bruk i forhold til seremonier. Slik ble det ikke. Når William Booth kunngjorde at en ikke skulle forvalte sakramentene i Frelsesarmeen, kunngjorde han samtidig innføringen av en ny seremoni, barneinnvielsen. Dermed kunne soldater introdusere barn sine for armeen og på den måte være villige til å oppdra dem til å bli soldater og offiserer i Frelsesarmeen.³¹⁵

Seremonier i seg selv er ikke en kirkelig handling. Men innen kirkene har en seremonier, eller høytidelig symbolske og rituelle handlinger som rommet viktige hendelser og handlinger over de kristnes liv. Gudstjenester regnes og som en kristen seremoni hvor bønn er viktig del av samlingen. Dåp, konfirmasjon, vielser og begravelser er eksempler på viktige kirkelige seremonier og handlinger i forhold til sine medlemmer. Det er seremonier som ivaretar grunnleggende livsfaser fra vugge til grav i en kristen kontekst. Kirkelige handlinger som dåp, konfirmasjon, vielser og begravelser tilkjenner at «Enten vi da lever eller dør, hører vi Herren til.», samtidig som det viser tilknytning til kirke eller kirkesamfunn og den trostradisjon en tilhører.³¹⁶

Alt i «Ordrer og regler for soldater i Frelsesarmeen af generalen» fra 1894 var

³¹⁴ (Frelsesarmeen, u.å, s. 6)

³¹⁵ William Booths innlegget fra The War Cry 17. januar 1883 gjengitt i (Street, 1999, s. 113f)

³¹⁶ Bibelen, Rom 14,8b, 2011

«Paktinngåelser», «Ægteskabsceremoni», «Barneindvielse», og «Begravelse» og «Begravelsesceremoni» tatt med. I «Ordrer og regler for Feltoffiserer» fra 1910 nevnes barnevelsignelse, soldatinnvielse, paktmøter, bryllup og begravelser, samt faneinnvielse som seremonier Frelsesarmeen brukte.³¹⁷ «Ordrer og regler for offiserer i Frelsesarmeen» av 1950 hadde i tillegg med seremoni for minnemøter.³¹⁸ Frelsesarmeen har fra sin barndom av vektlagt grunnleggende religiøse seremonier og tilrettelagt for seremonielle praksiser. Samtidig skulle det gå mange år før Frelsesarmeen i Norge utgav sin egen seremonibok. Først i 1981 kom den.³¹⁹ Da utgaven kom, var det nok på bakgrunn av FA-rapporten fra 1978, at Frelsesarmeen i 1977 hadde fått bekreftet jordpåkastelsesrett, og innføringen av første konfirmasjon som fant sted i 1980.³²⁰ Da seremoniboken ble utgitt var konfirmasjon eller ungdomsvelsignelse med som siste tilskudd på ny praksis som var innført. Neste utgave av «Seremoniboka» kom i 2005.³²¹ Da var Frelsesarmeen registrert som trossamfunn og ny seremoni for ekteskapsinngåelse var tatt med og seremonien knyttet til opptak av medlemsformen «Tilhørig» var også med. Ny var også seremonien om innsettelse av korpsledere. Offiserer skulle ikke lengre bare ønskes velkommen, de skulle innsettes med en seremoni som inkludere bruk av Frelsesarmeens flagg og forbønn. I tillegg var seremonien for barneinnvielse erstattet av seremonien for barnevelsignelse.

4.3.1. Barnevelsignelse og barneinnvielse

Da William Booth kunngjorde at Frelsesarmeen ikke skulle forvalte sakramentene og praktisere dåp eller barnedåp, introdusere han samtidig barnevelsignelse. Frelsesarmeen innførte da en annen seremoni og rituell handling som knytter barnet til Gud og Frelsesarmeen. Innvielsesperspektivet var tydelig i seremonien. Retningslinjene gav og tydelige råd og tillot ikke noen kjole som kunne minne om en dåpsdrakt. Når spørsmålet til foreldrene var: «Ønsker I at give dette barnet til Gud og denne arme» så kan en se det som et sekterisk trekk med en innvielse og overgivelse til en gitt gruppering som igjen var under ledelse av en mann. William Booths anliggende var nok mer rettet mot det som var i avslutning av seremonien, «O Herre, hærskenes Gud, tag dette barn som diet eget», og som

³¹⁷ (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, ss. 460f; 601-628)

³¹⁸ (Frelsesarmeen - autorisert av generalen, 1950, ss. 326-350)

³¹⁹ (Frelsesarmeen, 1981)

³²⁰ «Lov om trudemssamfunn og ymist anna» av 13. juni 1969 medførte at Frelsesarmeen fikk jordpåkastelsesrett.

³²¹ (Frelsesarmeen, 2005) og (Frelsesarmeen, 2014). 2014 utgaven har oppdatert bibeltekstene til Bibelen 2011. Utenom det er det bare noen få mindre endringer som går på ordvalg og forklaringer i enkelte av seremonien.

«er blevet helt opgivet for verdens frelse! Gud velsign og bevar dette barn. Amen!»³²² I seremoniboka av 1981 ser en hvordan barneinnvielsen har blitt tilrettelagt for barn av foreldre som ikke er soldater. Dermed innvies barnet til Gud, og ikke «Gud og Frelsesarmeen», og seremonien er tilpasset de som har sin tilknytning eller tilhørighet til Frelsesarmeen, men ikke er soldater. Innvielsen innebærer fremdeles at en er «innvidd til Gud og til tjeneste for verdens frelse». Bibelveset på «Innvielsessertifikatet» var hentet fortellingen om Hanna og Samuel hos Eli i tempelet, som viste et ønske om å la barnet helt og fult tilhøre Gud.³²³ Barneinnvielse fremstod fremdeles som en radikal handling i forhold til et spebarn for de foreldre som selv ikke var soldater eller oppvokst i Frelsesarmeen.

Frelsesarmeen hadde tidligere introdusert et nytt medlemskap for de som ikke ønsket å gå inn som soldat med de soldatforpliktelsene som følger soldatskapet. En hadde da to nye medlemsformer og en mer sammensatt gruppe Frelsesarmeens seremonier skulle være tilpasset for da ny seremonibok kom i 2005. De nye medlemsformene var Tilhørige og medlemmene av trossamfunnet. I tillegg hadde Frelsesarmeen på 1990 tallet startet opp med «Baby og småbarnssang». Gjennom Babysang fikk Frelsesarmeen en ny kontaktflate. For de som ikke hadde noen formell kirketilhørighet eller som ikke ønsket barnedåp i statskirken, vokste tilbud og mulighet om barnevelsignelse frem som et alternativ. Før ny seremonibok ble utgitt var det uoffisielle utgaver av barneinnvielsesseremoni som ble tatt i bruk. Innholdsmessig lå det mer opp mot det som ble «Barnevelsignelse» enn det som var «Barneinnvielse».³²⁴ «Innvielsesbeviset» som bekreftet seremonien ble byttet ut med «Velsignelsesbevis» og en barnebibel. Teksten på «beviset» var ikke lengre 1. Sam. 1,23f men velsignelse i 4 Mos. 6,24-26

Frelsesarmeen og Frelsesarmeens barn og unge (FABU) presentere barnevelsignelsen i dag på denne måten:

«Barnevelsignelse er både for spedbarn og større barn, og det er en fin stund der man ber om Guds velsignelse over barnet og livet som ligger foran. ... Verken barnet eller foreldrene behøver å være medlem av Frelsesarmeen for å benytte seg av dette tilbudet, og barnet blir heller ikke medlem av Frelsesarmeen gjennom

³²² (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, ss. 601-604)

³²³ Fortellingen om Hanna og Samuels fødsel, 1 Sam.1,1ff

³²⁴ En variant av «Barneinnvielse» ble brukt i 9. september 2001. Da det ikke var en offisiell versjon vil det være rimelig å anta at de offiserene som brukte den også hadde en frihet og mulighet til å gjøre sine justeringer da den ble delt som et Word dokument. I tillegg var «Innvielsesbeviset» erstattet med «Velsignelsesbevis»

barnevelsignelsen. Foreldrene velger selv om barnevelsignelsen skal finne sted på en vanlig gudstjeneste eller en familiegudstjeneste, og kan komme med ønsker om sanger og programinnhold. ... Foreldrene står fritt om de ønsker bønnefaddere for barnet eller ikke. Den lokale Frelsesarmémenigheten lover å be for barnet.»³²⁵

Ved å gå fra barneinnvielse til barnevelsignelse har Frelsesarmeen i Norge tatt et annet valg og tilpassing enn Frelsesarmeen internasjonal. Den internasjonale utgaven har fremdeles «Dedications» eller «Innvielse» som sin seremoni, og som alternativ for ikke-salvasjonister tilbys «The thanksgiving and presentation ceremony».³²⁶ Den aronittiske velsignelsen brukes ikke i de engelske seremoniene slik som den gjør i den norske barnevelsignelsen. Hvor en navne eller velsignelses seremoni ønskes, henvises det til takksigelse- og en presentasjonsseremoni. Seremonien har i Norge gått fra å være en intern seremoni for salvasjonister og deres barn til et tilbud for de som ønsker en seremoni og en velsignelse for sitt barn uavhengig av tro og kirketilhørighet.

4.3.2 Konfirmasjon (ungdomsvelsignelse)

Seremoniboken har gjerne ligget noe i etterkant i forhold til innføringen av nye praksiser. Det var også tilfelle da konfirmasjon eller ungdomsvelsignelse ble innført. I Krigsropet nr. 45 fra 1980 ser en at innføring av konfirmasjon var drøftet på «Ungdomssekretær-konferansene» og de redaksjonelle notisene i Krigsropet nr. 43 samme høst viser til at «flere og flere tenåringer ønsker å bli «konfirmert» i Frelsesarmeen, og noen er allerede blitt det.»³²⁷ Notisene viser og at nye praksiser oppstår før en har tydeliggjort teologi og retningslinjer: «Retningslinjene for undervisningen og selve seremonien holder på å ta form, og vi vil tro at dette «nye» skal vise seg å bli til styrke for oppbygningen av Frelsesarmeen.». Undervisningsmateriellet var ikke på plass da første konfirmasjon fant sted våren 1980 i Askim korps.

«Om formiddagen søndag 4. mai var det «konfirmasjon», eller kanskje vi heller skal kalle det ungdomsvelsignelse, i Frelsesarmeen i Askim.... Noen uker i forveien hadde han gått til leksjoner hos korpslederen, major Keth Janitz, som også «forettet» ved høytideligheten. Slike begivenheter burde for øvrig bli mer vanlig i

³²⁵ <https://www.fabu.no/barnevelsignelse> (15.02.2021)

³²⁶ (The Salvation Army - By Authority of The General, 2018)

³²⁷ Krigsropet 1980 Vol. 93 Nr. 43

Frelsesarmeen.»³²⁸

Innføringen av konfirmasjon kom fra et behov blant ungdommer som med sin tilhørighet og tilknytning til Frelsesarmeen ønsket å få tilbudet om denne kirkelige handling i sin menighet og fellesskap. Det synes som noe av usikkerhet rundt innføringen hadde med navnet å gjøre. Frelsesarmeens sakramentsyn og praksis innebærer at en konfirmasjon i Frelsesarmeen måtte forstås annerledes enn en konfirmasjon i Statskirken. Ungdomsvelsignelse brukes da for å forklare hva som legges i konfirmasjonsseremonien.

I Norsk og skandinavisk kontekst er Frelsesarmeen og salvasjonistene i større grad preget av lutherske kirketradisjoner enn metodistiske og anglikanske tradisjoner. Salvasjonistenes tilknytning til statskirken synes å ha vært en av årsakene til at en ikke har ønsket eller sett behovet for å etablere alternative seremonier slik som konfirmasjon tidligere. I 1925 hadde Krigsropet artikkelserien «Blant skandinaver i U.S.A» av oberstlt. Kristine Svenby. Hun viser til forskjellen mellom Skandinavia og USA hvor der ikke er en statskirke som salvasjonistene er knyttet til og at der heller ikke er kristendomsundervisning i skolene. Derfor hadde en del skandinaviske offiserer begynt med «en slags konfirmasjon» for de unge. Undervisningsmateriellet var Bibelen og Frelsesarmeens læresetninger. Selve konfirmasjonsdagen beskrives slik:

«Ved konfirmasjonen er lokalet pyntet, og de unges slektninger og venner møter op. Der blir stillet en 200 spørsmål til dem og alle blir besvaret, og enhver leser utenat en Davids salme som de selv har valgt. Alle får en solid og vakker bibel samt et diplom (konfirmasjonsattest).»³²⁹

Skandinavisk konfirmasjonstradisjonen ble utgangspunkt for et opplæringsprogram for unge i Frelsesarmeen med skandinaviske røtter i USA. For Kristine Svenby som var av de norske offiserspionerene, hørte konfirmasjon i en norsk kontekst til i statskirken.³³⁰ Det var derfor ikke et «program» en trengte å innføre i hjemlandet, men kunne brukes og tilpasses Frelsesarmeens skandinaviske korps i USA hvor salvasjonistene ikke var knyttet til en statskirke.

³²⁸ Krigsropet 1980 Vol. 93 Nr. 24 Leksjonene var undervisning i de tema major Jantiz mente burde være med da det ikke fantes noe undervisningsmateriel. (jf. samtale med Keth Jantiz 6. juni 2021)

³²⁹ Krigsropet 1925 Vol. 38 Nr.48

³³⁰ Kristine Saksill som hun het før hun ble gift var frelsoffiser nr. 6 i Norge.

I dag er tilbudet om konfirmasjon godt innarbeidet i Frelsesarmeen i Norge. Konfirmasjon forklares ikke lengre som ungdomsvelsignelse som tidligere, men selve seremonien og forbønnshandlinger viser at det er en velsignelsehandling.

Tilbudet om konfirmasjon i Frelsesarmeen, presenteres slik av sin ungdomsorganisasjon FAbU:

«Frelsesarmeen har et konfirmasjonstilbud som er åpent for alle uavhengig av bakgrunn. Det kreves ikke noen tidligere tilknytning eller formelt medlemskap for å kunne stå til konfirmasjon hos oss. Det er Frelsesarmeen i ditt lokalmiljø som er tilbyder av og som gjennomfører konfirmasjonen. Konfirmasjon i Frelsesarmeen er åpent for alle uansett bakgrunn og tro. Undervisningstidspunkt lokalt bestemmes av konfirmanter og konfirmantlærer. ... I løpet av skolens høstferie arrangeres konfirmantuka - en 5 dagers konfirmasjonsleir på Jeløy.»³³¹

På denne måten fremstår konfirmasjonen som et tilbud på tilsvarende måte som barnevelsignelsen. Den har gått fra å være et tilbud som opprinnelig var rettet mot ungdommer i Frelsesarmeen til et åpent tilbud for alle ungdommer, og forutsetter verken tro eller kirketilhørighet.

4.3.3 Ekteskapsinngåelse

Armevielse har vært et begrep fra før Frelsesarmeen ble registrert trossamfunn og fikk vigselfrett. Alt i 1889 kunne en lese om Armevielse mellom major Sowton og kaptein Shimmins. Bryllupsbegivenheten ble og en anledning til å nå ut med budskapet. Det invitertes til møte som flere ville tale i, også brud og brudgom. 25 øre kostet det å få være med om begivenheten. «Forenede for krigen. Hallelujabryllup i Lillehammer – Kommandøren gjør «to til et»» var forsiden til Krigsropet da kaptein Saksill og adjutant Svenby skulle forenes under fanene. Bryllup var da en begivenhet som ble brukt for sakens skyld. «Mødet om aftenen hadde samlet fuldt hus og nysgjerrigheten var stor.... Etter nogle officeres vidnesbyrd og inbydelse til syndere at overgive sig til Jesus, slutted dette velsinede møge»³³²
Bryllupsantrekket var Frelsesarmeens uniform.³³³

³³¹ <https://www.fabu.no/konfirmasjon> (15.02.2021)

³³² Krigsropet 1896 Vol. 8 Nr. 20

³³³ Seremoniboken fra 1981 presiserer og at brudepar som er offiserer skal bære uniform. (Frelsesarmeen, 1981)

I de internasjonale reglene om Frelsesarmeens seremonier, har en tatt høyde for at de krav som landets lover stiller for at et ekteskap skal være rettsgyldige.³³⁴ Kirkelig eller borgerlig vigsel må derfor har funnet sted før en kan feire Armé-bryllup, og da samme dag.

Retningslinjene for seremonien viser en endring i forhold til at bryllupet også skulle inneholde noe «tjenlig» for forsamlingen enten for sjelers frelse eller soldaters helliggjørelse.

Verdigheten ble tydelig presisert og bruk av konfetti eller risengryn var ikke sett på som sømmelig i bryllupshøytiden.

Før Frelsesarmeen fikk vigselfrett og offiserer ble godkjent vigsler, var armevielsen en velsignelse av ekteskapet. Bruken av uniform for offiserer ved vielser forsvant når en nærmet seg millenniumskiftet. Brudekjole og kjole og hvitt ble mer vanlig å se brukt. Var en bevisst sin tilhørighet til Frelsesarmeen kunne den juridiske vigselen bli formalitet som måtte på plass før en kunne utføre ekteskapsvelsighelsen i Frelsesarmeen. Bryllupet gikk og fra å være en offisiell armebegivenhet til en personlig begivenhet. Frelsesarmeens Seremoniboken fra 2005 angir at uniform er valgfritt, og Frelsesarmeens flagg kan brukes om det er ønskelig og naturlig. Dermed har en tilrettelagt en seremoni for de som er soldater og ønsker å bruke Frelsesarmeens symboler i Bryllupet, og samtidig tatt høyde for at denne seremonien også er for dem som ikke har samme tilhørighet og identitet til Frelsesarmeen. Dette er og synlig ved at velsignelsesropene og forsamlingens svar er fjernet.³³⁵

Ved registreringen av Frelsesarmeen som trossamfunn og vigselsretten som fulgte, har seremonien og tilbudet om ekteskapsinngåelse og bryllup blitt tilpasset en seremoni som kan finne sted i hvilket som helst kirkesamfunn. Frelsesarmeen kan med det tilbyr en offisiell juridisk kirkelig handling for sine medlemmer og andre som ønsker vigsel utført i Frelsesarmeens regi. Vielsen kan like gjerne finne sted i et annet kirkebygg som i et Frelsesarme-lokale. Seremonien har utviklet seg fra å være en armebegivenhet og en armevielse, til en vielse som finner sted med en godkjent vigsler fra Frelsesarmeen.

³³⁴ (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910) og (Frelsesarmeen - autorisert av generalen, 1950). Forbudet mot ris var nevnt i *Coventant Service* fra 1906 men nevnes ikke i retningslinjene fra 1910. «nor rice or slipper-throwing, or any frivolous customs unworthy of The Army, are to be allowed» (*The Salvation Army - By The General, 1906*)

³³⁵ Armeens seremonier ble gjerne avsluttet med «Gud velsigne!» og forsamlingen svarte «Amen! Etterfølgt av «Gud velsigne Frelsesarmeen! (Amen!)» Se ulike seremonier i (Frelsesarmeen, 1981)

4.3.4 Begravelser

Seremonier for begravelser har Frelsesarmeen hatt siden de kom til Norge. Samtidig har det vært en utvikling i praksiser rundt begravelser i Norge generelt, og i Frelsesarmeen siden 1888. Tidligere var det vanlig at den døde lå hjemme til kisten ble fraktet til kirkegården. Begravelser kunne finne sted uten prest. Det ble da satt en stokk på lokket som kunne tas bort når presten kom, for eksempel til søndagens gudstjeneste, slik at jordpåkastelsen da kunne finne sted. Det var vanlig å ha en likpreken som ikke var forbehold presten.

For Frelsesarmeen var frelsesbudskapet av stor betydning. Dette budskapet gjaldt både for denne verden og den kommende. Uttrykket «Forfremmet til herlighet» beskriver også overgangen fra legemets begravelse til legemets oppstandelse og den seierskrone som venter der. Forberedelser og gjennomføring var nøye beskrevet. Den skulle være nøktern og en skulle ikke bruke penger på unødvendige ting. Begravelsen var og en anledning til å forkynne frelsesbudskapet. Sørgedrakt skulle heller ikke brukes da den avdøde soldat har nådd reises mål. Soldater skulle bære et hvitt bånd rundt venstre arm, mens slektninger et sort med rød F.³³⁶ Offiseren skulle også avtale med presten i forhold til når han ville ha jordpåkastelsen. Dette i forhold til om møte ved graven skulle være før eller etter.³³⁷

Et eksempel er Krigsropets rapport om «Hallelujabegravelse» i Arendal. En holdt et eget møte før en gikk til graven, og rapporten forteller at 2 av avdødes slektninger bøyde kne ved den åpne graven og ba om frelse. Istedenfor tradisjonen med gravøl, samlet Frelsesarmeen seg etterpå til minnemøte.³³⁸ I rapporten fortelles det at «14 sjæle bøyde seg for Gud» i minnemøte.³³⁹

I en rapport fra Bergen 1. korps, kan vi lese at både kommandøren og sogneprest Marhinussen var til stede i Frelsesarmeens lokaler og talte i begravelsen sammen med flere andre offiserer og soldater. Her tas vi og med til graven, hvor pastor Munch forretter. Dette viser og at Frelsesarmeen ikke hadde jordpåkastelses rett. Når soldatene var medlemmer i statskirken var det naturlig at en prest forrettet ved graven.³⁴⁰ Først i 1977 ble det klart for Frelsesarmeen at de hadde jordpåkastelsesrett etter «Lov av 13. juni 1969 nr. 25 om trusdomssafunn og ymist

³³⁶ Om begravelser (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, ss. 617-628) og (The Salvation Army - By The General, 1906, ss. 25-36)

³³⁷ (Frelsesarmeen - Af Generalen, 1910, s. 620)

³³⁸ Tradisjonen og innhold av gravøl se (Hovdhaugen, 1981, ss. 66-81)

³³⁹ Krigsropet 1895. Vol 7, Nr. 17

³⁴⁰ Krigsropet 1924. Vol. 37, Nr. 14

anna». Jordpåkastelsesretten fikk de bekreftet i brev av 11. oktober 1977 av Det kongelige kirke- og undervisningsdepartement. Bakgrunnen var samtalen oberst Arvid Strand hadde hatt med res.kap Jordal i Flekkefjord. Her ble han fortalt at «Loven om jordfesteting ble opphevet i 1970». Dette tok han videre til kommandør Solhaug. Da jordpåkastelsesretten var bekreftet, informerte Solhaug alle korpsledere om dette i brev av 23. februar 1978 «Frelsesoffiserers rett til å jordfeste».³⁴¹

Tidlig ser vi at begravelse i Frelsesarmeens regi kunne bli gjennomført uten prest og tre skuffer jord. I rapporten fra «Lille Emma Johanne» sin begravelse var det faren som hadde begravelsen. «Majoren ledet selv begravelsen - uden prest og de tre skuffer jord. Vi savnet ingen av delene.». Samtidig gir og rapporten et bilde av den store sorg det har vært for foreldrene og miste sin datter. Rapporten beskriver det som «et sorgens mysterium», hvor det var «et stort, aabent friskt står.» Midt i sorgens smerte var det «et tilfelle bare guddommelig naade kunde hjelpe.».³⁴²

Det som utviklet seg som praksis mange steder var at presten hadde begravelsen og jordpåkastelsen, mens Frelsesarmeen stile med æresvakter, flagg, hilsen og sang. I tillegg ble det ble avholdt eget minnesmøte i etterkant. Dette har heller ikke vært en uvanlig etter at Frelsesarmeen fikk jordpåkastelsesrett og kunne forrette begravelser uavhengig av avdødes juridiske kirketilhørighet. Beskrivelsen av begravelsesseremonien fra 1950 viser at det er åpenhet for om jordfestelsen skal finne sted eller ei i programmet.³⁴³ Samspillet med statskirkens prester ser en når det beskrives hvordan offiserer kan lede begravelser «for utenforstående» og tilpasser seg norske begravelsestradisjoner. «Hvor presten ikke er til stede ved begravelsen, er det skikk her i Norge at presten ved en senere leilighet utfører jordfestelsen på sedvanlig måte.».³⁴⁴

Otto Hauglin sin «Rapport fra Nærby» fra 1970 viser at over 50% av befolkningen den gang så på dåp, vigsel og begravelse som et sosialt ritual og ikke et religiøst.³⁴⁵ Dette viser noe av den endring som har skjedd i forhold til seremonier som kirken tidligere hadde hatt hånd om. I

³⁴¹ Jf. Strands brev til Solhaug av 3. mars 1977; Frelsesarmeens brev av 20. april sendt til Oslo biskop og videresendt departementet 7. juni 1977. Avdelingsledere ble informert om dette i brev av 26. oktober 1977 før informasjonen om at Frelsesarmeen hadde rett til jordfeste nesten 9 år etter lovendringen.

³⁴² Krigsropet 1895 Vol. 7, Nr. 8

³⁴³ (Frelsesarmeen - autorisert av generalen, 1950, ss. 344-350)

³⁴⁴ Ibid. s. 39

³⁴⁵ Hauglins rapport gjengitt i (Norges Offentlige Utredninger, 1975, s. 137)

dag ser vi hvordan de individuelle i forhold til begravelser synliggjøres når innholdet i seremonien i større grad tilpasses familiens ønske.

Frelsesarmeens seremoni for begravelses fra 1981 viser at seremonien ble utformet tilsvarende statskirkens, men beholdt samtidig et synlig frelsesarmepreg for de som var soldater. Det oppfordres ikke lengre til å ha eget møte med graven. Tidligere hadde det vært en grunn til at en ønsket å ha Arme-begravelsen sist hvis det var andre begravelser samme dag da man eller kunne «risikere å få for snau tid.»³⁴⁶ Æresvakter og «begravelsesritualet» skulle da sløyfes.³⁴⁷ Flaggsenkningen over kisten kunne gjøres hvis ikke avdøde eller slektningene ønsket noe annet.³⁴⁸ For soldater var det seks æresvakter og en eller to flaggbærere. Æresvaktene står ved siden av kisten mens flaggbæreren står ved fotenden av kisten. Flagget skal ha hvitt flor, og kvinnelige æresvakter kan ha hvitt bandolær mens mannlige kan ha hvitt armbind. I tillegg til selve begravelsen var det og naturlig med et minnemøte. Verken begravelsen eller minnemøte beskrives lengre som en mulighet til å forkynne ordet til frelse og omvendelse. Minnemøte bør allikevel innholdet minneord om avdøde, og talen «bør knyttes til seier, død, evigheten eller lignende». Det at Frelsesarmeens begravelser ikke skal fremstå som noe annerledes ser en tydelig i seremonien fra 2005. Her anbefales en å tilpasse seg stedes skikk. Det legges opp til samspill med kirkens organist i forhold til bruk av sanger da en vanligvis bruker stedets kapell. Frelsesarmeens korpsbygg blir et alternativ lokal en kan bruke hvis ønskelig.

Begravelsesseremoniene fra 1981 og senere, viser en tilpasset seremoni for de som ikke er salvasjonister.³⁴⁹ Den fremstår da også som et tilbud for de som ikke er tilknyttet Frelsesarmeen som soldater, som for eksempel tilhørige, medlemmer via en gruppe eller en uformell tilknytning. Hallelujabegravelser og «vekkelsesmøte» ved graven er faset ut rundt armebegravelser. Begravelsens mål er nå å ta et verdig farvel med den avdøde som kan være til trøst og styrke for de etterlatte. Den kristne tro og håp kommer fremdeles til uttrykk nå den

³⁴⁶ (Frelsesarmeen - autorisert av generalen, 1950, s. 348f)

³⁴⁷ «Da det har behaget den allmektige Gud å forfremme vår kjære kammerat fra hans/hennes plass her i livet til den evige herlighet, overlater vi hans/hennes legeme til graven i det sikre håp at vi skal møtes igjen.» (Frelsesarmeen, 1981, s. 20) Begrevelsesritualet er og med i beskrivelsen av begravelse i «Covenant Service» (The Salvation Army - By The General, 1906, s. 33)

³⁴⁸ Flagget senkes tre ganger over kisten. Dette er eneste anledning Frelsesarmeens flagg skal senkes. Det skal heller ikke fires på halv stang.

³⁴⁹ «Vår kjære(navn) har gått fra sin plass her i livet. Vi overgir han/hennes legeme til graven i vissheten om oppstandelsen og Guds evige nåde og visdom» (Frelsesarmeen, 2005, s. 28)

avdøde er «forfremmet til herligheten».³⁵⁰

4.3.5 Innsettelse av korpsledere

En av de nyere seremoniene i Frelsesarmeen er innsettelse av korpsledere og ble tatt med i 2005 utgaven. Seremonien sees på som en markering av ny leder ved korpset eller nærmiljøkirken, og er en forbønnshandling. Det bemerkes også at seremonien er «en anledning til å understreke overfor korpsets medlemmer hva som er korpslederens funksjon.»³⁵¹ En tar da høyde for at nye medlemmer ikke er kjent med korpslederens funksjonen, eller at funksjonen har endret seg med årene og en trenger å minnes om hva den er og ikke hva den var.³⁵²

Ferdigutdannede kadetter ble utnevnt til offiserer, eller på engelsk «commissioning». Fra 1978 innførtes ordinasjon i denne innvielsen og utnevnelsen. På engelsk heter det: «ordained as a minister of the gospel of our Lord and Saviour Jesus Christ» og «commission you as an officer of The Salvation Army». Bakgrunnen for at en først etter hundre år som «The Salvation Army» innførte ordinasjon for sine offiserer, var å tilpasse seg det økumeniske landskapet Frelsesarmeen da var en del av og at ordinasjon da ville være et tydelig tegn på offiserens rolle og funksjon det økumeniske landskapet. Denne innføring falt i ulikt jordsmonn rundt om i frelsesarme-verdenen. Dette da det i lys av det allmenne presteskapet har vært funksjonen som har vært skillett mellom soldat og offiser.³⁵³ Dette ble drøftet på Frelsesarmeens internasjonale lederkonferansen i 1988 og en kommisjon anbefalte i etterkant å fortsette med ordinasjon. Dette bekreftes i brev fra general Eva Burrows i 1992. Senere, i 2002 ble ordlyden endret, slik at det i seremonien står: «Idet jeg tar imot ditt løfte og erkjenner at Gud har kalt, ordinert og istandsatt deg til å være en tjener for Kristus og hans evangelium, utnevner jeg deg til offiser i Frelsesarmeen.»³⁵⁴ Det har da vært en utvikling i hvordan en har forstått ordinasjon i Frelsesarmeen.³⁵⁵

³⁵⁰ Ibid. ss. 24-29

³⁵¹ Ibid. ss. 42-44

³⁵² Korpslederens funksjon gjennom Frelsesarmeens historie er til enhver tid beskrevet i «Ordrer og regler for Frelsesoffiserer.»

³⁵³ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, ss. 93-108)

³⁵⁴ Om ordinasjon se (Frelsesarmeens internasjonale lærenemd, u.å, ss. 65-78) Boken er en oversettelse av den engelske utgaven fra 2002. En revidert engelsk utgave kom i 2008.

³⁵⁵ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, ss. 91-104)

Frelsesarmeens internasjonale lærenemnd drøfter i boken «Sammen i tjeneste» forskjellen mellom utsendelse og ordinasjon, og hvordan Frelsesarmeens lære om det allmenne presteskap spiller inn.³⁵⁶ Utsendelse/beordring peker på en armé med en pågående misjon til verden, mens uttrykket ordinasjon mer spiller på en organisert kirkelig» struktur.³⁵⁷ Under selve seremonien for utnevning og ordinasjon av offiserer understrekes det at en ikke skal legge hånden på den som ordineres og utnevnes. «The officiating officer should not seek to lay hands upon the cadets during the moment of commissioning and ordination.». Dette da seremonien ikke skal forstås som det ligger noen ekklesial autoritet bak eller noen apostolisk suksesjon. Det åndelige lederskapet som offisersskapet innebærer skal derfor ikke forstås i lys av fysiske handlinger.³⁵⁸

«No impression should be given that the ‘laying on of hands’ by any person is essential or required in order to grant ecclesial authority or ordained status upon a person. Officers receive the same grace, not special or additional grace, as a soldier or local officer and we do not ‘lay hands’ on making a person a soldier or local officer.». ³⁵⁹

I seremonien for innsettelse av korpsleder sies det at håndspåleggelse ved forbønn «kan benyttes hvis det føles riktig.»³⁶⁰ Innsettelsen av ny korpsleder fremstår da med en mer ekklesial autoritetshandling enn hva ordinasjonen og utnevningen gjør hvor det står:³⁶¹

«Som leder for Korps, er din funksjon å være åndelig leder og hyrde. Det betyr du har hovedansvaret for

- Forkynnelsen av Guds ord
- Sjelevinnerarbeid
- Åndelig veiledning og sjelesorg
- Undervisning i Frelsesarmeens lære og prinsipper»

³⁵⁶ (Frelsesarmeens internasjonale lærenemnd, u.å)

³⁵⁷ Ibid. s. 67

³⁵⁸ «Chapter 10 – Ceremony for the Commissioning and Ordination of Persons about to become Officers of The Salvation Army; Section 4 The commissioning and ordination ceremony» i (The Salvation Army, 2020) Ikke publisert dokument.

³⁵⁹ (The Salvation Army, 2020)

³⁶⁰ (Frelsesarmeen, 2014, s. 43)

³⁶¹ Ibid. s. 42

4.4 «Du kjenner dem på luene» eller «Du kjente dem på luen».

«Du kjenner dem på luene, de bærer uniform» sang Odd Nordstoga i «Kjærlighet er eneste våpen» som var en tekst til Frelsesarmeen av Herbjørg Wassmo.

At den Kristne misjon valgte å uniformere seg da den ble en hær kan virke naturlig. Elija Cadman tok til orde for «a suit of clothes that would let everyone know I meant war to the teeth and salvation for the world!». ³⁶² I november 1878 kunngjorde Catherine Booth at en hadde bestemt å innføre en uniform for å toppe den militære taktikken som hadde gitt dem en ånd av håp og aggresjon til oppdraget. ³⁶³ I begynnelsen var uniformering valgfritt, men uniformen ble tidlig et felles enhets og identitetstegn for frelssesoldatene og Frelsesarmeens oppdrag, og kvinnenens uniform med bonett var mote i 1880. ³⁶⁴ Krigsmetaforen og kampen ble synliggjort gjennom uniformen, samtidig som det skapte felles identitet og tilhørighet. Den var og et antrekk hvor både fattig og rik var lik. I ordre og regler for soldater fra 1894 ser en at uniformen er noe som det forventes at frelssesoldatene skal brukes, og uniformens fordeler er mange. «Hele» fjorten punkter angir gode grunner for å bruke uniform. ³⁶⁵

I dag er «luene» nesten helt borte. De fleste soldatene som kommer til Frelsesarmeens gudstjenester og møter har ikke «lue» eller hatt på seg. Mange soldatene velger helle ikke å bruke uniform. Et profilplagg med et Frelsesarme skjold har for mange soldater overtatt for uniformen, også blant offiserer.

En kan argumentere ut ifra en forståelse at en uniform er en ensartet og lik bekledning for en offentlig eller privat virksomhet, eller likt antrekk som skal vise en tilhører en gruppe. ³⁶⁶ Samtidig har uniformen vært viktig redskap for identitetsbyggingen og betydning for tilhørigheten og fellesskapets oppdrag, selv om en ut ifra Frelsesarmeens teologi vil hevde at salvasjonist identiteten er av åndelig karakter og ikke avhengig av noe ytre. Uniformen kan både bygge felles identitet, men med ulike medlemsformer kan også lage et synlig skille mellom de som kan bruke den og de som av ulike årsaker ikke ønsker eller kan bli soldater og derfor ikke kan bruke uniform. Også Railton argumentert i sin tid at uniformen kunne lage et hinder mellom salvasjonistene og folket da den ble innført. Men med uniformen synliggjorde

³⁶² Cadman gjengitt i (Sandall, The History of The Salvation Army. Voume II 1878-1886, 1950, s. 42)

³⁶³ Ibid. ss. 42-48

³⁶⁴ (Green R. J., William Booth: Founder of The Salvation Army, 2005, s. 131)

³⁶⁵ (Frelsesarmeen af Generalen, 1894, s. 65f)

³⁶⁶ <https://snl.no/uniform> (04.03.2021)

soldatene at de kjempet for Gud i Frelsesarmeen og fremstod som offisielle representanter for Frelsesarmeen. Selv om det er mangfold av uniformer i de over 130 land Frelsesarmeen arbeider i vil distinksjonene vise at de tilhører Frelsesarmeen.

Når bruken av uniform avtar har en også tonet ned uniformen som et redskap som en identitetsfaktor. Soldatene fremstår som møtebesøkenede og deltakere som i andre kirkesamfunn. Samtidig som en større gruppe bruker profiltøy som både soldater, tilhørige, medlemmer av ulike grupper eller sivilt ansatte, vil en større gruppe være med å synliggjøre sin tilknytning til Frelsesarmeen.

5. Erfaringer

5.1. Er Frelsesarmeen en kirke?

Spørsmålet om Frelsesarmeen er en kirke kan i dag fremstå som et meningsløst spørsmål. Når en derimot ser på Frelsesarmeens historie, så vil en se det er grunnlag for å stille spørsmålet. Med sitt språkbruk og valg av metaforer fremstiller Frelsesarmeen seg som en hær, og velger å definere seg med et annet begrepsapparat enn det en normalt vil finne i en kirke. Videre har også det sosiale arbeidet vært en viktig del av Frelsesarmeens profil og den offentlige anerkjennelsen. Når Libretto forlag lager sin bokserie «Organisasjonene som hjelper verden», så finner du bøker om FN, Amnesty, Røde Kors, Verdens Naturfond og Greenpeace i samme serie. Frelsesarmeen omtales da som «en av verdens største kristne hjelpeorganisasjoner.»³⁶⁷ Når Frelsesarmeens korps i Kongsvinger søkte om å få sette opp et kors på sitt nye bygg, fikk de avslag da kors var et religiøst symbol som skulle være «forbeholdt de bygningene som er mer typiske for religionsutøvelse» og at det derfor ikke representerte bruken av bygget.³⁶⁸ Frelsesarmeen erkjenner at selv en er kjent med dens sosial arbeid og det evangeliske engasjementet, er det mange som er uvitende om Frelsesarmeens forsamlingsliv.³⁶⁹

Når Shaw Clifton stiller spørsmålet: «Er Frelsesarmeen en kirke?»,³⁷⁰ kan det virke påfallende at han som stilte spørsmålet noen år senere ble valgt general. For Clifton var det mer enn et retorisk spørsmål. Erfaringen hans var at alle har ikke vært fortrolige med å forstå Frelsesarmeen som en kirke, dette på tross av at Armeen og det lokale korps fungerte som en som en kirke for salvasjonisten. I Australia ble Frelsesarmeen registrert som en kirke alt i 1884. En bør anta at William Booth var godt informert om det. I 1892 var offiserer i Canada godkjent som vigsler, og i New Zealand og USA hadde Frelsesarmeen kapellaner i forsvaret fra 1913 og 1917.³⁷¹ Dette viser en anerkjennelse av Armeen som kirkesamfunn eller denominasjon på lik linje med andre kirkesamfunn og denominasjoner. Når en ser ulike uttalelser fra sentrale personer fra Frelsesarmeens begynnelse av, så er det ikke underlig at det har oppstått en usikkerhet i forhold til egen kirkeidentitet. Frelsesarmeens internasjonale erklæring sier nødvendigvis ikke at Frelsesarmeen er en kirke, bare at den tilhører den

³⁶⁷ (Agger, 1997)

³⁶⁸ Glåmdølen, Torsdag 14. januar 2021

³⁶⁹ (Frelsesarmeen, 2013, s. 295)

³⁷⁰ (Clifton, 1999)

³⁷¹ Jf. (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, s. 59)

universelle kristne kirke.³⁷²

Når en for eksempel ser sitatet fra Scott Railton opp mot Bramwell Booth, kan en underes om deres engasjement hadde vært samme sted:

«Vi er en Arme av Kristi soldater som ikke søker kirkestatus. Som om den var en pest, unngår vi enhver spire til å bli et kirkesamfunn for alltid å kunne nå stadig flere av dem som befinner seg utenfor enhver kirkegrense.»³⁷³

«Om denne store Kirken som tilhører den levende Gud, hevder vi, og har alltid hevdet, at vi i Frelsesarmeen er en integrert del – en levende gren på det sanne vintreet, en gren som bærer frukt»³⁷⁴

En kan forstå undringen over hva denne «merkelig fremtoning» er, selv om en kan forklare utsagnene at Scott Railton snakket om den institusjonelle kirke og Booth om den usynlig kirke.

Historisk har ikke Frelsesarmeen vært opptatt av å sette ord på eller gi en teologisk fremstilling av sin lære. Fokuset har vært på oppdraget, og det å utarbeide en systematisk teologi som sier noe om hva en er og hvorfor, var høyst sekundært. Uttalelsen til general Clarence Wiseman (1907 – 1985) i artikkelen «Are we a Church?» gir tydelig uttrykk for at det å ha en systematisk teologisk fremstilling og forståelse av Frelsesarmeen ikke var prioritert.³⁷⁵ Det viktigste var ikke «å være kirke», men «å gjøre kirke».

«never developed a theology of the Church.... We have been too busy doing the Lord's work to take time to think seriously about our precise position in His «Body»... som day someone will tackle the task.»³⁷⁶

Frelsesarmeen var derimot tidlig ute med å utarbeide «ordrer og regler», og var mer opptatt av å bygge en organisasjonsstruktur enn å gi en teologisk begrunnelse for sin alternative kirkelig funksjon. Videre har en gitt Frelsesarmeen et guddommelig mandat, da en har sagt at den er

³⁷² (Clifton, 1999, s. 10ff)

³⁷³ George Scott Railton (1887) *Hethen England, The Salvation Army*. Oversatt og gjengitt i (Frelsesarmeen, 2013, s. 295)

³⁷⁴ Bramwell Booth (1926) *Echoes and Memorie*. London: Hodder & Stoughton. Oversatt og gjengitt i (Frelsesarmeen, 2013, s. 295)

³⁷⁵ Clarence Wiseman, general fra 1974–1977

³⁷⁶ (Taylor D. W., 2014)

oppreist av Gud med en åndelig autoritet når den er fylt av Den hellige ånd.³⁷⁷ Ønsket om å være et motstykke og noe radikalt annet synes å ha hatt størst fokus. Praktiske og pragmatiske valg og vurderingen når det gjelder å utføre sitt mål «sjelers frelse» enn teologiske redegjørelser og begrunnelser. Samtidig ser en at det også har vokst frem et behov for å sette ord på det en er og hvordan en forstår seg selv i det økumeniske landskapet. Det spørres om en omsider fikk bedre tid eller om det ble et større behov for å sette ord på egne erfaringer og selvforståelse. Ikke minst da Frelsesarmeen har gjort noen valg som gjør at en fremstår på en annen måte enn andre kirkesamfunn. Året John Larson ble general uttalte han på Internasjonalt teologisk symposium i Canada: «we are in a period of transition toward a fuller understanding of ourselves as a church – and theological concerns lies at the very heart of this process.»³⁷⁸ Han så tiden var inne for å sette ord på erfaringene rundt Frelsesarmeens forståelse og egenart med å gå fra en bevegelse til være kirke.³⁷⁹

Frelsesarmeen sier at «Salvasjonister vil fortsatt være komfortable med å være kjent som «armeen, en «misjon, en «bevegelse» og innenfor spesielle formål også en «Veldedighetsorganisasjon», og at beskrivelsene kan brukes ved siden av «kirke».³⁸⁰ En pragmatisk tilnærming, men utfordringen er om begrepene forstås i lys av kirkelig virksomhet eller om det blir «i stedet for kirke» og ikke «ved siden av kirke». Ord som «armeen», «en misjon», «bevegelse», «veldedighetsorganisasjon» vil være ord som beskriver mangfold og egenskaper ved Frelsesarmeen som kirke. Ordene er da ikke erstatninger for kirke, men en beskrivelser som kan brukes ved siden av kirken. Utfordringen med slike beskrivelser av mangfoldet er om de fungerer som det eller forstås konkret. Det er forskjell på om Frelsesarmeen blir oppfattet som en veldedighetsorganisasjon enn om Frelsesarmeen som kirke også fungerer som en veldedighetsorganisasjon.

At Frelsesarmeens egenforståelse er at den er kirkesamfunn på lik linje med andre kirkesamfunn innen den «ene allmenne kirke» eller den «universelle kirken», bør forstås ut ifra dens historiske kall. Oppdraget Booth fikk, som en del av Guds folk, var å forkynne ordet om «Guds rike» i all sin fylde ut til alle mennesker. Som Catherine minnet William om, så

³⁷⁷ Robert Street skrev teksten “A God-raised and Spirit-filled Army” til den internasjonale visjonen “One Army, one mission, one message” general Linda Bond lanserte i 2011. “ONE ARMY: We see a God-raised, Spirit-filled Army for the 21st century - convinced of our calling, moving forward together” <https://www.sarmy.org.au/en/resources/articles/news/one-army-one-mission-one-message/> (17.04.2021)

³⁷⁸ Larsson sitert i (Taylor D. W., 2014) General fra 2002-2006

³⁷⁹ (Read, 2013, s. 120f)

³⁸⁰ (Frelsesarmeen, 2013, s. 297)

måtte han se sitt liv og sin oppgave i lys av sin plikt til Gud og hans kirke. En må da se Frelsesarmeen i lys av de strukturer og praksiser som den har tilegnet seg, for å utruste sine medlemmer for dette store oppdraget:

«Vi tror ikke at Frelsesarmeens historie, struktur, fremgangsmåter og lære gir anledning til å bli oppfattet som noe annet enn et tydelig kristent kirkesamfunn med en oppgave å oppfylle og et kall å utøve for Gud. På samme måte kan ikke et lokalt korps bli forstått riktig uten primært å bli sett på som en menighet som møtes jevnlig, av nåde og i Kristi navn, for tilbedelse, fellesskap og tjeneste.»³⁸¹

Erfaringen er at det lokale korpset fungerer som en kirke, og har kirkens oppdrag. Spørsmålet er om Frelsesarmeen fullt ut fungerer som en kirke for alle sine soldater og tilhørige er noe annet. Når salvasjonister velger å døpe sine barn sier det noe om både tradisjon og et annet dåpssyn. Det samme når salvasjonister også velger voksendåp. Videre ser en også at prester i Dnk forretter begravelser til salvasjonister. Frelsesarmeen stiller gjerne opp sammen med dem, med æresvakter og flagg, men seremonien ledes da av noen andre. Frelsesarmeen legger ingen føringer i forhold til hvilke valg dens medlemmer gjør rundt slike spørsmål. Det er et valg den enkelte står fritt til å ta. Dette kan også være en måte å vise at en «er en del av», og ikke bare anerkjenner, men og trenger andre kirkesamfunn. Samtidig når slike livsriteseremonier som vi har sett på velges utført av prest eller pastor i et annet kirkesamfunn, synes det som Frelsesarmeen fungerer mer som organisasjon enn kirke for noen av sine medlemmer.

5.2. Å starte noe nytt, erfaringer knyttet til etableringen av Frelsesarmeen.

Opprettelsen av Frelsesarmeen må sees på som en kritikk av de etablerte kirkene. Både i forhold til at de ikke tok imot de nyomvendte, og at de ikke tok innover seg den åndelige og sosiale nøden som var i samfunnet. Det var erfaringene ut ifra arbeidet og praksisen som førte til etableringen, organiseringen og videreutviklingen av Frelsesarmeen. Da en oppdaget at de nyomvendte ikke gikk til de etablerte kirkene og fant seg til rette der, og at de heller kunne være en resurs i arbeidet for andres frelse, ble en organisering av dette en naturlig konsekvens. Selv om Booth etter hvert fremstår som en sosial reformator, hadde han fremdeles med seg den samme tro og forståelse som gjorde at han som ungdom begynte med gateevangelisering

³⁸¹ Ibid. s. 346

og ble pastor.

Erfaringene var enkelt forklart. «Evangeliet forkynnes for fattige».³⁸² Mennesker ble frelst og vitnet om sin frelser og det nye liv i Kristus. Erfaringen hadde både en indre åndelig dimensjon og en ytre sosial dimensjon. Eller trefoldig som det vil være like naturlig i en Frelsesarme kontekst å si da frelse forstås som en helhetlig erfaring.

«Ingen sider ved vår praksis eller aktiviteter kan skilles fra kjensgjerningen at frelse er både et løfte og en mulighet for alle mennesker. Vår lære minner om at frelsen er holistisk: det vil si at Den hellige ånds virke berører alle områder av våre liv og personlighet. Det inkludere vår fysiske, følelsesmessig og åndelige trivsel, våre relasjoner med våre familier og til verden rundt oss.»³⁸³

Erfaringene fra Frelsesarmeens første dager har og en parallell til erfaringene de første kristne gjorde da «da tallet på disipler stadig steg» og «Guds ord nådde stadig flere, og tallet på disipler i Jerusalem økte sterkt.»³⁸⁴ Erfaringene var synlige og en kunne bruke tilsvarende svar Jesus gav til døperen Johannes sine disipler da de stilte spørsmålet om Jesus var den som skulle komme. Svaret var at de skulle fortelle hva de hørte og så. At Guds riket var kommet nær. De så det. De erfarte det.

Erfaringene var enkelt forklart. Mennesker ble frelst og de tok del i oppdraget å formidle evangeliet videre. Ord som gjerne var i form av sang, personlige vitnesbyrd, forkynnelse og i handling, kommer til uttrykk gjennom «skurebøttas og feiekostens evangelium» som Dagbladet kalte innføringen av slumsøstrenes arbeid i 1891.³⁸⁵ Frelse gis ved tro og Den hellige ånd, samtidig som Frelsesarmeen fremhever viktigheten av den personlige erfaringen. Frelse, gjennom anger, tro og gjenfødelse, er en sannhet en kan erfare ved Den hellige ånd.³⁸⁶

³⁸² Bibelen, Luk. 7,22b, 2011

³⁸³ (Frelsesarmeen, 2013, s. 187)

³⁸⁴ Bibelen, Apgj.6,1.7, 2011

³⁸⁵ «Fra det mørke Kristiania» artikkel i Dagbladet lørdag 21. februar 1891. Dette ble og gjengitt for norske untvandrere i «Fergus Falls ugeblad» 1 april 1891. Sitatet er og brukt av Frelsesarmeen og gjengitt i (Tandberg & Raubakken, Hæren Gud ga våpen, 1963, s. 61f)

³⁸⁶ Frelsesarmeens troslære beskriver frelsesprosessen – Anger, tro og gjenfødelse – gjennom A. Omvendelse B. Tro. C. Gjenfødelse. D. Den hellige ånds gjerning (Frelsesarmeen, 2013, ss. 171-176)

5.3. Erfaringsgrunnlag for nye praksiser. (Den pneumatologisk forståelsen)

Den pneumatologiske forståelsen - læren om Den hellige ånd - har vært viktig for Frelsesarmeen når lære og praksiser har blitt formet. Ånden både skaper fellesskap og frigjør nytt liv. Den inspirerer til kjærlighet, overgivelse og tjeneste, og utruste de troende med gaver og gjør en i stand til å bære frukt.³⁸⁷ Det pneumatologiske hvor «ånden blåser dit den vil» og Frelsesarmeens behov for ordre og regler, kan fremstå som en utfordring å få til å gå i tospann.³⁸⁸ En kan se på William Booth som både modig når han på sin måte «leker med ilden» når Frelsesarmeen tar sitt motto «Blod og ild» og balanserer den åndelige kraften med åndelig disiplin.³⁸⁹

Rightmire mener at det var pneumatologiske prioriteringer som gjorde at Booth forlot praksisen med sakramenter i 1883. Samtidig er han spørrende til den utvikling Frelsesarmeen har hatt i forhold til sin helliggjørelses lære hvor en har gått fra den øyeblikkelige hendelsen og erfaringen av Guds nåde, til helliggjørelse som en vekst og prosess. Derfor mener han at Booths sakramentale teologi har blitt uklar. Han viser da til det som gjerne omtales som skille mellom Brengle og Coutts,³⁹⁰ som Hill omtaler i paulinsk retorikk «I am of Brengle» og «I am of Coutts».³⁹¹

Læren om helliggjørelse har vært grunnleggende for Frelsesarmeen fra begynnelsen av.³⁹² I 1885 hadde Booth en serie i «The War Cry» om åndens gaver. Han fremhevd viktigheten av dem da en ved disse kunne utføre ting som overgikk egne evner, og oppfordret derfor å søke dem. I artikler forsetter han å inkludere naturlige gaver, før han avsluttet med «den største gaven», kjærligheten.³⁹³ Åndens gaver er åndelig og praktiske, og det åndelige og jordnære knyttes sammen.

For Bramwell Booth var hellighetslæren nærmest grunnlaget for Frelsesarmeens eksistens. Samtidig erkjente han at det er der Frelsesarmeen kan oppleves som kontroversielt. «I intet afsnit af sin lære har Frelsesarmeen mødt mere modsigelser ende i det, der omhandler

³⁸⁷ (Frelsesarmeen, 2013, s. 175)

³⁸⁸ Jf. Bibelen, Joh. 3,8, 2011

³⁸⁹ Jf. (Jones, 2015, s. ix)

³⁹⁰ Rightmire (Rightmire R. D., 2016, ss. 251-263) viser til endringene fra Samuel Brengle (1860-1936) til Frederick Coutts (1899-1986).

³⁹¹ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, ss. 211.)

³⁹² (Yuill, 1988, s. ix)

³⁹³ Om Booths brev i The War Cry, se (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, s. 216f)

«Hellighed indfor Herren.»³⁹⁴ Den nevnte hellighetskrisen og forståelsen av at en ikke lengre kunne synde, var en ytterlighet som Frelsesarmeen tok avstand fra. Som hellighetsbevegelse har Frelsesarmeen hatt sine spenningsforhold mellom det pentakostale og den praktiske forståelsen av hellighet. Brengle på sin side avviste for eksempel ikke tungetale, men var tydelig at det var «kjærligheten» som var det avgjørende. Under sitt besøk i Norge i 1907 gir han uttrykk for hva han observerte under møte i Oslo hvor spørsmål og praksis rundt tungetale var en utfordring:

«En lot til å tale et språk. Han talte så naturlig ... Andre var ikke så naturlige. ... de syntes være i en slags transetilstand. Det lyser ingen glede i deres ansikt. Jeg antar det er en slags hypnotisk tilstand forårsaket av sterk sinnsbevegelse og selvsuggesjon. Jeg kan ikke føle Åndens tilstedeværelse i det. Dette bør unngås: 1. Fordi det slett ikke er gagnlig for kristendommen. ... 2. Fordi det er meget farlig for offerets mentale og fysiske og kanskje åndelige sunnhet.»³⁹⁵

På samme måte som Wesley, hevdet Brengle at den ekte sanne helligheten innebar sosial hellighet. «Jesu religion er sosial. Den er inkluderende, ikke ekskluderende.»³⁹⁶ Samme erkjennelse kom William Booth til med «salvation for both worlds», frelsesforståelsen var ikke bare personlig, den var og sosial.³⁹⁷ Frelsesarmeen syn er at Ånden helliggjør og lar en erfare et nytt liv i Kristus. Hellighetslivet er et sakramentalt liv, det skal gjenspeile Jesus og være et tegn på Guds nåde.³⁹⁸ Den pneumatologiske forståelsen har ført til en praktisk og sosial forståelse av åndelig liv og ikke en utelukkende spirituell forståelse. Samtidig har Frelsesarmeen vektlagt åndens frihet til å gjøre sine egne pragmatiske valg når budskap og oppdraget skal utføres. William Booths budskap var et budskap for denne verden og den kommende verden, som gjør at det jordnære og det åndelig samles. Det har nok vært en større åpenhet for det karismatiske i de nordiske landene enn i den internasjonale Frelsesarmeen. Hill viser til hvordan Wilfred Kitchen mistet respekt og innflytelse som leder i Sverige da han stanset en offiser som hadde et budskap i tunger i et møte.³⁹⁹ Flere norske offiserer skal ha reagert når stabssjefens tillegg til troslæreboka «The Salvationists and Speaking in Tongues» ble sendt ut i 1980 om at tungetale ikke skulle skje i Frelsesarmeens møter. I 1983 kom et nytt

³⁹⁴ Bramwell Booth forord i (Brengle, 1901)

³⁹⁵ (Hall, 1940, s. 154)

³⁹⁶ Jf. (Rightmire R. , 2003, s. 147)

³⁹⁷ (Green R. J., War on Two Fronts. William Booths Theology of Redemption, 2017)

³⁹⁸ (Frelsesarmeen, 2013, ss. 219-251)

³⁹⁹ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, s. 219)

skriv som fremdeles sa at tungetale ikke skulle skje i armeens møter, men det anerkjente den betydning slike gaver kan ha for salvasjonister – «The Army rejoices in the knowledge that the Lord is pleased to bestow gifts and graces on its members, and all Salvationists should be encouraged to use their gifts effective else, with sensitivity, wisdom and, above all else, with Christian love.».⁴⁰⁰

Nye praksiser tilsier åpenhet for endringer, samtidig som det kan være et tegn på at noe ikke lenger fungerer eller nye behov melder seg. «Ordrer og regler» har vært et redskap for å avgrense eller kontrollere ildens retning. Spørsmålet om Frelsesarmeens praksis rundt sakramenter synes å være et eksempel på det. Selv om Booth var åpen for at avgjørelsen i 1883 kunne gjøres om, synes det som at de som ønsker en gjeninnføring ikke når frem. En endring av en praksis som har vart over 130 år kan tolkes som at det var feil avgjørelse. Phil Needham er en av de som stiller spørsmålet om tiden ikke er inne til å gjeninnføre sakramentene i Frelsesarmeen.⁴⁰¹ Når Frelsesarmeen vil fungere som en «community church» eller Nærmiljøkirke, bør en også tilby sakramenter slik som andre kirker. På den måten kan Frelsesarmeen være et likeverdig alternativ til andre kirker og tilby dåp og nattverd for de som ønsker det. Selv finner Needham velsignelser, fordeler og utfordringer når han tar del i nattverds fellesskapet i andre kirker. Gradvis har han derfor kommet til den konklusjonen at Frelsesarmeen bør reintrodusere sakramentene som et medium for nåde, velsignelse og til misjonale utfordringer. I tillegg vil det være et visuelt uttrykk for den økumeniske enhet med aktiv tilhørighet og deltakelse i Krist kropp.⁴⁰²

Når Needham gjør sine refleksjoner rundt Frelsesarmeen s skepsis til ritualer og det hinder de kan være for åndelig liv, viser han til to utfordringer. Det ene er at Frelsesarmeen har ritualer som kan være som et sakrament slik som andre tenker på dåp som et sakrament. Det andre er manglende bevissthet i forhold til hva Frelsesarmeen har erstattet de historiske kristne praksisene med og dermed avviste verdien av hva kristne har oppdaget i løpet av nærmere totusen år med opplevelser og teologisk refleksjon.⁴⁰³ Needham stiller ikke spørsmål om Frelsesarmeens lære. Den mener han en bør være så trygg på at en ikke trenger å bruke tid og krefter til å forsvare den med. Det han stiller spørsmål ved er om Frelsesarmeens

⁴⁰⁰ Ibid. s. 225f

⁴⁰¹ (Needham P. , 2016)

⁴⁰² Frelsesoffiser Andy Miller III til orde for det samme (Miller III, 2018)

⁴⁰³ Needham i samtale med Kyle Smith med reutgivelsen av Community in Mission. <https://frontierpress.org/wp-content/uploads/2016/09/CommunityInMission.pdf> (20.03.2021)

sakramentale praksis er egnet hvis Frelsesarmeen ønsker å være å være kirke og nærmiljøkirke for alle som sokner til Frelsesarmeens lokale korps.

6. Teologi: Utviklingen av en salvasjonistisk ekklesiologi.

6.1. Frelsesarmeens troslære og veien til en ekklesiologi

I 1998 kom Frelsesarmeens troslærebok «Salvation Story».⁴⁰⁴ Med den fikk Frelsesarmeen for første gang en offisiell redegjørelse og lære om salvasjonistisk ekklesiologi. Earl Robinson omtaler året som et vendepunkt, som et «før og etter».⁴⁰⁵ Ifølge Robinson hadde arbeidsgruppen fått mandat som tilsa de kunne endre uttalelser og legge til nye. Dette ble senere trukket tilbake og rekkefølgen på trosartiklene skulle ikke endres. Kapitelet om «Guds folk: Læren om den kristne kirke» kom derimot inn som kapitel 10 mellom behandlingen av trosartikkel 9 og 10 i kapitel 9 og trosartikkel 11 i kapitel 11. Læren om «Guds folk» ble da flettet inn mellom trosartiklene, og ikke som tillegg som de oldkirkelige bekjennelsene.

Troslæreboken av 1969 hadde riktig nok et avsnitt om kirken eller menigheten, men da som et punkt under pneumatologien under overskriften «Den Hellige Ånd kalte sammen det fellesskapet av troende som i NT er kjent som menigheten.» Her oversettes «ekklêsia» som menighet og brukes om det kristustroende fellesskapet. Menighet er «det folket som Gud har kalt til å være ett i Kristus, et samfunn som omfatter alle Jesu disipler, uansett nasjon og rase.» Videre understrekes det at menigheten eller Guds folk må «ses i lys av Guds åpenbarte vilje og ikke bedømmes etter de forskjellige formene det har til forskjellige tider i historien.»⁴⁰⁶ Menigheten forstås som Guds evige plan, som «i tidens fylde» skal «sammenfatte alt i Kristus.»⁴⁰⁷ I lys av NT viser en til menigheten som: Jesu flokk; Kristi legeme; Guds tempel; de som tilhører Jesu Kristi rike og Kristi brud.⁴⁰⁸ Menigheten, det troende fellesskapet eller kirken om en vil, forstås da i lys av Bibelens ord om Guds frelsesplan og løfter. Når menigheten eller kirken forstås som det folk som skal vær ett i Kristus, knyttes Frelsesarmeens hellighetslære til ekklesiologien. Hellighet er «Kristus-likhet» og hellighet er umulig uten «Kristus i eder».⁴⁰⁹ Det kristne samfunnet, eller kirken handler da om mennesker som er i Kristus og som lever i Kristus. Åndens kall og utrustning til tjeneste gjelder både «troende mennesker» og det kristne fellesskapet.⁴¹⁰ Dermed sies det at

⁴⁰⁴ Norske oversettelse fikk navnet «Ordet om frelse» (Frelsesarmeen, 1999)

⁴⁰⁵ (Robinson, *Salvationist Ecclesiology: Past, Present and the Way Forward*, 2006) Robinson var Doctor of Ministry fra Fuller Theological Seminary og leder for Frelsesarmeen internasjonale troslæreråd som utarbeidet «Ordet om frelse».

⁴⁰⁶ (Frelsesarmeen, 1975, ss. 76-86)

⁴⁰⁷ Jf. Bibelen, Gal. 4,4; Ef. 1,10, 2011

⁴⁰⁸ (Frelsesarmeen, 1975, s. 83)

⁴⁰⁹ (Coutts F. L., 1964, s. 34f)

⁴¹⁰ (Frelsesarmeen, 1975, s. 84)

trodsdimensjonen er det avgjørende og det som knytter en til menigheten og det troende fellesskapet. Frelsesarmeen har indirekte sagt mer om sin ekklesiologi enn det en har gitt uttrykk fordi det har ligget vevd mellom ulike lag av Frelsesarmeens læresetninger og utleggelser. Dette erkjennes også når læren utdypes og sier at «Kirken er underforstått i Frelsesarmeens læresetninger.»⁴¹¹

Når Frelsesarmeen i «Ordet om frelse» redegjør for læren om den kristne kirke og Guds folk, viser de til Bramwell Booths omtalte uttalelse at Frelsesarmeen alltid har tilhørt den ene store universelle kirke.⁴¹² Tilsvarende utsagn finner en og hos William Booth da han under den internasjonale kongressen i 1904 uttalte: «The Army is part of the living Church of God – a great instrument of war in the world, engaged in deadly conflict with sin and fiends.»⁴¹³ General Clarence Wiseman så det som et tydelig uttrykk for at William Booth anså sin arme som en del av Kristi kropp og den universelle kirke. Som en motbevegelse til kirkene kan en forstå at Booth ikke hadde et ønske eller behov for å utarbeide en kirkelære for Frelsesarmeen. Pragmatikeren Booth var mer opptatt av Frelsesarmeens funksjon og oppdrag. Når Booth derimot redegjør for sine «Mission station» og utarbeidet sine «Ordrer og regler» for Frelsesarmeen, er det tydelig at det ligger en kirkeforståelse i grunn for dette. I talen «The Future of Missions, and the Mission of the Future» tok William Booth til ordet om å reorganisere kirken til et stort misjonsselskap som alle kristne var forpliktet til.⁴¹⁴ Needham ser på dette som et uttrykk for at de tidlige salvasjonistene så på seg som deltakere i universalt oppdrag og at evangeliene forpliktet dem til det. Når Frelsesarmeen ble fremstilt som en sekt, ble det sett på som en resurs for en misjonerende kirke.

Robinson stiller spørsmål ved Frelsesarmeens kirkeforståelse i lys av den wesleyanske arven. Wesley hadde heller ikke noe ønske om å starte en ny kirke, men så på metodismen og sine etterfølgere som et fellesskap innen den anglikanske kirken, og da som et «ecclesiola in ecclesia, a little church within the Church.»⁴¹⁵ Han viser til general Coutts som tenkte at William Booth aldri forlot Metodistkirken, men bare gav opp sin plass blant dem for å fullføre sitt oppdrag på en annen måte.⁴¹⁶ Coutts viste til Catherine Booth om at Frelsesarmeen i sin

⁴¹¹ (Frelsesarmeen, 2013, s. 276) og (Frelsesarmeen, 1999, s. 112)

⁴¹² (Frelsesarmeen, 1999, s. 112)

⁴¹³ Booth gjengitt i (Wiseman, 1986)

⁴¹⁴ Booth gjengitt i (Needham P. , 1987, ss. 58-59)

⁴¹⁵ (Robinson, Salvationist Ecclesiology: Past, Present and the Way Forward, 2006, s. 13)

⁴¹⁶ Coutts var general fra 1963-69

form, struktur og lære aldri var ment å være i opposisjon mot kirke eller stat.⁴¹⁷ Denne nye bevegelsen var ment å være noe annet og hadde derfor ikke behovet for å definere en tilknytning til kirkene. At det ikke var et klart skille, ser en når Booth også etter 1878 brukte tittelen «rewerend», og offiserene kunne og omtales som «clergyman and clergywomen».⁴¹⁸ Det kan virke forvirrende når William og Catherine Booth omtalte Frelsesarmeen og hva den var. Frelsesarmeen var en gruppe som skulle drive felttog for åndelig fornyelse, og en bevegelse som hadde menneskers frelse som mål. De var en denominasjon som gikk ut av metodistkirken og etablerte seg med offiserer som sine prester, soldater som deres medlemmer og lekfolk, korps som deres kirker og forsamlinger, og egen troslære. I tillegg hadde de både dåp og nattverd frem til 1883.⁴¹⁹ Forståelse av egen natur var underordnet forståelsen av oppdraget.

Uttalelser om at Frelsesarmeen er en del av den universelle kirken, kan og sees i lys av at både William og Bramwell så på den universelle kirken som den usynlige kirken. På den måten skilte de mellom den institusjonelle og konfesjonelle kirke, og den usynlige kirke som er Guds folk i Jesus Kristus. I de tidlige utgavene av troslærebøkene, vises det til at frelsen handler om en ny fødsel, at det er et verk som skjer i mennesket ved Den hellige ånd og kun den som er født på ny kan se Guds rike.⁴²⁰ I den pneumatiske forståelsen er det det troen på Helligåndens indre verk som gjør en til Guds barn og Guds folk. Åndens verk og virke bekreftes i den som tror og som eier vissheten og vitnesbyrdet om det. I det indre eller på det åndelig plan var Frelsesarmeen en del av den universelle kirken. I det ytre var den en arme som kjempet for frelse og «full frelse».

Selv om det har tatt noe tid, kan en si at Frelsesarmeens lære om kirken er eksempel på at læren følger og vokser frem av praksiser.

6.2. Frelsesarmeen og opprettelsen av Kirkenes Verdensråd

Siden flere av Frelsesarmeens generaler har tatt opp spørsmålet om Frelsesarmeen er en kirke, tyder det på en usikkerhet i forhold til salvasjonisters spørsmål om sin kirkelige identitet i det

⁴¹⁷ (Coutts F. , 1986)

⁴¹⁸ (Cairins, 2006, s. 49)

⁴¹⁹ Jf. (Green & Raymon, 1999)

⁴²⁰ (Frelsesarmeen, 1900), (The Salvation Army - By the General, 1891) og (The Salvation Army - By the General, 1893)

felleskristelige landskapet.⁴²¹ Når salvasjonister deltar i økumenisk arbeid og deler fellesskap på tvers av konfesjoner og trostradisjoner er det naturlig at slike spørsmål vokser frem. I det økumeniske speiler en seg selv i forhold til andre, og en oppdager både likheter og ulikheter. Når salvasjonister stadig ble minnet om at Frelsesarmeen ikke er kirke eller en denominasjon, er det forståelig om usikkerheten om egen kirkeidentitet oppstod. Ikke minst for de som erfarte Frelsesarmeen som sin kirke.

Da KV ble opprettet i 1948 var dette resultatet av en reise som startet med den økumenisk bevegelse på 1800-tallet og i Edinburgh-konferansen i 1910. Mer enn 100 kirker stemte i 1937-38 for opprettelsen, og etter andre verdenskrig var det 148 medlemskirker som tok del i det første møte. Frelsesarmeen hadde under William Booths ledelse i 1888 avslått en invitasjon til en økumenisk konferanse, men takket ja til å være med om Edinburgh konferansen. Evangeline Booth var general da avgjørelsen om å opprette KV fant sted, og under Albert Orsborns ledelse var Frelsesarmeen en av medlemskirkene da rådet ble opprettet. Mot slutten av perioden som general stilte Orsborn spørsmål om det økumeniske fellesskapet i KV i forkant av andre samling i Everston, 1954.⁴²² Dette gjenspeilte noe av hans skepsis. Det var ikke hans store overbevisning, men råd fra andre ledere som førte til at Frelsesarmeen ble med i KV.⁴²³ Historisk hadde Frelsesarmeen avvist å bli en del av den etablerte kirken. Samtidig sa han at det er en plikt å ha et kultivert fellesskap med alle kristne og alle kirker, selv om andre kirker har vært Frelsesarmeens største motstandere. Noen av dem ville ikke anerkjenne Frelsesarmeens åndelige liv, bare det sosiale og så da på Frelsesarmeen som sosiale velferdsarbeidere. Paradokset Orsborn viser til er at hvordan enkelte kirkesamfunn avviste Frelsesarmeens egen åndelige autoritet for sitt folk, samtidig som Frelsesarmeen ble anerkjent som kirke eller en religiøs denominasjon av regjeringer, og offiserer da kunne være kapellaner under krigen. Han gir så uttrykk for sitt og Frelsesarmeens ofte omtalte syn på hva armeen er:

« That is as far as we wish to go in being known as a church. We are, and wish to remain, a Movement for the revival of religion, a permanent mission to the unconverted, one of the world's great missionary societies; but not an establishment, not a sect, not a church, except that we are a part of the body of Christ called "The Church Militant" and we shall

⁴²¹ Frelsesarmeens deltakelse og representasjon i internasjonale økumeniske fora som her KV, ivaretas av Frelsesarmeen internasjonale hovedkvarter (IHK). Nasjonale råd ivaretas av den nasjonale Frelsesarmeen.

⁴²² (Orsborn, 1986)

⁴²³ (Hill, Saved to Save and Saved to Serve: Perspectives on Salvation Army History, 2017, ss. 369-373)

be there, by His grace, with “The Church Triumphant.”»⁴²⁴

Det som er like interessant er de ni uttalelsene om hva en må og hva en ikke må i forhold til hva han ønsker for Frelsesarmeen og et økumenisk samarbeid. Han mente at en organisk enhet med kirkene ikke ville gjør Frelsesarmeen til et bedre redskap for Gud. Videre akseptere han heller ikke diskusjoner som hadde til hensikt å utfordre Frelsesarmeens sakrament syn eller som ville gjøre endringer på trosartiklene og læren. Han understreket at Frelsesarmeen ikke kan tillate seg å bli involvert i sosiale spørsmål som egentlig er politiske. Orsborn avslutter artikkelen sin med å ønske Guds velsignelse over alle medlemmer av Guds sanne Kirke i verden, uavhengig av hvilken konfesjon de tilhører. Det er da troens folk som er Guds egentlige kirke.

Da KV kalte inn til sin tredje samling i New Dehli i 1961 skrev daværende general Wilfred Kitching til sine offiserer og redegjorde for Frelsesarmeens syn, som etter hans mening alltid hadde vært klart.⁴²⁵ Samtidig tar han opp igjen spørsmål. «Hva er Frelsesarmeen?», «Hva er Frelsesarmeens holdning til kirkene?» og «Hva er kirkenes holdning til Frelsesarmeen?». Kitching minner både om Bramwell Booths ord om at det er en kirke – «the Great Church of the Living God» - som Frelsesarmeen alltid har tilhørt, og William Booths uttalelse at Frelsesarmeens offiserer er likeverdige med prester i Guds kirke. Han viser også til Coutts som skulle etterfølge han i stolen som general, at et Frelsesarme korps, hvor en lovsynger, ber og Guds ord forkynnes; der eies vissheten om at den Gud som har lovet sitt nærvær hvor to eller tre er samlet i hans navn, er tilsted. Gud er da like til stede i Frelsesarmeens korps som en annen kirke.

Kitching poengterer at KV verken er en super-kirke eller verdens-kirke, men et fellesskap hvor medlemsorganisasjonene kan drøft saker og be samme, samtidig som de søker å forstå hverandre særpreg og trostradisjon. Når han i tidligere troslæretradisjon stiller sine spørsmål og gir sine svar om Frelsesarmeens selvforståelse, viser det at det at forståelsen av egen identitet i forhold til kirkene stadig har vært utfordrende når Frelsesarmeen søker fellesskap med andre kirkesamfunn og samtidig ikke vil være en kirke, men en arme. Det bekreftes også i Cliftons bok nesten førti år senere.⁴²⁶

⁴²⁴ (Orsborn, 1986, s. 88f)

⁴²⁵ (Kitchen, 1986) General fra 1954-1963

⁴²⁶ (Clifton, 1999)

Det var den internasjonale Frelsesarmeen som ble med i KV. Advarslene Orsborn signaliserte viste seg å bli en reel utfordring 24 år senere. De sosiale spørsmålene ble politiske da KV i 1978 støttet den Patriotiske front i Rhodesia med \$85.000,- for deres kamp mot rasisme. Dette skulle vise seg å bli en voldelig frigjøringskamp. Løytnantene Diane Thompson og Sharon Swindel ble skutt og drept under angrep på en av Frelsesarmeens skoler og rundt 4600 salvasjonister mistet livet under denne frigjøringskampen. Frelsesarmeen besluttet derfor å trekke seg ut av KV.⁴²⁷ Henry Cariepy viser og til utfordringen med KV som hadde gått fra å være et fellesskap som bekjenner Jesus Kristus som Herre og frelser, og til at det ble et råd som definerte seg som et eukaristisk fellesskap.⁴²⁸ Samme utfordring viser også Rightmire til.⁴²⁹

På tross av dette valgte Frelsesarmeen å knytte seg opp mot KV igjen i 1981. Da med status som observatør. Det er tydelig at Frelsesarmeens tilknytning til KV har hatt betydning for fremdriften av en formell kirkeforståelse i Frelsesarmeen.

6.2.1. Frelsesarmeens svar på «Dåp, nattverd og embete» (Lima-dokumentet)
Alt i 1975 hadde KV godkjent at tidligere arbeid om tro og kirkeordning skulle sendes medlemskirkene. Prosess rundt dette gikk tilbake til «Konferansen for tro og kirkeordning» i Lausanne, 1927, og var da en del av den forutgående prosessen til opprettelsen av KV. «Kommissjonen for tro og kirkeordning» sendte ut dokumentet – «Dåp, nattverd og embete» av 1982 ut til kirkene for å få deres offisielle respons innen utgangen av 1984.⁴³⁰ Teksten ble beskrevet som en «konvergenstekst» som betød at teksten ikke var et dokument en forventet full enighet om, men et dokument kirkene kunne bruke for å nærme seg hverandre inne temaene.

Frelsesarmeens svar på dokumentet synliggjorde både felles tilhørighet og egen selvforståelse og praksiser.⁴³¹ Innledningsvis redegjøres det for det økumenisk fellesskap forutsetningen, at en «allerede er ett i Kristus Jesus». Kirkens kraft ligger i troen på Kristus og er derfor ikke

⁴²⁷ (Cariepy, 2000)

⁴²⁸ Ibid. s. 21

⁴²⁹ (Rightmire R. D., 2016)

⁴³⁰ (Kirkenes Verdensråd, 1983)

⁴³¹ Frelsesarmeens svar: (Thurian, 1987, ss. 231-257); norsk oversettelse (Frelsesarmeen, u.å.). Det senere gitt ut en mer detaljert utgave (The Salvation Army - The General, 1990)

avhengig av ytre handlinger eller sakramenter.

«Den samlende kraft i den kristne kirke har alltid vært og er fortsatt troskap når det gjelder Jesus Kristus og frelsen – forsoningen, anger, rettfærdiggjørelse ved tro, opptakelse i barnekår ved gjenfødselen, utgytelsen av Ånden. Disse sterke lærebegreper er ikke basert på sakramentale handlinger.»⁴³²

Samtidig sies det at prosessen frem til svaret medførte en kritisk gjennomgang av eget teologisk ståsted og tradisjon, selv om prosessen ikke medførte noe endring. Frelsesarmeen satt igjen tilbake med de samme elementene i frelsen: Behovet for gjenfødsel; Kallet til helliggjørelse; Ved tjenestens nåde.

Den pneumatisk eller spiritualistisk forståelse går igjen når en redegjør for dåp og nattverd. «Det er vår mening at Kristi offer ikke kan gjøres «nærværende» i en seremoni, men bare i den troende selv, i hans egen forvisning av frelse og ved å fremstille seg selv som et levende og hellig offer i det daglige liv.»⁴³³ Den eneste unike kristne dåpen, anser en er dåpen i Den Hellige Ånd. Dåp og nattverd er da synlige tegn eller handlinger og fremstår som symbolske handlinger. Frelsesarmeen velger å holde på sine symbolske handlinger, som barneinnvielse og opptak av soldater. Når nattverden omtales, påpekes det at «det glemte sakramentet» fotvasken, utelukkende er tillagt symbolsk betydning. Dermed sier en om andre kirkers sakramentpraksis, at de har valgt noe av det Jesus gjorde under måltidet og samtidig valgt noe bort.

Siste del i dokumentet, «Embete» innledes med «Hele Guds folks kall» og med det inkluderes menneskeheten til å bli Guds folk gjennom Jesus Kristus ved Den Hellige Ånd. Det er dette folket som er kirken, og Lima-dokumentet sier: «Å høre til kirken betyr å leve i fellesskap med Gud gjennom den Hellige Ånd.» Dette samstemmer med Frelsesarmeens forståelse av Kristi kirke på jord som Guds folk og læren om det alminnelige prestedømmet. Når kirkens kall er «å forkynne og bebude Guds rike», er det et kall og oppdrag Frelsesarmeen er med om. Embete må derimot ikke være basert på apostlene, men Kristus som fortsetter å sende mennesker ut i tjeneste. Den apostoliske suksessjon i Frelsesarmeen innebærer en forståelse av at en er sendt av Gud i Åndens kraft etter Skriften. Det er det som gir autoritet, ikke historisk kontinuitet.

⁴³² (Frelsesarmeen, u.å, s. 5)

⁴³³ Ibid. s 16

Den norske utgaven av Frelsesarmeens svar har ikke med oppsummeringen av responsen. I den internasjonale utgaven understrekes det at Frelsesarmeen tror på kirkens grunnleggende enhet i Jesu Kristus og er i seg selv en del av den universelle Kirken, Kristi kropp.⁴³⁴ Dette er en klarere presisering enn hva som står i selve responsen.⁴³⁵ Frelsesarmeen anser at med sine trosartikler så hører en hjemme blant hovedstrømmen blant kristen tro og lære. Den tro og det trosliv som leves ut i Frelsesarmeen representerer Kirkens tro gjennom tiden, er en hellig og bibelsk tro. Om svaret ikke sier så mye mer om en salvasjonistisk ekklesiologi, er det tydelig at Frelsesarmeen ser på seg selv som en likeverdig del sammen med andre i den universelle kristne kirke. Frelsesarmeen er en kirke på samme grunnlag som de andre kirker er kirke på.

Da Needham i etterkant av Frelsesarmeens svar på Lima-dokumentet gir ut «Community in mission», må den sees i lys av Lima-dokumentet.⁴³⁶ General Eva Burrows, understreker i forordet at en tidligere har vært mer opptatt av sitt arbeid i verden i stedet for sin rolle eller plass i Kirken. Selv uttalte Needham at boken «is not an ecclesiology of The Salvation Army but a Salvationist ecclesiology».⁴³⁷ Needham ser på kirken som Guds folk, som er en ny skapning i Kristus: «The Church is a community which comes into being in response to the Kingdom of God through faith in Jesus the Christ as the one in whom the Kingdom is realized.»⁴³⁸ Han viser til utviklingen som har skjedd i Frelsesarmeen og at armeen som bevegelse har tatt opp i seg de kjennetegn som har være nøkkeltkjennetegn for kirken og dens kall i verden.⁴³⁹ For Needham ligger en misjonale forståelse til grunn for den salvasjonistiske ekklesiologi. Det misjonale og misjon handler da ikke om å nå andre folkeslag eller kulturer, men er knyttet til kirkens oppdrag for verden der en er. Kirken, eller det kristne fellesskapet, er grunnlagt av Kristus og levendegjort ved Den Hellige Ånd og må sees i lys av Jesus Kristus og Guds rike.⁴⁴⁰ Den misjonale forståelsen hos Needham uttrykkes og når han ser kirken som et pilgrims folk og deres kall til pilegrimsreise.⁴⁴¹ I pilgrimsfolket ser han kirken i lys av det eskatologiske perspektiv.⁴⁴² Utfordringen til det misjonale ligger da i å leve som pilgrim, utvikle en pilgrims livstil og kjempe mot syndens makt som ødelegger mennesker.

⁴³⁴ (The Salvation Army - The General, 1990, s. 62)

⁴³⁵ (Thurian, 1987, s. 253)

⁴³⁶ (Needham P. , 1987)

⁴³⁷ Sitert i (Robinson, Salvationist Ecclesiology: Past, Present and the Way Forward, 2006, s. 21)

⁴³⁸ (Needham P. , 1987, s. 6)

⁴³⁹ Ibid. s. 3

⁴⁴⁰ Ibid. s. 6-34

⁴⁴¹ Ibid. s. 35-51

⁴⁴² Ibid. s. 91f

Salvasjonistisk ekklesiologi handler ikke om hvilke kirkelige organiseringer, styring og ordninger som er best, men Guds folk som i fellesskap lever som pilgrim i Guds rike. Som misjonar kirke har Frelsesarmeen sin struktur for sitt oppdrag, og evangelisering og sosial handling er Frelsesarmeens måte som kirke å utføre oppdraget på. Kirkens fellesskap er for Needham det fellesskapet hvor pilgrimen eller Guds misjonale folk kommer sammen, oppmuntrer hverandre til åndelig vekst og utruker hverandre for tjeneste.⁴⁴³ Needham gir derfor et tydeligere svar på hva det bør innebære for Frelsesarmeen å være kirke.

6.2.2. Frelsesarmeens svar på «Kirken - på vei mot en felles visjon»

I 2012 kom KV og Faith and Order-kommisjonen med et nytt dokument - «Kirken - på vei mot en felles visjon», som en oppfølger fra «Dåp, nattverd og embete».⁴⁴⁴ Denne konvergensteksten omhandler visjonen om kristen enhet. Frelsesarmeen ga også da svar på dokumentet.⁴⁴⁵

Den kirkelige selvforståelsen til Frelsesarmeen gjør at den plasserer seg innenfor den universelle kirke.

«Frelsesarmeen er lemmer på Kristi ene legeme. Vi står på samme grunn som den universelle, kristne kirken, og samtidig har vi vår egen, spesielle karakter. Som en av flere uttrykksformer innenfor den kristne kirke, står Frelsesarmeen sammen med andre kristne trossamfunn og forsamlinger i oppdrag og tjeneste. Vi er en del av den ene, universelle kirke.» «Vi tror at Kirken, Jesu Kristi kropp på jorden, ofte referert til i NT som de hellige (hoi hagioi - Efeserne 1:23), omfatter alle som er født, ikke av kjøtt og blod, ikke av menneskets vilje, og ikke av manns vilje, men av Gud (Joh 1,13). Den universelle kirke inkluderer alle som tror på Jesus Kristus, bekjenner ham som Frelser og Herre og er et vitnesbyrd om den i kjærlighet gjennom lydighet (Matt 18,15-20; Joh 13, 34-35; Ef 5,21) og selvoppofrende tjeneste (Mark 8, 34; Matt 20, 25-28; Joh 13, 1-17).»⁴⁴⁶

Frelsesarmeen viser igjen til nødvendigheten for en gjensidig anerkjennelse av hverandre som kirker, til tross for forskjell, ikke bare i praksis, men også i ekklesiologi. Enheten er at alle

⁴⁴³ Ibid. s. 75

⁴⁴⁴ <https://norgeskristnerad.no/wp-content/uploads/2018/12/Nr-18-Kirken-.pdf> (21.03.2021)

⁴⁴⁵ <https://www.salvationarmy.org/doctrine/thechurchtcv> (21.03.2021)

⁴⁴⁶ Dokumentet bruker tekster fra (Frelsesarmeen, 2013) og (Frelsesarmeen, 2009)

kirker er lemmer på Kristi legeme. Slik som den norske oversettelsen av «Kirken - på vei mot en felles visjon» skjelner mellom «kirke» og «Kirke», hvor kirke er nasjonale og lokale kirker og Kirken er den ene allmenne Kirken, så er Frelsesarmeen en kirke blant mange kirker i Kirken.

Når Frelsesarmeen gir sine ekklesiologiske refleksjoner rundt sin selvforståelse av å være kirke, sies det at en er en misjonar kirke som skal «offer hope and healing to a wounded and divided world».⁴⁴⁷ Denne tanken skal være fundamentet for alt arbeid innen Frelsesarmeen, enten det er et lite korps i en avkrok eller om det er strategisk arbeid ved det internasjonale hovedkvarteret. Det misjonale sees i lys av at ekklesiologien har sitt grunnlag i Guds åpenbaringer i Bibelen, Den hellige skrift. Selve dokumentet viser og til Guds kall av Abraham, og at Gud da valgte seg et hellig folk. Frelsesarmeens svar sier lite om hvordan de forstår dette, men holder fast ved den ekklesiologiske forståelse og oppdages gjennom hele Bibelen. Når det gjelder det kristne fellesskapet koinonia, så sees det i lys av Guds kall til Kirken om å være et profetisk folk som skal være vitner i Guds verden; et prestelig folk som i sitt disippelskap skal leve sakramentale liv; et kongelig folk som skal være som et instrument for å etablere Guds herredømme.

6.3. Frelsesarmeen – Guds folk

Med ny troselære bok i 1998, var det som nevnt første gang Frelsesarmeen hadde et kapittel om den kristne kirke.⁴⁴⁸ Kapitlet introduseres med Bramwell Booths sitat om den store kirken Frelsesarmeen alltid har tilhørt. Deretter gis definisjonen: «Kirken et felleskap av alle dem som av nåde ved tro på Kristus er rettferdiggjort og helliget.»⁴⁴⁹ Dette er ikke et valgfritt medlemskap, men en konsekvens av troen hvor «alle troende har del i en åndelig enhet med Kristus.»⁴⁵⁰ En slik uttalelse knytter Frelsesarmeens kirkeforståelse og tilhørighet opp mot den usynlige kirke. Videre vises det til Frelsesarmeens trosartikler eller læresetninger, som ikke må forstås som en individuell bekjennelse, men kollektiv da hver artikkel begynner med «Vi tror...». Artiklene uttrykker hva salvasjonistene tror og bekjenner seg til.⁴⁵¹ Når det sies at en lære om kirke er underforstått i Frelsesarmeens trosartikler og oppdrag, erkjennes det at

⁴⁴⁷ (The Salvation Army, 2015)

⁴⁴⁸ (Frelsesarmeen, 1999, ss. 112-121)

⁴⁴⁹ Ibid. s. 112

⁴⁵⁰ (Frelsesarmeen, 2013, s. 277)

⁴⁵¹ Ibid. s. 19

Frelsesarmeen i realiteten var en kirke fra da William Booth tok med seg syv artikler fra «The New Connections» og offentlig publiserte dem som trosartikler for East London Christian Revival Society i 1866/67.⁴⁵²

Kirken forstås og i lys av «Kristi legeme» og «Guds folk» og en har da en paulinsk forståelse av kristen enhet og samhold med «Kristi legeme» eller «Kristi kropp». Denne forståelsen har også ligget til grunn når Frelsesarmeen har kalt sine lokale menigheter eller nærmiljøkirker for korps. Korps henspiller ikke på hornorkester eller musikkorps, men er fra det latinske «corpus», som betyr legeme/kropp. Frelsesarmeens korps har da til hensikt å være «Kristi kropp», synliggjort med sin fysiske lokasjon.

Når kirken forklares som «Guds folk», knyttes linjene tilbake til hvordan Gud i gamletestamentet kalte og formet et folk med en spesiell hensikt, med bibelreferanser tilbake til paktsslutningen ved Sinai i 2 Mos 19-24. Begrunnelsen går ikke tilbake til Abrahamfortellingen men til Exodus-fortellingen hvor fedrefortellingen går over til å bli fortellingen om en nasjon. Når en viser til 2 Mos 19,5-6 er det rimelig å anta at det er «et kongerike av prester». Dette med tanke på Frelsesarmeens lære om det allmenne presteskap, kallet og pakten, og hva det innebærer å være Guds hellige folk. Guds folk i lys av henvisingen fra 1 Pet 2,9-10, har ingen nasjonale eller geografiske begrensninger. Der er det nye utvalgte folket det folk som har i oppdrag å forkynne frelse. Folket eller pilgrimsfolket, har et eskatologisk perspektiv for sitt virke og sin vandring. Det kristne fellesskapet som Guds folk da er, er et fellesskap som er skapt ved Den hellige Ånd for å videreføre Kristi tjeneste. Dette er kirkens oppdrag. Jesus Kristus er sentrum for den kristne kirke, og den kristne kirke er derfor ment til å være et synlig tegn på Guds nåde i verden. Det sies da at kirken er ment til å være synlig, og skal være «hans synlige nærvær i verden». Det kan forklares med at den usynlige kirke bare kan være sann kirke når den er synlig i verden. Kirkens sakramentale liv skal være et synlig liv i nåde og forsoning. Kirken er derfor ment å ha to sider. Troens åndelige side som gjør en til Guds folk, og troens nyskapte side som er med og lever Kristi kropp.

Uttalelsen oppsummeres med: «Vi tror på menigheten, Kristi legeme, som er rettferdiggjort og helliget av nåde og kalt til å fortsette Kristi oppdrag og tjeneste.»⁴⁵³

⁴⁵² Usikkert om de ble publisert i 1866 eller 1867 (Robinson, The History of Salvation army Doctrines, 2000)

⁴⁵³ (Frelsesarmeen, 1999, s. 121)

6.4. En del av Kristi kropp.

Behovet for en mer utdypende redegjørelse av kirkeforståelse ser en av uttalelsen «En del av Kristi kropp» som kom i 2008. Her sies det:

«Denne uttalelsen er ment som en hjelp for alle salvasjonister til å forstå vår plass blant de mange kirker, konfesjoner, bevegelser, kirkeråd og andre kristne grupper som eksistere rundt om i verden. Det vil særlig være nyttig for dem som aktivt er opptatt i økumenisk arbeid».⁴⁵⁴

Uttalelsen er i hovedsak en reproduksjon av uttalelsen «Reflections» av British Council of Churches i 1986. Det er da en økumenisk uttalelse Frelsesarmeen har bruk.⁴⁵⁵

Den nye uttalelsen bør sees i forhold til behovet for en ekklesiologiske forståelse av Frelsesarmeen som hadde vokst frem. «Word & Deed» hadde i 1999 et nummer med ekklesiologien i Frelsesarmeen som tema. Her viser en at det kan være vanskelig å vite hva Frelsesarmeens egentlige natur var, da både Catherine og William Booth var mer pragmatiske enn systematiske når de omtalte Frelsesarmeen. Redaktørenes bidrag til å se Frelsesarmeens ekklesiologi i lys av et bibelske, historisk og pastoralt rammeverk ble «The Salvation Army and the Body of Christ».⁴⁵⁶ De samme utfordringene følges opp i 2006 etter det internasjonale symposium «People of God: Salvationist Ecclesiology».⁴⁵⁷ Earl Robinson har i begge utgavene en gjennomgang av «Ekklesia» som et Bibelsk konsept. Han tar utgangspunkt i hvordan LXX ofte oversatte det hebraiske «qahal» til ekklesia og hvordan den israelittiske forsamling i GT var knyttet opp mot Guds folk i NT.⁴⁵⁸ Slik viser han at kirken, som Ekklesia og Guds folk må forstås i lys av Guds kallelse i GT, og at det i NT brukes både om den ene universelle kirken og om mindre lokale huskirker eller fellesskap. Eller når han viser til Frelsesarmeens metodistiske arv, og bruker «ecclesiola in ecclesia» når han analyserer Frelsesarmeens historie som kirke.⁴⁵⁹ Da Gud i Jesus Kristus bare har et folk, en «Ekklesia», må konseptet kirke forstås i lys av Kristi kropp. Når kirken som et fellesskap av troende blir en kropp, ikler det seg en synlig og fysisk størrelse. Som Robinson sier: «It is a spiritual house made up of living stones».⁴⁶⁰

⁴⁵⁴ (Frelsesarmeen, 2009, s. 5)

⁴⁵⁵ (Taylor D. W., 2014, s. 111)

⁴⁵⁶ (Green & Raymon, 1999)

⁴⁵⁷ (Green & Raymon, The Sout Africa Conference and the Doctrine of the Church, 2006)

⁴⁵⁸ (Robinson, The Salvation Army - ecclesia?, 1999) og (Robinson, Salvationist Ecclesiology: Past, Present and the Way Forward, 2006)

⁴⁵⁹ (Robinson, Salvationist Ecclesiology: Past, Present and the Way Forward, 2006, s. 13)

⁴⁶⁰ (Robinson, The Salvation Army - ecclesia?, 1999, s. 9)

Det åndelige aspektet i uttalelsen er tydelig når det åndelige slektskapet i Kristus er det som forener og danner enhet – «De troende står i en åndelig relasjon til hverandre, som ikke er avhengig av en spesiell kirkestruktur.»⁴⁶¹ Videre sies det at en slik åndelig relasjon og fellesskap vil en ikke kunne finne en dekkende definisjon på. Troen knyttes heller ikke til noen ytre handling som dåp. Et av salvasjonistens kjennemerke har vært «personlig tro og åndelig fornyelsen gjennom tro på Jesus Kristus».⁴⁶² «Kristus-likheten» som har vært sentral i Frelsesarmeens hellighetslære, blir en likhet når ekklesiologien forstås som Jesu Kristi kropp og i lys av læren om Jesus, Guds Sønn.⁴⁶³ Den usynlige Gud ble ved inkarnasjonen kropp, og den usynlige kirken må ved troen på Jesus Kristus bli kropp som tar på seg en tjeners skikkelse.⁴⁶⁴ Dette er noen av Frelsesarmeens synlige uttrykk innen den universelle kirke.⁴⁶⁵

⁴⁶¹ (Frelsesarmeen, 2009, s. 7) uttalelsen er også med som tillegg i «Håndbok i Troslære» (Frelsesarmeen, 2013, ss. 340-348)

⁴⁶² (Frelsesarmeen, 2013, s. 343)

⁴⁶³ Ibid. s. 245; s105f

⁴⁶⁴ Ibid. henviser til Kol.1,15; Fil. 2,6f når Inkarnasjonen behandles

⁴⁶⁵ Ibid. s. 347

7. Spørsmål, drøftelser og sammenfatning.

Så tilbake til forskerspørsmålene som ble stilt innledningsvis, og hva har en funnet i forhold til spørsmålene som var:

Hva er det som tilsier at Frelsesarmeen er en kirke?

Hva vil det si for Frelsesarmeen å være kirke?

Hva innebærer det for Frelsesarmeen å være kirke?

Hvorfor og hvordan oppstod denne verdensvide organisasjonen?

Hva så de som hensikt med den?

Hvordan oppstod praksiser?

Hvordan kan de ha tenkt i forhold til det som de etablerte?

Hvordan har de forstått seg selv i forhold til andre kristne kirker

7.1. Kirken som ikke ville være kirke

Frelsesarmeen har som nevnt fulgt meg fra jeg var barn. En annen som var en del av min og manges andres barndom var Pippi Langstrømpe. Pippi og Frelsesarmeen har nok ikke mange fellestrekk, men begge kom til Norge via Sverige. I fortellingen «Pippi vil ikke bli stor» finner jeg en analogi hvor Pippi, Annika og Tommy vil beholde sin barnlige og ungdommelige frihet, og unngå de krav, forventninger og plikter som hørte voksenlivet til. William Booth hadde et tydelig ønske at Frelsesarmeen skulle vokse seg stor og anerkjennes da han hadde et brennende ønske om stadig flere skulle bli frelst og ta del i arbeidet. Analogien til Frelsesarmeen som ikke "ville bli stor" er ikke i forhold til størrelse, men i forhold til ikke å bli regnet som kirke. Frelsesarmeen ville beholde sin barnlige og ungdommelige frihet. Friheten ved å ikke være bundet av kirkelige tradisjoner og forventninger. Fri til å ta egne pragmatiske valg i forhold slik en selv mente en på best mulig måte kunne oppfylle sitt gudgitte oppdrag. Den ville fremstå som noe annet, den ville ikke være kirke og ville heller ikke bli oppfattet som kirke, men fungerte gjerne som det.

Hva tilsier at Frelsesarmeen er en kirke? For det førstes har den gjort kirkens oppdrag til sitt. Den har handlet som kirke og fungerte som en kirke. Tar en Dulles modeller om kirke, ser en tydelig at Frelsesarmeen passer inn. Frelsesarmeen fremstår som institusjon, et mysteriums fellesskap, har et sakramentalt oppdrag og er både en herold og tjener. Frelsesarmeen er og gjenkjennbar i lys av en wesleyansk kirkeforståelse. Den er gjenkjennbar fra bibelske begreper og bilder som brukes om kirken, og passer inn ulike beskrivelser og modeller som

gir grunnlag for en kirkes teologiske identitet.

Så hvordan oppstod denne verdensvide organisasjonen, og hva var hensikten med den? Booth var overbevist at han var kalt av Gud til å gå ut i kampen til å forkynne Jesu Kristi evangelium. Dette for at mennesker skulle bli frelst og disippelgjort, slik at de igjen skulle vinne andre for Kristus. Dette er det bibelske oppdrag som har fulgt kirken siden før pinsedag. Opprettelsen av Frelsesarmeen må forstås som kirkekritikk da de etablerte kirkene ikke tok inn over seg nøden da det åndelige forfallet var åpenbart og synlig for alle. Forholdet til andre kristne kirker var lite relevant for Booth. Kirkene så «hvor det stormet der ute», men hadde selv funnet sitt sted hvor det «er fredfullt og tyst», og tok da ikke innover seg sitt kirkelige oppdrag.⁴⁶⁶ Booths misjon og arme ville være en motvekt og fremstå som noe annet. De ville ikke være kirke, men gjorde det som de forvente en kirke skulle gjøre og arbeidet som en kirke. De så seg som kirke i lys av den ene usynlige kirke, men ikke som en synlig konfesjonell kirke. Der så en på seg som noe annet, som en arme. På den måten distanserte de seg fra de etablerte kirkene og kunne ta i bruk nye virkemidler når egenart og identitet ble utviklet. Det utvikles det en organisasjon med strukturer og metoder som hentet mer inspirasjon fra militærlivet enn fra kirkelivet etter navneendringen i 1878. Slik kunne Frelsesarmeen fremstå som noe annet, og de kunne insisterte på å ikke bli oppfattet som kirke. Booth hadde større frihet til å utvikle Frelsesarmeen i den retning han selv ønsket når han var fri fra kirkelige tradisjoner og forventninger. Det som kunne bli en hindring eller begrensning for arbeidet, som for eksempel kvinnens posisjon og sakramentene som dåp og nattverd, følte han seg fri til å endre på. Han utviklet den organisasjon han mente var best rustet til å utføre oppdraget. Dette inkluderte tjeneste og lederskap for kvinner og menn i en hær som ikke trengte å forvalte sakramenter eller å bruke tid på teologiske diskusjoner rundt dem. Disse valgene gjorde at Frelsesarmeen definertes lengre bort fra konfesjoner der sakramentforvaltningen knyttes opp med kirkeidentitet, og som igjen kunne være utfordrende for gjensidig anerkjennelse. Selv om Frelsesarmeen forvaltet sakramenter frem til 1883 var tilnærming til elementene på en måte som ikke ville blitt anerkjent som rett forvaltning. Hvis en i Norsk kontekst skulle verne om den lutherske sakramentlæren som bibelsk og dogmatisk rett og saliggjørende, er det forståelig at Frelsesarmeens syn og praksis ble sett på som kjetterske og som vranglære. Debatten om oblatene kan være glutenfrie eller ikke viser ennå hvor stor avstand det kan være.⁴⁶⁷

⁴⁶⁶ Jf sangen «Kom som du er til din Frelser» av T.B. Barratt

⁴⁶⁷ <https://www.vl.no/kultur/2021/07/09/kan-du-bruke-disse-oblatene-kan-du-bruke-popcorn/> (18.07.2021)

Opprettelsen av Frelsesarmeen forstås i lys av guddommelig handling, ved at Gud oppreiste Frelsesarmeen da han kalte William Booth. En har da satt Frelsesarmeen inn i Guds frelsesplan, som Guds folk og hans kirke. At en heller ville være en arme enn en kirke fremstår som et av Booths pragmatiske valg for hans misjon og oppdrag. Frelsesarmeens essens var sånn sett den sammen som for andre kirker og menigheter, den «var kalt av Gud til å være hans folk og til å utføre hans oppdrag i verden».⁴⁶⁸ Den kom bare i en ny og svært annerledes innpakning.

7.2. Frelsesarmeen som kirke i lys av Guds folk og Kristi kropp.

Frelsesarmeen utformer sin ekklesiologi og definer seg som kirke ut ifra to av metaforene en finner hos Paulus. Guds folk og Krist kropp. Da har en og svart på et av de andre forskerspørsmålene – Hva vil det si for Frelsesarmeen å være kirke? Kirkeforståelse sees i lys av Kristi kropp, Guds folk og fellesskapet. Kirken som et fellesskap, viser da de fysiske, praktiske, åndelige og mellommenneskelige forhold og relasjoner. En viser ikke til praksiser, organisasjonsform og strukturer. Dette, selv om en Frelsesarmeen i praksis fremstod som en kirke alt i 1866/67, både i organisasjonsform og ved trosartikler eller bekjennelser som uttrykte felles kirkelig identitet. For Frelsesarmeen som kirke handler det om å synliggjøre Guds folk og virkeliggjøre Kristi kropp i et fellesskap i denne verden.

Den bibelsk begrunnelse Frelsesarmeen forstår seg selv i lys av, er utfordrende å argumentere mot. En kan allikevel undres over at Troslæreboken ikke trekker en større linje for Guds folk som metodistene og Earl Robinson gjør. Ved å se Guds folk i lys av Abraham-fortellingen og ur-historiens *tholedoth* fortellinger, kan linjene trekkes tilbake til skapelsesfortellingen i 1 Mos. 2,4ff. Abraham-fortelling viser at utvelgelsen er mer enn en eksklusiv utvelgelse av et folk som skal bevarer. Guds folk er ment å ha en frelsesfunksjon for hele verden. Guds folk, Kirken, skal være til velsignelse og frelse. Ved å erkjenne at en er Guds folk, har en samtidig definert seg inn i kirken og som en del av kirken. Skriftsbeleggene Frelsesarmeen viser til er hovedsakelig hentet fra NT. Kirken forstås da som det nye Israel. Referansene fra GT går til Sinai-pakten og handler om lydighet og tro. Om dette er et bevisst valg sies det ikke noe om. Pakten med Abraham er en løftepakt hvor Gud forplikter seg selv og har andre dimensjoner

⁴⁶⁸ (Frelsesarmeen, 2013, s. 296)

enn Sinaipakten som er en lovpakt hvor folket og forpliktes.⁴⁶⁹ En kan si at det samsvarer bedre med Frelsesarmeens teologi gjennom «Ordrer og regler». Da Frelsesarmeens første trosartikkel bekjenner både Det gamle og Det nye testamentet som rettesnor kunne en ønsket at flere av dimensjonene ble belyst. Israels ørkenvandring blir da bilde på den pilgrimsvandring den kristne kirken befinner seg i på sin vandring mot det eskatologiske lovede land. Guds folk, som også inkludere Frelsesarmeen, er de som har svart ja på den treenige Guds kall, og som da er oppreist ved Kristus og utrustet ved Den hellige ånd.

Guds folk og Kristi kropp innebærer fellesskap. Det er ment å være et forsonings fellesskap, som kontinuerlig består for å tilbe og tjene Gud, og hvor de troende fostres og utrustes til tjeneste. I fellesskapet er de troende lemmer på Kristi kropp og tilhører sammen med alle kristne den ene allmenne kirken. Utfordringen er om medlemmene på kroppen som tilhører en denominasjon eller konfesjon utgjøre «en del» av kroppen eller hele kroppen, og utgjør et fullverdig fellesskap eller et fullkomment fellesskap. Den lokale menighet eller kirke vil ha sine begrensninger og vil da fremstå som en avgrenset manifestasjon av den universelle kirken. Det samme gjelder hvert kirkesamfunn eller denominasjon. Det betyr ikke at de fremstår som noe annenrangs da den vil være et fullverdig fellesskap, men det betyr at kirkens fullkommenhet – i den grad det er mulig, bare kan ligge i enheten i Kristus. Ved en organisk tilnærming som lemmer på samme kropp eller grener på samme tre, uttrykker Frelsesarmeen at de er forent med andre kristne kirkesamfunn som er på samme kropp og tre i Kristus. Samtidig som Frelsesarmeen har argumentert for sin kirkeforståelse i lys av den ene allmenne universelle kirke, en argumentasjon som tilsier at Frelsesarmeen er en denominasjon, har det på samme tid vokst frem en forståelse av at Frelsesarmeen ikke bare er en del av Kirken, den er også kirke på lik linje med andre kirker som også kunne blitt omtalt som denominasjon, kirkesamfunn eller menigheter.⁴⁷⁰ En annen mulig utfordring med Kristi kropp, er kristologien og forståelsen av Jesus og hvilket bilde en tegner av ham.⁴⁷¹ Hvordan vekke forholde mellom mennesket Jesus som det gode raus mennesket og moralske forbildet han er, og Jesus som også er sann Gud. For en kirke som bekjenner Bibelen som rettesnor og holder fast på de oldkirkelige bekjennelsene, vil treenigheten være et godt perspektiv å navigere fra hvis en gjør rede for og kontekstualiserer sin teologi. Det kan være en fare at kristologien og i dette

⁴⁶⁹ (Kvanvig, Gamle ord i ny tid, 1977, ss. 224-240)

⁴⁷⁰ Jf (Frelsesarmeen, 2009) hvor den engelske teksten viser at Frelsesarmeen som tilhører den universelle kirke er en denominasjon som i den norske teksten er oversatt kirkesamfunn.

⁴⁷¹ Forståelsen av Jesus i forskningshistorien (Kvalbein, Jesus - hva ville han? Hvem var han? En innføring i de tre første evangelienes budskap, 2008, ss. 13-34)

tilfellet, Kristi kropp, tilpasses det en vil ha. Med sitt slagord: «Suppe, Såpe, Frelse» kan Kristus vektes i lys av Jesu gode handlinger, omsorg for fattige og marginaliserte. Dette fokuset kan og forsterkes hvis hellighetslæren og forståelsen vektes i forhold til sosial hellighet og den sakramentale forståelsen om å leve sine liv i tjeneste i verden når målet er «å bli lik Jesus». Det er selvfølgelig ikke galt i seg selv, men det spørs om det tegner det hele bilde av evangeliets Jesus og hva det vil si å følge ham og være hans kirke. Det er derfor en fare for flere å glemme «Bergprekenens Jesus». Treenighetens lys, vil være et godt lys når det skal redegjøres om læren om kirken, Kristi kropp og det kristne fellesskapet. I læren om treenigheten sier Frelsesarmeen at Gud er fellesskap i seg selv. Det kristne fellesskapet er derfor ment å uttrykke kjerne i Guds vesen.⁴⁷² Frelsesarmeens vektlegging av treenighetslæren vil kunne bidra med en god balanse når enkelte bilder og hendelser brukes som begrunnelse. Treenighetsperspektivet kan derfor bidra til viktige teologiske perspektiv om Frelsesarmeen som kirke.

7.3. Frelsesarmeen, kirke i en annen drakt

I siste Troslærebok, tar Frelsesarmeen opp forholdet mellom den lokale og universelle, og den synlige og den usynlige kirken. Den norske oversettelsen skjelner her mellom kirken som den universelle størrelsen og menigheten som den lokale størrelsen. Når en har sett hvordan andre «menigheter» i dag omtaler seg selv som «kirker», spørs det om denne måten å skjelne på er like allmenn og relevant. I forhold til den synlige og den usynlige kirke, sees den usynlige kirke ut ifra Calvins predestinasjonslære hvor den usynlige kirke var de som var forutbestemt til frelse. Som vi tidligere har sett, var denne læren en viktig årsak til at William Booth som var og forble wesleyansk, ikke gikk i retning kongregasjonalismen. Selv om det ikke er dokumentert, kan den siste tilføyde trosartikkelen, nummer ni, bli sett på en markering mot tanken om engang frelst, alltid frelst.⁴⁷³ Når den usynlige kirke forklares ut ifra Calvins forståelse, tar en avstand fra begrepet ved at Calvins lære avvises. Det vektes sterkt at Frelsesarmeen er ment å være en del av en synlig kirke, slik også Lydholm argumenterer for.

⁴⁷⁴ For Taylor, som mener at når Frelsesarmeen sier at «de troende står i en åndelig relasjon til

⁴⁷² (Frelsesarmeen, 2013, ss. 74-81)

⁴⁷³ Jf. Green som ser artikler 9 i lys av hellighetsforståelsen (Green R. J., William Booth: Founder of The Salvation Army, 2005). John Coutts ser artikkelen i forhold til menneskets frie vilje (Coutts J. , 1976). Samtidig advarte troslæreboka mot kalvinismens predestinasjonslære. (Frelsesarmeen, 1900, s. 28ff)

⁴⁷⁴ (Lydholm, 2017) Lydholm var også medlem i Frelsesarmeens internasjonale troslære råd som utarbeidet Ordet om frelse (1996)

hverandre», handler det primært om den usynlige kirke. Dette mener han samstemmer med Booths pragmatiske overbevisning om at Armeen skulle være fri fra kirkelige strukturer og synlige uttrykk.⁴⁷⁵ Den usynlige kirkes paradoks er at den er ment å være synlig. Som Brunner påpekte må den ha et skall eller en form da den også skal fungere som et fysisk instrument for verden og i verden. Derfor handler den universelle kirke om kirkens essens.⁴⁷⁶ I lys av den usynlige kirke har Frelsesarmeen som et troens fellesskap vært kirke før den ønsket å være kirke. Men troens folk har og en kropp som er fysisk og til stede. Guds folk har aldri vært et usynlig folk. Derfor er kirkens vesen, Kristi kropp, ment å være synlig og aktivt til stede, og på den måte være «Jesus i vår tid».⁴⁷⁷ I Frelsesarmeens drakt har Kristi kropp gjennom dens historie blitt synliggjort på en annen måte enn hvordan andre kirker og trossamfunn har synliggjort Kristi kropp på. Frelsesarmeen som tilhørte den usynlige kirke, ville ikke være synlig og kjent som kirke da den hadde funnet andre måter å utføre sitt oppdrag guddommelige oppdrag på. Den ville ikke være kirke, men den ville gjøre kirkens oppdrag – å vinne sjeler for himmelriket. Som kirke har Frelsesarmeen vært ugjenkjennelig i sin fremtoning for noen, men gjenkjennelig ved sin tro og sine handlinger for andre. Frelsesarmeens korps er da den synlige siden og Frelsesarmeens måte å være kirke på. I Frelsesarmeen samles en til gudstjeneste, en opplæres og utrustes til tjeneste ved Den Hellige Ånds veiledning og med Bibelen som rettesnor for lære og liv. Korpsene ivaretar Frelsesarmen sin funksjon som kirke. Her samles en til Gudstjeneste. Det tilbys fellesskap og seremonier. Samtidig som en skal ha omsorg for hele mennesket med fokus på evangelisering og helliget, som igjen skal synliggjøres med sosialt engasjement.⁴⁷⁸

Frelsesarmeen er en kirke av sin tro og sin handling, slik som tro og gjerninger hører sammen, og som Frelsesarmeen har uttrykt gjennom ulike slagord som «Suppe, Såpe, Frelse» eller «Heart to God, Hand to man». Selvfølgelig er at Frelsesarmeen er kirke på samme måte som andre konfesjoner, trostradisjoner eller denominasjoner er kirke. Ikke minst i lys av den wesleyanske arven har Frelsesarmeen vært og fungert som en kirke på lik linje med andre kirker som har vært en del av den universelle kirke.⁴⁷⁹ Den er kirke innen Kirken. Det har bare tatt litt tid før en har vært trygg på sin egen identitet. Dette kan også henge sammen med

⁴⁷⁵ (Taylor D. W., 2014, s. 112f)

⁴⁷⁶ Jf. (Brunner, 1960)

⁴⁷⁷ Til Frelsesarmeens årskongress i 2014 ble sangen «Jesus i vår tid» skrevet av Jostein Nilsen. <https://jostein56.blogspot.com/2014/06/og-refreng-pa-norsk-er-omkved.html> (05.04.2021)

⁴⁷⁸ (Frelsesarmeen, 1999, s. 113) eller (Frelsesarmeen, 2013, s. 277)

⁴⁷⁹ Jf. (Mestad, 1992, ss. 353-388)

ønske om annerkjennelse av andre tros og kirkesamfunn, i forhold til både funksjon og teologi. Da etableringen av Frelsesarmeen fremstår som kirkekritikk, er det ikke underlig at det tar tid å oppnå en gjensidig annerkjennelse. Når Booth visjon var at Frelsesarmeens skulle vinne hele verden for Kristus, tyder det på at han heller ikke så at de etablerte kirkene ville bidra i dette arbeidet. Å anerkjenne at en er en del av Kristi kropp, innebærer også en annerkjennelse av andre kirkesamfunn. Delaktighet i det økumeniske arbeidet har vært viktig og har utfordret Frelsesarmeen på flere områder.

Samme beskrivelsen finner en og i Frelsesarmeens norske kontekst. Frykten for det som var nytt og annerledes. Innføringen av praksiser som gikk på tvers av luthersk tro og lære ble gjerne stemplet som vranglære. Men Frelsesarmeen forble en organisasjon. Soldatene forble medlemmer av statskirken og fortsatte å døpe barna sine der. Frelsesarmeen ble ikke den trusselen enkelte fryktet – hvis en da ikke la møter samtidig som statskirken sine.⁴⁸⁰ Det vokste frem en forståelse av at verken Frelsesarmeen, statskirken eller noen av de andre etablerte trossamfunnene kunne klare kirkens oppdrag alene. En trengte hverandre til dette store oppdraget. Det er nærliggende å se Frelsesarmeen inn i Berggravs syn på de frie organisasjonene og lekmannsbevegelsen, som et profetisk element som skulle være en stadig uro i kirken.⁴⁸¹ Den gjensidige annerkjennelsen eller respekten, ser Berggrav i lys av at Frelsesarmeen gjorde et arbeid som ingen andre kunne få gjort. Slik kom kirkens moderskap til sin rett, samtidig som Frelsesarmeen anerkjente at kirken også utførte et arbeid de ikke kunne makte.⁴⁸² At Frelsesarmeen fant sin plass i det økumeniske fellesskapet i Norsk frikirkeråd og senere Norges kristne råd og internasjonalt KV, viser en gjensidig økumenisk annerkjennelse. Samtidig har fellesskapet gjennom KV utfordret Frelsesarmeen på sin selvforståelse og synliggjøre sin lære ved å sette ord på den. At det tok godt over hundre år før Frelsesarmeen i Norge ble et registrert trossamfunn, må derimot har vært utfordrende i forhold til egen kirkeforståelse når stadig flere av ens medlemmer i praksis så på Frelsesarmeen som sin kirke. Når utviklingen gikk i retning av at statskirkeordningen skulle opphøre, var det naturlig at Frelsesarmeen vurdere sin juridiske status. Ved å være en organisasjon og ikke et trossamfunn, hadde statskirkeprest ansvar for sine medlemmer

⁴⁸⁰ Jf. presentasjonen av ledige embeter i Luthersk kirketidende 1927 Vol. 64 hvor samarbeidet i Molde omtales med bare gode ord, mens i Langesund antydes det tydelig at ikke det ikke er et godt samarbeid da Frelsesarmeen har møter samtidig med gudstjenesten. "Luthersk kirketidende". Utg. Luther forl.. Oslo. 1927. {{nb.no|NBN:no-nb_digitidsskrift_2014091582011_001}}.

⁴⁸¹ (Berggrav, Kirkens ordning i Norge, 1945, ss. 39-43)

⁴⁸² (Berggrav, Redaksjonelle noter: Frelsesarmeen, 1927)

uavhengig av om de var aktive salvasjonister eller aktive i bedehuset, og bare oppsøkte statskirkens gudstjenester ved særlige anledninger. Ved å etablere et trossamfunn, synliggjorde Frelsesarmeen at de formelt var et kirkesamfunn, og ikke bare en organisasjon som i praksis fungerte som en kirke for mange av sine medlemmer. Ved å tre inn i det økumeniske fellesskapet ser en at både Frelsesarmeens selvforståelse har blitt endret og en fremstår ikke lengre som en kirkekritikk, men anerkjenner hverandre som nødvendige deler av Kristi kropp. En ser da hvordan svaret på spørsmålet om Frelsesarmeens selvforståelse og forholdet til andre kristne kirker har endret seg fra begynnelsen av.

7.4. Frelsesarmeen, en kirke av sine praksiser

Gjennom sine praksiser kan en hevde at Frelsesarmeen har fremstått som en kirke. Salvasjonistene kan fra sine erfaringer hevde at Frelsesarmeens er deres kirke, hvor gudstjenestelivet finner sted og de kirkelige livsriteseremoniene blir ivaretatt. Utfordring er at gjennom sine praksiser kan en også hevde at Frelsesarmeen ikke fremstår som en kirke. Selv om Frelsesarmeen har et sakramentalt fokus, tilbys ikke vanddåp og nattverd som sakramenter og religiøs praksis. For de fleste kristne er dette praksiser som er nært knyttet til den kristne tro. Når Frelsesarmeens medlemmer søker disse handlingene i andre kirkesamfunn er det vanskelig å se at Frelsesarmeen i praksis fungerer helt ut som en kirke for dem. Det er i så fall en kirke med mangler, og en anerkjennelse av en trenger andre deler av Kristi kropp også. Det tyder derfor på at er andre årsaker til at Frelsesarmeen er stedet hvor det ordinære tros livet leves ut. For dem fremstår Frelsesarmeen heller som en kristen organisasjon og sammenslutning.

Så hvordan oppstod praksiser? Vi har sett at Frelsesarmeen forstår seg selv som kirke ut ifra en bibelsk forståelse av hva kirke er. Nye og endrede praksiser viser og hvordan Frelsesarmeen som kirke har endret seg. Frelsesarmeens særpreg tones ned når egne ord og terminologier har blitt byttet ut med allment kirkelige. Når Hellighetsmøter og Frelsesmøter er blitt Gudstjeneste, har en latt et allment kirkelig ord beskrive samlingen eller møtet. Samtidig har to møter med forskjellige mål blitt til en Gudstjeneste. Det sammen ser en når Frelsesarmeens korps blir forklart som menighet og nærmiljøkirke. Kommunikasjonsmessig har en valgt andre ord for å legge all tvil til side om hva Frelsesarmeen er, og hva en ønsker å bli forstått som.

Når Frelsesarmeen innførte ordinasjon i forhold til utnevning av nye offiserer, viser dette et behov for å synliggjøre Frelsesarmeen som kirke. Selv om ordinasjon ikke knyttes opp mot apostolisk suksesjon, velger en å bruke et ord ved offisersutnevningen som er knyttet til kirkelige embetet. Offiserene utgjør Frelsesarmeens kirkelige embete.⁴⁸³ Dette synliggjøres også når seremoni for innsettelse av korpsledere ble innført.

Videre ser en hvordan enkelte av Frelsesarmeens særpreg og symboler tones ned og en innfører andre symbolske handlinger som lystenning og bønnkrukker. Bruk av uniform er en annen ting. Den tidlige frykten om at uniformen kan skape distanse synes å være gjeldende. Et annet spørsmål er om ønsket om å «være som andre» også har påvirket denne utviklingen. Den synlige radikaliteten, ønske om å være noe annet enn de andre kirkene, har endret seg mye gjennom tiden. Innholdet i ««Frelsesarme-kurven»» har endret seg når nye ting har kommet til. Selv om ikke alt det gamle har forsvunnet ut, har det havnet på steder som gjør at det ikke tas like ofte i bruk lengre. Når nye symboler innføres som hjelpemidler til tro og uttrykk for åndelig lengsel, kan det være underlig at en fremdeles ikke vil gjeninnføre sakramenter og da nattverd som mulig praksis og et åndelig symbol. Nattverdsfellesskapet er ofte brukt som et viktig element og symbolsk handling i økumeniske fellesskap. Det kan da være mange ulike syn og tanker om elementene som deles, men fellesskapet synes da viktigere enn rett lære og forståelse av realpresens. Frykten for å stole på ytre ting synes uansett til ha forsvunnet for lenge siden når andre seremonier og praksiser er tatt i bruk. Det viser at troen på den Gud som ikke trenger religiøse riter og handlinger for å møte sitt folk, heller ikke lar seg begrense av riter og handlinger. Den treenige Gud, er fremdeles i stand til å se til menneskers hjerte.

Av de praksisene en ser endringer i, og hvor Frelsesarmeen i Norge skiller seg fra det internasjonale, er i forhold til seremoniene. Her har en valgt å ikke gå helt i takt med den internasjonale Frelsesarmeen. Seremoniene i Norge har blitt justert og tilpasset seg nye forhold. Både i forhold til hvilke seremonier en har og hvordan de fremstår.⁴⁸⁴

Livsriteseremonier som barnevelsignelse, konfirmasjon, vigsel og begravelse har gått fra å være et tilbud for salvasjonister og for å fremme «frelseskrigen», til å bli et tilbud for de som ønsker å benytte seg av det alternative tilbudet Frelsesarmeen gir. De nevnte seremoniene gir heller ikke en automatisk identitet og tilhørighet til et kirkelig fellesskap, og fremstår ikke

⁴⁸³ «Offiserer er å regne som våre pastorer.» <https://frelsesarmeen.no/korps> (04.07.2021)

⁴⁸⁴ Jf. (The Salvation Army - By Authority of The General, 2018) og (Frelsesarmeen, 2014)

lengre som redskap for å «vinne mennesker», men som et tilbud til mennesker. Der seremoniene før kunne gå i en sekterisk retning ved at de var forbeholdt salvasjonister og også et redskap for «saken», fremstår de nå som et tilbud som er åpen for alle hvor fokuset er på den enkelte og selve handlingen. Livsriteseremoniene forutsetter heller ikke bekjennelse av tro eller medlemskap. De fremstår som religiøse handlinger og et tilbud fra en kirke som fremstår som en folkekirke eller en uavgrensbar kirke, og som et tilbud til alle som ønsker Frelsesarmeens kirkelige handlinger. Seremonier er fremdeles tilpasset Frelsesarmeens medlemmer, men de er også tilrettelagt for dem som ikke hører til Frelsesarmeen og ikke har noen kirketilhørighet eller kjenner seg hjemme i noen kirke. En ser hvordan praksiser endres for å møte ulike behov. Konfirmasjon er da et godt eksempel på at ungdommer savnet tilbudet, noen begynte med det, og en så at dette er et godt tilbud som flere må få tilbud om i Frelsesarmeens regi.

En norsk tilpassing er seremonier som fremstår som velsignelsesseremonier hvor også håndspåleggelse kan finne sted. En har valgt en annen tilnærming til velsignelsehandlingen en hva den internasjonale Frelsesarmeen legger opp til. I «Barnevelsignelsen» kan offiseren legge hånden på barnets hode, mens i «Konfirmasjon» skal offiseren legge hånden på konfirmantens hode når velsignelsen lyses. Det samme skal offiseren gjøre i «Innvielse av juniorsoldater». Den norske juniorsoldatinnvielsen har også gått i retning av en juniorvelsignelse. I den engelske utgaven seremonien for juniorsoldater en «innskrivnings seremonier» eller «Enrolments» som seremoniene «Innvielse av soldater» og «Opptak av tilhørige» er i Norge. Også ved innsettelse av korpsledere kan forbønn og håndspåleggelse benyttes. Dette synes å bryte med de nevnte internasjonale retningslinjer som brukes ved ordinasjon og utnevning av offiserer. Der påpekes det at en ikke skal ha håndspåleggelse. Den engelske seremoniboken følger samme spor og legger ikke opp til håndspåleggelse ved forbønn. I Norge derimot lar en håndspåleggelse være en del av det rituelle ved de seremoniene som har gått i retning av velsignelsesseremonier.⁴⁸⁵ Frelsesarmeen i Norge har da utviklet en annen praksis i forhold til sine seremonier enn hva Frelsesarmeen internasjonalt legger opp til, og som er mer gjenkjennbare i forhold til andre kirkers praksiser rundt forbønn og velsignelsehandlinger.

Frelsesarmeens praksiser viser at de fremstår som en kirke og samsvarer med egen oppfatning

⁴⁸⁵ (Frelsesarmeen, 2014) og (The Salvation Army - By Authority of The General, 2018)

om at deres trosartikler og praksiser falle innenfor hovedstrømmen av kirkens lære.⁴⁸⁶ Det som kan synes utfordrende når det gjelder å være kirke og synlig kirke, er når Frelsesarmeens korps eller nærmiljøkirke legger ut på Facebook at en tar sommerferie fra midten av juni og en er velkommen tilbake i slutten av august. Det tyder på en manglende organisatoriske strukturer som sørger for at kirkelige samlinger blir ivaretatt ved Frelsesarmeens nærmiljøkirker.

Nye praksiser og endringer av dem vokser frem både av Frelsesarmeens eget behov for å synliggjøre seg selv som kirke på, og for å møte mennesker åndelig behov og lengsel som er gjenkjennbare fra andre kirkelige sammenhenger.

7.5. Frelsesarmeen – hæren som allikevel ville være kirke.

Frelsesarmeen i Norge fremstår i dag som en kirke, den blir i økumeniske sammenhenger anerkjent og forstått som en kirke, og den ønsker selv og blir forstått som en kirke. Da den fungerer som en kirke for sine medlemmer, er det også et svar på at Frelsesarmeen er en kirke. Det kan også tyde på at andre og egne medlemmer så på Frelsesarmeen i Norge som kirke før Frelsesarmeen selv gjorde det. Dette kan henge sammen med at Frelsesarmeen ikke var registrert trossamfunn, men en organisasjon hvor de fleste soldater og salvasjonister var medlem av Dnk. Samtidig tilsa Frelsesarmeens tradisjon og terminologi at den skulle være noe annet. For flere var organisasjonsforståelsen tilfredsstillende i forhold til Frelsesarmeens ikke-sakramentale praksis da Frelsesarmeen formelt ikke var en kirke og fremstod som noe annet. Målet var «sjelers frelse», og det var tydelig en vekkelser og hellighetsbevegelse som inntok Norge i 1888. Salvasjonistene var et folk som tok innover seg det kristne budskap og oppdrag uten noe ønske å bli oppfattet som en kirke eller kirkesamfunn av den grunn. De var mer opptatt av å gjøre kirke enn å være kirke. Samtidig er det vanskelig å fortsette å være radikal og nyskapende. Det er ikke uten grunn en snakker om «Man, Movement, Machine, Monument» som en advarsel. Frelsesarmeens struktur viser at ideen og bevegelsen har etablert systemer som sørger for drift og kontinuitet, og dens egne historiebøker fremstiller ens arbeid og handlinger som merkesteiner en både kan være stolte av og beundre. Når nybrottsarbeidet blir etablert, tar det gjerne en annen form når det pastorale ansvaret skal ivaretas. Arbeidet tilpasser seg for å kunne bestå og fortsette å ivareta sitt kall og oppdrag.

⁴⁸⁶ (Frelsesarmeen, 2013, s. 296)

Den ungdommelige radikaliteten avtar gjerne med årene. Dette er verken særegent eller spesielt for Frelsesarmeen. I sin opprinnelse fremstod Frelsesarmeen som en misjonar kirke før begrepet ble lansert. Utfordringen er om en i sitt ønske om å bli forstått som kirke også har lid skipbrudd slik Roxburg antydte de etablerte kirkene hadde gjort, og heller ikke helt vet hvordan en skal orientere seg i det nye landskapet. Det blir igjen et åpent spørsmål om hva det innebærer for Frelsesarmeen å være kirke i lys av sitt kall i dagens kontekst.

Frelsesarmeen var godt etablert i Norge på sytti-tallet, men alt da var medlemstallet dalende. Da Sivertsen utvalget la frem anbefalingen om å skille stat og kirke, gjorde det selvfølgelig noe med bevisstheten rundt salvasjonistenes kirkeidentitet i Norge. Selv om størsteparten av Frelsesarmeens medlemmer tilhørte Dnk som da var statskirke, tilhørte Frelsesarmeen i Norge den internasjonale Frelsesarmeen. Både FA-Utvalget og det senere FA-Kirkeutvalg, medførte debatt og drøftelser rundt egen kirkeforståelse. Når Frelsesarmeen fikk klargjort at de hadde jordpåkastelsesrett og ønsket å benytte seg av det, bør en se dette som et skritt i retning av løsriving fra statskirkens kirkelige handlinger. Det som hadde vært en kirkelig handling kunne nå utføres av den lokale offiser. Når Frelsesarmeen noen år senere også innføring av konfirmasjon eller ungdomsvelsignelse, var det enda en kirkelig handling som ble ny praksis i Frelsesarmeen. I tillegg hadde Frelsesarmeen internasjonalt da også innført ordinasjon av sine nye offiserer. En ser som Rolfsen påpekte, sosiologisk sett fungerte Frelsesarmeen som et kirkesamfunn, selv om det skulle gå flere år før Frelsesarmeen ble registrert trossamfunn og fikk vigselfrett og en ny praksis når de kunne overta denne kirkelige handlingen for sine medlemmer. Nye seremonier viser tydelig at Frelsesarmeen ønsker å fremstå som kirke for sine medlemmer. Endringer av seremonier viser i tillegg at Frelsesarmeen ønsker å være en kirke eller å ha et kirkelig tilbud for de som ikke tilhører Frelsesarmeen. De seremonielle praksisene tilsier at Frelsesarmeen er en kirke og fremstår som en kirke for sine medlemmer og for de som ønsker kirkelige livsriteseremonier.

Det synes som det er pragmatiske valg og ikke teologiske diskusjoner og drøftelser som har vært årsak til endringer og nye praksiser. Det samme ser en når armeens terminologi byttes ut med allmenkirkelige ord, og praksiser gjennom møter får et uttrykk som fremstår gjenkjennelige i et økumenisk perspektiv. Ved å ta pragmatiske valg, kan en si at arven etter William Booth lever videre. Spørsmålet om en har havnet der Booth ikke ønsket Frelsesarmeen skulle være, eller om Frelsesarmeens korps på lokale plan fremstår som misjonale menigheter og kirker i dagens landskap, lar jeg forbli et spørsmål for hvert enkelt

korps kan svare på.

Bibliografi

- Afdal, G. (2013). *Religion som bevegelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Agger, J. P. (1997). *Organisasjoene som hjelper verden - Frelsesarmeen*. Østerås : Libretto forlag.
- Alsvik, J. (1995). *Folk i Strand 2*. Stavanger: Hafrsfjord forlag.
- Bauckham, R. (Red.). (1998). *The Gospels for All Christians*. Grand Rapids, Michigan: W.m. B. Eerdmans Publishing Co.
- Begbie, H. (1920). *Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 1*. London: MacMillan and Co., Limited.
- Begbie, H. (1920). *Life of William Booth. The Founder of The Salvation Army. Vol 2*. London: MacMillan and Co., Limited.
- Berggrav, E. (1927). Redaksjonelle noter: Frelsesarmeen. *Kirke og Kultur*, ss. 257-259.
- Berggrav, E. (1945). *Kirkens ordning i Norge*. Oslo: Forlaget av Land og Kirke.
- Berntsen, J.-M. (1994). *Det moderne Areopagos - røster fra den reiligionsteologiske debatten i vårt århundre*. Stavanger: Misjonshøgskolens forlag.
- Bloch-Hoell, N. E. (1977). Frelsesarmen i økumenisk sammenheng. (I. Løning, Red.) *Kirke og kultur*, 82, ss. 417-423.
- Bloch-Holl, N. E. (1986). *Katolske Kristne og vi andre*. Oslo: Land og Kirke/Gyldendal Norsk Forlag.
- Booth, B. (1925). *Echoes and memories*. New York: George H. Doran Company.
- Booth, C. (1976). *Angripende Kristendom*. Oslo: Salvata Kristlige forlag.
- Booth, W. (1867). *Report for The East London Christian Mission*. London: The East London Christian Mission.
- Booth, W. (1876, July). What is a mission Station? *The Christian mission Magazine*, ss. 145-153.
- Booth, W. (1878, September). The Past of the War. *The Christian Mission Magazine*, 236-245.
- Booth, W. (1890). *In Darkest England and the Way Out*. New York/London: Funk & Wagnalls.
- Booth, W. (2009). *I mørkeste England og veien ut (Redigert og forkortet utgave)*. Oslo: Frelsesarmeen.
- Brengle, S. L. (1901). *Veiledning til Hellighed*. Kristiania: Frelsesarmeens forlag.
- Brunner, E. (1960). *The Christian Doctrine of the Church, Faith, and the Consummation*.

- Dogmatics: Vol.III.* Eugene, Origon: Wipf and Stock Publishing.
- Burrows, W. (uå). *Botsbenken (Nådestolen)*. Oslo: Salvata Kristelige Forlag.
- Cairins, P. (2006, November). Foundational discipelship, Education and Training. (R. Green, & J. Raymond, Red.) *Word & Deed, Vol. 9*, ss. 43-64.
- Cariepy, H. (2000). *Mobilized for God - The History of The Salvation Army Voume Eight 1977 - 1994*. Atlanta, Georgia: The Salvation Army USA Southern Territory.
- Clifton, S. (1999). *Who are these Salvationists?* Alexandria, Virginia : Crest Books.
- Coutts, F. (1986). The Nature of the Church. I J. D. Waldon (Red.), *The Salvation army and the Churches* (ss. 53-58). New Yorik: The Salvation army literary Department.
- Coutts, F. L. (1964). *Kallet til hellighet*. Oslo: Salvata Kristlig forlag .
- Coutts, J. (1976). *This we believe*. Lomdon: The Salvatin Army International Headqarter.
- Dietrich, S., Dokka, T. S., & Hegstad, H. (Red.). (2011). *Kirke nå. Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Dulles, A. (2002). *Models of the Chursch*. New York: Image Books.
- Dunn, J. D. (2003). *Christianity in The Making Volume 1 - Jesus Remembered*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmanns Publishing Co.
- Eason, A. M. (2003, May). The Salvation Army in Late-Victorian Britain: The Convergence of Church and Sect. *Word and Deed*, ss. 3-28.
- Eason, A. M. (2003). *Women in God's Army: Gender and Equality in the Early Salvation army*. Ontario: Wilfrid Laurier University Press.
- Eason, A. M., & Green, R. J. (Red.). (2017). *Settled viws: The Shorter Writings of Catherine Booth*. Lanham: Lexington Books.
- Elstad, H. (2008, 3). «Næsten Alting er ualmindeligt og ubeskrivelig excentrisk» – Kyrkjeleg motstand mot Frelsesarmeen dei første åra i Noreg. *Norsk Teologisk Tidsskrift*, ss. 243-260.
- Engelsviken, T., & Sannes, K. O. (Red.). (2004). *Hva vil det si å være kirke? - Kirkens vesen og oppdrag*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Frelsens Hær. (1924). *Haandbok I Frelsens Hærs læresætninger*. København: Frelsens Hærs Hovedkvarter.
- Frelsesarmeen - Af Generalen. (1910). *Ordre og regler for Feltofficerer i Frelsesarmeen*. Kristiania: Frelsesarmeen Den Norske Hovedkvarter.
- Frelsesarmeen - autorisert av generalen. (1950). *Ordre og reglementer for offiserer i Frelsesarmeen*. Oslo: Frelsesarmeen - Det nasjonale hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (1900). *Frelsesarmeens læresætninger*. Kristiania: Frelsesarmeen.

- Frelsesarmeen. (1900). *Under Blods- og ildsfanen - Kortattet revy over Frelsesarmeen s felttog i Norge fra 1888 - 1900*. Kristiania: Frelsesarmeen s forlag.
- Frelsesarmeen. (1918). *Lektioner i Frelsesarmeens læresetninger for Kadetterne - Frelsesarmeens krigsskole i Norge*. Kristiania: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (1927). *Gjennem 40 år - Frestskrift i anledningen av Frelsesarmeens 40 års jubileum i Norge 22. januar 1888 - 22. januar 1928*. Oslo: Frelsesarmeens forlag.
- Frelsesarmeen. (1946). *Håndbok i Troslære*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (1975). *Frelsesarmens troslære - Håndbok*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (1978). *FA-Utvalget*. Oslo: Frelsesarmeen.
- Frelsesarmeen. (1981). *Frelsesarmeens seremonier*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (1999). *Ordet om frelse*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (2005). *Prinsipper og retningslinjer for offiserer i Frelsesarmeen*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (2005). *Seremonier i Frelsesarmeen*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (2009). *En del av Krist kropp*. Oslo: Frelsesarmeen i Norge, Island og Færøyene.
- Frelsesarmeen. (2013). *Håndbok i troslære*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (2014). *Seremonier i Frelsesarmeen*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen af Generalen. (1894). *Ordre og regler for Soldater i Frelsesarmeen*. Kristiania: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (u.å). *Dåp, Nattverd og Embete - Limadokumentet: Frelsesarmeens svar*. Oslo: Frelsesarmeens informasjonsavdeling.
- Frelsesarmeen. (u.å). *Instruks for frelsoffiserer*. Kristiania: Nationalt hovedkvarter.
- Frelsesarmeen. (u.å). *Sakramentene*. Oslo: Salvata Kristlige Forlag.
- Frelsesarmeens internasjonale lærenemd. (u.å). *Sammen i tjeneste - Perspektiv på salvasjonistenes kall og tjeneste*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Grande, P. B. (2009). *Den ortodokse kirke*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Green, J. B. (1997). *The Gospel of Luke*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Green, R. J. (1996). *Catherine Booth*. Crowborough: Monarch Publications.
- Green, R. J. (2005). *William Booth: Founder of The Salvation Army*. Nashville: Abingdon Press.
- Green, R. J. (2017). *War on Two Fronts. William Booths Theology of Redemption*.

- Alexandria, Virginia: Crest Books.
- Green, R. J., & Raymon, J. S. (2006, November). The Sout Africa Conference and the Doctrine of the Church. (R. J. Green, & J. S. Raymon, Red.) *Woord & Deed*, 9(1), ss. 1-3.
- Green, R., & Raymon, J. (1999, November). The Salvation Army and the Body of Christ. (R. J. Green, & J. S. Raymon, Red.) *Word & Deed*, Vol. 2, ss. 1-3.
- Grip, O. (1986). *Konkordans til Det nye testamente*. Oslo: Bibelselskapets forlag.
- Hagelia, H. (2017). *Hvordan lese Det gamle Testamentet*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Hall, C. (1940). *En Nutids-profet - kommandør S.L Brengle*. Oslo: Salvata Kristelige Forlag.
- Hansen, P. F. (Red.). (2013). *Det annet Vatikankonsil - dokumenter*. Oslo: St. Olavs forlag.
- Hattersley, R. (1999). *Blod and Fire*. London: Abacus.
- Hegertun, T. (2017). *The Spirit driven Church. Signs of God's Graceful Presence*. Eugene, Origion: Pickwick Publications.
- Hegstad, H. (2009). *Den virkelige krike - Bidrag til ekklesiologien*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hill, H. (2006). *Leadership in the Salvation Army. A Case Study in Clericalisation*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock Pubishers.
- Hill, H. (2017). *Saved to Save and Saved to Serve: Perspectivs on Salvation Army History*. Eugene, Oregon: Wipf and Stock Publishers.
- Holm, H. (1967). *Han glemte ingen - Kommandør T. I. Øgrmis biografi*. Oslo: Salvata Kristlige forlag.
- Horridge, G. K. (2015). *The Salvation Army - Origins and Early Days: 1865-1900*. Powys: Abernant Publishing.
- Hovdhaugen, E. (1981). *Vårt møte med døden*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Johnson, G. (1922, Januar - Desember). Fremtiden, sett fra syd-øst. *Kirke og Kultur*, ss. 40-51.
- Johnson, L. T. (1991). *The Gospel of Luke*. Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press.
- Jones, M. (2015). *That Contentious Doctrine*. London: Salvation Books.
- Kirkenes Verdensråd. (1983). *Dåp, nattverd og embet*. Oslo: Verbum.
- Kirkenes Verdensråd. (1983). *Dåp, nattverd og embete (Kommisjon for tro og krikeordings dokument nr. 111)*. Oslo: Verbum.
- Kitchen, W. (1986). The Army and the World Council of Churches. I J. D. Waldon (Red.), *The Salvation Army and the Churches* (ss. 95-112). New York: The Salvation Army Literary Department.
- Kohlenberg III, J. R. (Red.). (2015). *The NIV Exhaustive Bible Concordance (Third Edition)*.

- Grand Rapids, Michigan: Zondervan.
- Kolde, T. (1888). *Frelsehæren (The Salvation Army" efter egen iagttagelse og hærens Skrifter*. Christiania: Jacob Dybwads Forlag.
- Kringelebotn Sødal, H. (Red.). (2002). *Det kristne Norge - Innføring i konfesjonskunnskap*. . Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Krommenhoek, V., Kleman, J., & Puotiniemi, A. (2011). *En sakarmental Armé*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Kvalbein, H. (1989). *Bibelverket: Matteusevangeliet Bind 1*. Oslo: Nye Luther forlag og Lunde forlag.
- Kvalbein, H. (2008). *Jesus - hva ville han? Hvem var han? En innføring i de tre første evangeliens budskap*. Oslo: Luther forlag.
- Kvanvig, H. S. (1977). *Gamle ord i ny tid*. Oslo: H. Aschehoug & co.
- Kvanvig, H. S. (1999). *Historisk Bibel og bibelsk historie*. Kristiansand: Høyskoleforlaget A/S.
- Lane, W. L. (1974). *The Gospel of Mark*. Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Larsson, J. (2009). *1929 - A crisis that shaped The Salvation Army's future*. London: Salvation Books.
- Larsson, J. (2013). *Inside a High Council*. London: Salvation Books.
- Loentzen, H. (2004). *Fellesskapets fundament - Sivilsamfunnet og individualismen*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Lydholm, G. M. (2017). *Lutheran Salvationists?* . Eugene, Oregon: Wipf & Stock.
- Lønning, P. (1989). *Kristen tro*. Oslo: Universitetsforlaget.
- McGrath, A. (2017). *Christian Theology - An introduction (Sixth edition)*. Chichester, UK: Wiley Blackwell.
- Mestad, T. (1992). *Frelsesens vei - Teologi og etikk i wesleyansk tradisjon*. Alta: Alta lærerhøyskole.
- Miller III, A. (2018, May). Refreshing Salvation Army Ecclesiology. (A. Satterlee, Red.) *Word & Deed*, 20(2), ss. 35-52.
- Moxnes, H. (2015). *Historien om Det nye testamentet*. Oslo: Verbum Forlag.
- Munn, J., & Court, S. (2012). *En Arme på kne - Dynamikken i det store bønneoppdraget*. Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter.
- Murdoch, N. H. (1994). *Origins of the Salvation Army*. Eugene, Origion: Wipf & Stock.
- Mæland, J. O. (Red.). (1985). *Konkordieboken - Den evangelisk-lutherske kirkens*

- bekjennesskrifter*. Oslo: Lunde forlag.
- Needham, P. (1987). *Community in Mission - A Salvation Army Ecclesiology*. London: International Headquarter of The Salvation Army.
- Needham, P. (2016). "My life must be Christ broken bread" - Non-practice of the Sacraments in The Salvation Army; Re-considering the Decision 130 Years Later. I D. Metrustery (Red.), *Saved, Sanctified and Serving - Perspectives on Salvation Army Theology and Practice* (ss. 126-144). Milton Keynes: Paternoster.
- Niebuhr, H. R. (2001). *Christ & Culture*. New York: Harper Collins Publishers.
- Norges Offentlige Utredninger. (1975). *Stat og Kirke NOU 1975:30*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Norsk Centralforening for bogtrykkere. (1890). En naiv sjel. *Typografiske Meddelelser*, 1890(7), 27.
- Norum, C. (1987). *Med kjærlighetens våpen*. Oslo: Salvata Kristelig Folag.
- Oftestad, B. T., Rasmussen, T., & Schumacher, J. (2005). *Norsk kirkehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget .
- Orsborn, A. (1986). The World Council of Churches. I J. D. Waldon (Red.), *The Salvation Army and the Churches* (ss. 87-94). New York: The Salvation Army Literary Department.
- Pedlar, J. E. (2015). *Division, Diversity and Unity - A Theology of Ecclesial Charisms*. New York: Peter Lang Publishing.
- Petri, L. (1924). *Hanna Cordelia Ouchterlony - Banebrytar för Frälsningsarmén i Skandinavia*. Stocholm: Frälsesarméns Handelsdepartement.
- Pressensé, E. (1883, Marts Fredag 9. og Lørdag 10.). "Frelsesesarmeen" og dens Virksomed paa Kontinentet. *Dagbladet*, 15(60 og 61), 1-2; 1-2.
- Railton, G. S. (1879). *Heaten England (Third Edition)*. London: S. W. Partridge & Co.
- Railton, G. S. (1889). *Twenty-one years' Salvation Army. Under the generalship of William Booth*. London: The Salvation Army Publising Offices .
- Rasmussen, T., & Thomassen, E. (2002). *Kristendommen - En historisk innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Read, J. (2013). *Catherine Booth: Laying the Theological Foundations of a Radical movement*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Remick, J. R. (1984). *A New People of God. A Study in Salvationism*. Des Plaines, Illinois: The Salvation Army.
- Rightmire, R. (2003). *Sanctified Sanity - The life and teaching of Samel Logan Brengle*.

- Virginia: Crest Books.
- Rightmire, R. D. (2016). *The Sacramental Journey of The Salvation Army*. Alexandria: Crest Books.
- Robinson, E. (1999, November). The Salvation Army - ecclesia? (R. J. Green, & J. S. Raymond, Red.) *Word & Deed*, 2(1), ss. 5-16.
- Robinson, E. (2000, May). The History of Salvation Army Doctrines. (R. J. Green, & J. S. Raymond, Red.) *Word & Deed*, 2(2), ss. 47-52.
- Robinson, E. (2006, November). Salvationist Ecclesiology: Past, Present and the Way Forward. (R. J. Green, & J. S. Raymond, Red.) 9(1), ss. 9-42.
- Rolfsen, O. (1985). Kirkevekst i Nord? Frikirkenes medlemsutvikling i Nord-Norge 1960 - 1980. (I. Lønning, Red.) *Kirke og kultur*, 1985(7), ss. 443-448.
- Sacks, J. (2009). *Covenant and Conversation: Genesis*. New Milford: Orthodox Union.
- Sandall, R. (1947). *The History of The Salvation Army. Volume I 1865-1878*. New York: The Salvation Army Supplies and Purchasing Department.
- Sandall, R. (1950). *The History of The Salvation Army. Volume II 1878-1886*. New York: The Salvation Army Supplies and Purchasing Department.
- Sanders, E. P. (2016). *Paul - The Apostle's Liv, Letters, and Thought*. Norwich: SCM Press.
- Sandnes, K. O. (1996). *I tidens fylde*. Oslo: Luther forlag.
- Satterlee, A. (2004). *Turing Points. How The Salvation Army Found A Different Path*. Alexandria, Virginia: Crest Books.
- Schnelle, U. (2009). *Theology of The New Testament*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic.
- Skarsaune, O. (1987). *Fra Jerusalem til Rom og Bysants*. Oslo: Tano A.S.
- Skarsaune, O. (2018). *Etterlyst: Bergprekenes Jesus - Har folkekirken glemt ham?* Oslo: Luther forlag.
- Skjevesland, O. (1998). *Morgendagens minighet - Ledelse og livsform*. Oslo: Verbum.
- Solevåg, A. R. (Red.). (2013). *Suppe såpe frelse siden 1888 - Frelsesarmeen i Norge 125 år*. Oslo: Verbum.
- Stanghelle, L. (2002). *Kommandør av Guds nåde - En historie om Frelsesarmeen*. Oslo: Andresen & Butenschøn.
- Street, R. (1999). *Called to be God's People*. London: International Headquarter .
- Tandberg, H. (1937). *Femti års korstog*. Oslo: Frelsesarmeens trykkeri.
- Tandberg, H., & Raubakken, P. (1963). *Hæren Gud ga våpen*. Oslo: Salvata Kristelig Forlag.
- Taylor, D. W. (2014). *Like a mighty Army? - The Salvation Army, the Church, and the*

- Churches*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Taylor, G. (2019). *William Booth: The General and his Army. The Life and Legacy of William Booth. Part 2:1878-2015*. London: Salvation books.
- Taylor, G. (2019). *William Booth: The man and his mission. The Life and Legacy of William Booth. Part 1:1829-1878*. London: Salvation Books.
- The Salvation Army - By Authority of The General. (1989). *Salvation army Ceremonies*. London: International Headquarter.
- The Salvation Army - By Authority of The General. (2018). *Salvation army Ceremonies*. London: International Headquarters.
- The Salvation Army - By the General. (1891). *The Doctrines of The Salvation Army – Prepared for the Training Homes*. London: International Headquarter.
- The Salvation Army - By the General. (1893). *The Doctrines of The Salvation Army – Prepared for the Training Homes*. London: International Headquarter.
- The Salvation Army - By The General. (1906). *Covenant Services - General orders for Special Services*. London: The Salvation Army Nook Department.
- The Salvation Army - The General. (1990). *One Faith, One Church - The Salvation Army's respons to Baptism, Eucharist & Ministry*. London: International Headquarter of The Salvation Army.
- The Salvation Army. (1878, September). Our War Congress. *The Christian Mission Magazine*, 225-252. Henta frå <https://www.salvationarmy.org.uk/about-us/international-heritage-centre/international-heritage-centre-resources/digital-collections/christian-mission>
- The Salvation Army. (1927). *Handbook of Doctrine*. London: International Headquarter.
- The Salvation Army. (1959). *Year Book 1960*. London: Salvationst Publishing and Supplies .
- The Salvation Army. (1969). *Year Book 1970*. London: Salvationst Publishing and Supplies .
- The Salvation Army. (1979). *Year Book 1980*. London: Salvationst Publishing and Supplies .
- The Salvation Army. (1989). *Year Book 1990*. London: The international Headquarter of The Salvation Army.
- The Salvation Army. (1999). *Year Book 2000*. London: The Salavtion Army International Headquarters.
- The Salvation Army. (2009). *Year Book 2010*. London: Salvation Books.
- The Salvation Army. (2015). *The Church: Towards a Common Vision - A Response form The Salvation Army*. London: The Salvation Army.
- The Salvation Army. (2019). *Year Book 2020*. London: Salvation Books.

- The Salvation Army. (2020). *Orders & Regulations for the Training and Development of Salvation Army Officers*. The Salvation Army International Headquarters.
- Thurian, M. (Red.). (1987). *Churches Respond to BEM Vol. IV. - Official Responses to the Baptism, Eucharist and Ministry text*. Geneva: WCC Publications, World Council of Churches.
- Tjørhom, O. (Red.). (2018). *Kirkesamfunn i Norge - Innføring i kirkekunnskap*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Walker, P. J. (2001). *Pulling the Devil's Kingdom Down - The Salvation Army in Victorian Britain*. London: University of California Press.
- Wendel, J. (2018). Metodistkirken - Fra nasjoanl vekkelse til internasjonal kirke. I O. Tjørhom (Red.), *Kirkesamfunn i Norge - Innføring i Kirkekunnskap* (ss. 151-168). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Wiseman, C. D. (1986). Are We a Church? (The Offiser, October 1976). I J. D. Waldon (Red.), *The Salvation army and the Churches* (ss. 1-8). New York: The Salvation Army Literary Department.
- Witherington III, B. (1998). *The Acts of the Apostles - A Socio-Rhetorical Commentary*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Yuill, C. (1988). *We need Saints!: A fresh look At Christian Holiness*. St. Alban: The Campfield Press.